

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

VIORICA GORAȘ-POSTICĂ
NADEJDA IACOB
VIORICA BOLOCAN

Limba și literatura română

Manual pentru clasa a V-a

ȘTIINȚA

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

VIORICA GORAȘ-POSTICĂ • NADEJDA IACOB
VIORICA BOLOCAN

Limba și literatura română

Manual pentru clasa a V-a

Știința, 2023

Acest manual este proprietate publică, editat din bugetul de stat, sursa: Ministerul Educației și Cercetării, și transmis cu titlu gratuit.

Manualul școlar a fost elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului la disciplină, aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 906, din 17 iulie 2019.

Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1015, din 11 august 2023, ca urmare a evaluării calității metodico-științifice.

(Denumirea instituției de învățământ)

EVIDENȚA UTILIZĂRII MANUALULUI:

Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul de studii	Aspectul manualului	
			La primire	La returnare

Dirigintele clasei verifică dacă numele, prenumele elevului sunt scrise corect.

Elevii nu vor face niciun fel de însemnări în manual.

Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia de diriginte cu unul dintre calificativele: nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.

ÎNȚREPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ

ȘTIINȚA

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: (+373 22) 73-96-16 (anticamera); (+373 22) 73-99-94 (marketing)
(+373 22) 73-99-83 (depozit); fax: (+373 22) 73-96-27
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Responsabil de ediție: Larisa Dohotaru

Corectori: Mariana Belenciuc, Maria Cornesco

Redactor tehnic: Nina Duduciuc

Desene: Irina Oleinic

Machetare computerizată: Romeo Șveț

Copertă: Romeo Șveț

Surse foto: © freepik.com, pixabay.com, pexels.com, unsplash.com, wikipedia.org, wikiwand.com, wikiart.org

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Goraș-Postică, Viorica.

Limba și literatura română: Manual pentru clasa a 5-a/Viorica Goraș-Postică, Nadejda Iacob, Viorica Bolocan; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. – [Chișinău]: Știința, 2023 (Combinatul Poligrafic). – 192 p.: il. color.

Editat din bugetul de stat.

ISBN 978-9975-85-400-9

Imprimare la

COMBINATUL POLIGRAFIC

str. Petru Movilă, 35;
MD-2004, Chișinău, Republica Moldova

Comanda nr.

CUPRINS

1 LIMBA ROMÂNĂ ESTE PATRIA MEA

Țara și limba	6
„Salbă” de Vasile Romanciuc	6
Universul textului	8
Enigmele textului	9
Textul literar	10
Textul nonliterar. Invitația	12
Cine sunt eu? Cum îmi definesc identitatea? ..	13
Elemente de fonetică	15
Articularea vocalelor și a consoanelor	17
Silaba. Silaba accentuată	19
Atelier de scriere	21
Conexiuni. La bibliotecă	22
Recapitulare. Pentru portofoliul tău	23
Autoevaluare	24

2 JOCUL ȘI JOACA: AVENTURA LECTURII

Lectura – jocul de-a imaginația	26
„Leagănul pisicii” de Simona Popescu	26
Universul textului	27
Enigmele textului	28
Utilizarea literei „â” și a formei verbale „sunt” ...	29
Atelier de discuție	30
Situația de comunicare	32
Elementele comunicării	34
Cartea, obiect cultural. Structura cărții	36
Atelier de lectură	37
Recapitulare. Pentru portofoliul tău	39
Autoevaluare	40

3 ÎMI IUBESC FAMILIA

Fratele lui Eminescu – Grigore Vieru	42
Duminica lui Grigore Vieru	43
„Duminica” de Grigore Vieru	43
Universul textului	44
Enigmele textului	46
Versul. Strofa. Tipuri de strofe	47
Figurile de stil	49
Familia lexicală	50
Câmpul lexical	51

Abaterea de la normă. Cacofonia	52
Orarul – text nonliterar	54
Atelier de lectură	55
Conexiuni. Discuție în familie despre valori	56
Recapitulare. Pentru portofoliul tău	57
Autoevaluare	58

4 LUMEA COPILĂRIEI

Copilăria trezește amintiri	60
„Calul” de Emil Gârleanu	60
Universul textului	62
Enigmele textului	63
Momentele subiectului.	
Narațiunea ca mod de expunere	65
Formularea ideii principale și a planului simplu de idei	66
Verbul ca parte de vorbire	68
Modurile personale ale verbului	69
Modul indicativ. Timpul prezent	70
Imperfectul și perfectul compus	72
Timpul viitor	74
Acțiunea exprimată de modul imperativ	76
Atelier de scriere. Modurile nepersonale ale verbului	78
Recapitulare. Pentru portofoliul tău	79
Autoevaluare	80

5 BINELE, VALOARE PERENĂ

Binele învinge mereu	82
„Pilda samariteanului” (parabolă biblică)	82
Universul textului	83
Enigmele textului	84
Autorul și naratorul textului	85
Personajele dintr-un text narativ.	
Trăsături fizice și morale	86
Substantivul ca parte de vorbire.	
Substantive comune și proprii	87
Genul și numărul substantivului	88
Articolul substantival hotărât și nehotărât ...	89
Cazurile substantivului. Prepoziția	91
Atelier de lectură	93

<i>Conexiuni. Plan personal de corectare a comportamentelor</i>	94
<i>Recapitulare. Pentru portofoliul tău</i>	95
<i>Autoevaluare</i>	96

6 ADEVĂRUL, VALOARE UMANĂ ESENȚIALĂ

Basmul – expresie a adevărului și a binelui ..	98
„Balaurul cel cu șapte capete” (basm popular)	98
Universul textului	101
Enigmele textului	101
Dialogul ca mijloc de expunere	103
Pronumele personal.	
Ortografia pronumelui	105
Pronumele personal de politețe/de reverență ..	110
Numeralul cardinal și numeralul ordinal.	
Ortografia numeralului	112
Atelier de discuție	116
Comunicarea. Reguli de acces la cuvânt	118
Atelier de scriere. Mesajul electronic	119
<i>Recapitulare. Pentru portofoliul tău</i>	121
<i>Autoevaluare</i>	122

7 ÎN MIJLOCUL NATURII

Natura, izvor de miracole	124
„E primăvară în inimi” de Adrian Artene	124
Universul textului	125
Enigmele textului	126
Textul descriptiv	127
Epitetul (I)	128
Epitetul (II)	129
Comparația	130
Elementele comune și elementele de relație în structura comparației	132
<i>Conexiuni. Anotimpul primăvara în artă</i>	133
Legenda	134
„Legenda ariciului” (legendă populară)	134
Universul textului	135
Atelier de discuție	136
Adjectivul. Ortografia adjectivului	137
Acordul adjectivului cu substantivul	138
Modurile de formare a adjectivelor	139
Atelier de lectură	140
<i>Recapitulare. Pentru portofoliul tău</i>	141
<i>Autoevaluare</i>	142

8 CURAJUL, UN DRUM SPRE LIBERTATE

Mitul – o lecție de curaj	144
„Perseu și Meduza” (povestire mitologică)	144
Universul textului	146
Enigmele textului	147
Personificarea	148
Predicatul – parte principală de propoziție ...	150
Subiectul – parte principală de propoziție ...	152
Scrisoarea	154
Felicitarea	156
Atelier de lectură	157
<i>Recapitulare. Pentru portofoliul tău</i>	159
<i>Autoevaluare</i>	160

9 CE ESTE FRUMOSUL?

Frumosul în natură	162
„Pădurea” de Alexandru Macedonski	162
Universul textului	164
Enigmele textului	166
Mesajul textului literar	167
Repetiția. Enumerația	169
<i>Conexiuni. Imaginea pădurii în artă</i>	171
Părțile secundare de propoziție.	
Atributul	172
Părțile secundare de propoziție.	
Complementul	173
Aprecierea personală	175
Atelier de lectură	177
<i>Recapitulare. Pentru portofoliul tău</i>	179
<i>Autoevaluare</i>	180

10 VACANȚA MARE

Vine vacanța	182
Între real și imaginar	183
„Ora de caligrafie” de Jacques Prévert	184
Universul textului	185
Enigmele textului	186
Propoziția	187
Atelier de discuție	189
<i>Conexiuni. Vacanța mare pe ritmuri muzicale</i>	190
<i>Recapitulare. Cum ne pregătim de vacanță?</i> ...	191
<i>Autoevaluare</i>	192

UNITATEA

1

LIMBA ROMÂNĂ ESTE PATRIA MEA

- Ce elemente din cultura națională recunoști în imaginile date?
- Ce locuri, evenimente, creații sunt importante pentru a exprima identitatea neamului?
- Cine este autorul afirmației de mai sus? Ce mesaj transmite aceasta?

Țara și limba

Implică-te!

- 1 Cu ce cuvinte sau imagini se pot asocia cuvintele *țară*, *patrie*? Argumentează-ți opțiunile.
- 2 De ce, când este vorba despre o țară, se face referire, în primul rând, la limba vorbită de majoritatea locuitorilor săi? Ce rol are aceasta pentru ei?

Descoperă și învață!

- 3 Lectură expresivă în lanț. Citiți, pe rând, câte un vers. Pronunțați clar fiecare sunet.

Salbă

de Vasile Romanciuc

Iat-o, maica noastră – Țara:

Via de la Viișoara,
Pâinea albă de la Moara,
Mierea de la Albinița,
Apa de la Fântânița,
Merele de la Mereni,
Stejarii din Stejăreni,
Voinicii din Buzdugani,
Ciobănașii din Ciobani,
Florile de la Florești,
Fetele de la Fetești,
Ploile de la Ploiești,
Huma de la Humulești...

Graiule de Țară sfântă,
Atingi piatra – piatra cântă.

- 4 Citește atent și memorizează cuvintele de la rubrica DEX. Alcătuieste enunțuri cu ele.

DEX ≡

salbă – podoabă de purtat la gât, alcătuită dintr-unul sau din mai multe șiraguri de monede, medalii, pietre prețioase sau mărgel

țară – 1) teritoriu locuit de un popor; 2) regiune, ținut, teritoriu; 3) locul în care s-a născut sau trăiește cineva; patrie

humă – numele popular al argilei întrebuințate la spoitul caselor

grai – 1) glas, voce; 2) facultatea de a vorbi; 3) limbă

Vasile Romanciuc

(n. 1947)

Poet român din Republica Moldova. A publicat peste 20 de volume de versuri pentru maturi și, aproximativ, același număr de plachete pentru copii. Poezia sa este caracterizată de jocuri de cuvinte, dar și de un mesaj profund. „Vasile Romanciuc cultivă toate tipurile de vers – clasic, liber, alb; orice formă ar avea, versul său este sincer, muzical. Pe o linie care îl apropie de Grigore Vieru, el pledează pentru simplitatea și profunzimea limbajului afectiv.”

(Arcadie Suceveanu)

Poezia „Salbă” face parte din culegerea pentru copii „Toate întâmplările se prefac în cuvinte”, apărută în anul 2000.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Prin ce surprinde poezia? Dar ce neclarități îți trezește?
- 6 Recitește în gând textul. De ce cuvântul *Țară* este scris cu majusculă?
- 7 Găsește pe hartă localitățile din poezie. Care este concluzia?
- 8 Cum s-au format aceste denumiri? Demonstrează, în scris, făcând analiza structurii cuvântului, așa cum îți amintești din clasele precedente.
- 9 De ce voinicii, în viziunea poetului, locuiesc la *Buzdugani*? Iar miera o putem găsi la *Albinița*?
- 10 Continuă, în caiet, enunțurile:
Părinții mei s-au născut la Bunicii provin din localitatea Rudele mele locuiesc în
● Utilizează informația de mai jos.

Important!

Se utilizează prepoziția **la** pentru a indica *localitatea*, iar prepoziția **în** – pentru referința la *țară*. *Exemple*: Noi locuim *la* Viișoara. Verișoara mea locuiește *în* Italia.

Acționează!

- 11 Ce alte denumiri de localități, formate după aceleași procedee, cunoști? Apelează la numele localităților în care te-ai născut tu, părinții, bunicii sau alte rude. Scrie-le în caiet, apoi caută-le pe harta Republicii Moldova.
- 12 Recitește ultimele două versuri din poezia „Salbă”. De ce poetul formulează concluzia respectivă? Poți începe cu: *Probabil, a ... ; Bănuiesc că ... ; Poate ...*.
- 13 Realizează un poster A4 cu genericul: „Limba română cântată”.

Universul textului

Implică-te!

- 1 Cum se numește țara în care trăim?
Continuă gândul: *Sunt mândru/ă de țara mea, deoarece ...*
- 2 Participă la recitalul poeziei „Salbă” de Vasile Romanciuc, organizat în clasă.

Descoperă și învață!

- 3 Revino la explicațiile cuvântului *țară* (pag. 6), apoi formează familia lexicală a acestui cuvânt.
- 4 Numește sinonimele cuvintelor *salbă*, *humă*, *țară*.
- 5 Alcătuieste câte 2 propoziții în care determinativele cuvântului *țară* să comporte sens propriu și sens figurat.
- 6 Cu ce sens este folosit cuvântul *salbă* în propoziția de mai jos.
Porumbeii sălbătăciți zburau în salbe legănate și albe. (C. Petrescu)
- 7 *Amintește-ți!* Ce sunt diminutivele? Extrage toate diminutivele din poezia „Salbă” de Vasile Romanciuc. Ce rol au acestea în poezie? Dar în vorbirea de fiecare zi?
- 8 Scrie diminutive pentru cuvintele: *țară*, *măr*, *pâine*, *voinic*, *floare*, *fată*, *ploaie*, *stejar*, *piatră*.
- 9 Găsește cuvinte cu sens opus pentru cuvintele din poezie: *albă*, *voinic*, *fete*. Încadrează două dintre ele într-un singur enunț.
- 10 Amintește-ți povestea din care a fost extrasă următoarea propoziție:
Pe cucoș îl purta în toate părțile după dânsul cu o salbă de aur la gât. (Ion Creangă)
 - Cum îți imaginezi salba cucoșului? De ce moșneagul îl purta astfel?
- 11 Ce rol au cele două puncte [:] după versul: *lat-o, maica noastră – Țara?* Dar virgulele după fiecare denumire de localitate?
- 12 Explică rostul punctelor de suspensie [...] în versul *Huma de la Humulești*.
- 13 Observă, în primul și în ultimul vers din poezie, semnul de punctuație care se repetă de două ori. Cum se numește? Ce rol are?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 14 **Activitate în pereche.** Enumerați toate semnele de punctuație utilizate în poezie. Comentați utilitatea lor în transmiterea mesajului poeziei.

Acționează!

- 15 Scrie un text, din 3-5 enunțuri, în care să prezinți rolul semnelor de punctuație într-un text poetic. Recurge la exemple din poezie.
- 16 Creează, după modelul poetului Vasile Romanciuc, o poezie în care să descrii frumusețea localității (oraș, sat) din care provii.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 Prin ce se aseamănă țara cu *maica* în viziunea poetului? Găsește, inventează cât mai multe variante posibile de răspuns.

Descoperă și învață!

- 2 Care ar fi rostul *pietrei* în ultimul vers din poezia „Salbă”?
- 3 Cum poate să cânte o piatră când o atingi? În ce condiții? Imaginează-ți și apoi descrie melodiile produse de aceasta.
- 4 Cine mai „cântă” sau „poate cânta” în poezia „Salbă” de Vasile Romanciuc?

Știi că... ?

Există un instrument muzical, numit **litofo**n, alcătuit dintr-un set din pietre care, fiind lovite, produc sunete. Astfel de instrumente mai sunt folosite în Asia de Sud-Est, de Est și de Sud, precum și în multe regiuni din Africa, America de Sud și din Oceania.

În vechime, pietrele au fost folosite ca și clopote unice, precum și în seturi din clopote.

- 5 De ce poezia a fost intitulată „Salbă”? Argumentează-ți răspunsul cu referire la ideile desprinse din text.
- 6 Prin ce ți se pare sugestivă *salba de localități*?
- 7 Ce alte „salbe” poți forma și tu, folosind sensul figurat al cuvântului? Apelează la diferite contexte. *Salbă de ...*
- 8 Cercetează pictura lui Sava Henția „Fata cu salbă”. Prin ce te impresionează?
- 9 Țara este *sfântă* pentru poet, *graiul este sfânt* și... încă ce?/ cine încă mai poate fi sfânt? Dedu în baza poeziei.

Sava Henția.
Fata cu salbă (1894)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 10 Un mare poet român, Nichita Stănescu (1933–1983), spunea într-un eseu: „Limba română este Patria mea”. Comentează această afirmație.
- 11 Găsește sinonime pentru adjectivul *sfânt*. Alcătuiește propoziții cu două dintre ele.

Acționează!

- 12 În culegerea de versuri „Toate întâmplările se prefac în cuvinte” de Vasile Romanciuc sunt 2 poezii despre altfel de țară: „La bunici” și „Țara iernii”. Citește-le și împărtășește impresiile de lectură.
- 13 Învață pe de rost una dintre aceste poezii și pregătește-te pentru un recital în clasă.

Textul literar

Implică-te!

- 1 Amintește-ți ce este un text? Prin ce se caracterizează? Ce fel de texte cunoști?

Descoperă și învață!

- 2 Citește textul și observă modul de expunere a conținutului, inclusiv la: a) detalii din întâmplarea povestită; b) caracterizarea personajelor; c) cuvintele cu sens figurat.
- 3 Ce emoții ți-a provocat lectura textului? Descrie-le apelând la fragmente din text.

...Și vacanța de vară a luat sfârșit. Era prima zi de școală. Doru și clasa lui așteptau cu nerăbdare începutul orelor în noua lor clasă, pentru a face cunoștință cu noua dirigintă. Intraseră în clasa a V-a și erau mândri, nevoie mare, că nu o să mai fie catalogați drept niște puști plângăcioși de către colegii mai mari, care anii trecuți se tot legau de ei și la școală, și pe ulițele satului, pe oriunde îi întâlneau. De-acum erau mari, ciclul doi de școală generală le dădea o anumită prestanță, credeau ei. Și deschise ușa clasei o doamnă zveltă, înaltă, cu alură de miss, cu ochi verzi ca mătasea-broaștei din iazul de la marginea satului și cu păr lung, despletit pe spate, de culoarea alunei. Șușoteau și chicoteau între ei înainte de a deschide doamna gura să spună ceva copiilor. Și o și porecliseră la repezeală – Missy. Doamna profesoară, pe fază, auzi murmurele lor și prinse din zbor porecla. Îi plăcu mult. Era primul ei an în învățământ, în acest sătuc de podiș, destul de aproape de orașul în care se născuse, la vreo două ore de mers cu mașina. Le mulțumi și le dădu întâlnire în orele după-amiezii, în păduricea de brazi de la marginea satului (pe care o ochise când venise să cunoască satul și școala), pentru a se cunoaște mai bine. Era profesoară de limba și literatura română. Doru și colega lui de bancă, Ana, au îndrăgit-o din prima, cu vorba-i molcomă și glumeață, la fel de mult cum iubeau și materia pe care o predă. Cei doi copii au fost apropiați de la grădiniță, erau și vecini apropiați, pe străzi paralele, iubeau amândoi să citească, erau clienți fideli ai bibliotecii școlii, care era destul de bogată în volume ale clasicilor români și străini sau în cărți de specialitate, mulțumită faptului că s-a primit nu demult o donație substanțială de volume de cărți de la o bibliotecă orășenească, ce se desființase. Lui Doru îi plăcea Ana. Îi aducea cumva aminte de Smărăndița Popii din „Amintiri din copilărie” a lui Ion Creangă, la fel de oacheșă, cuminte și ascultătoare. Și se înțelegeau foarte bine.

S-au întâlnit după orele de școală în pădurice cu Missy, care adusese și catalogul să le învețe numele la toți. Brădetul de la marginea satului era un loc de poveste...

(Armiana Pop)

DEX ≡

a cataloga – 1) a înregistra într-un catalog; 2) a considera, a socoti pe cineva drept

prestanță – ținută, înfățișare, atitudine impunătoare, demnă

alură – fel de a se mișca; mers, umblet; înfățișare, ținută

oacheș – cu pielea feței de culoare închisă și cu ochii, părul și sprâncenele negre; brunet, brun

- 4 Citește selectiv enunțurile în care sunt prezentate personajele textului. Extrage cuvintele, inclusiv pe cele explicate mai sus, prin care este caracterizat fiecare. Notează-le într-un tabel similar în caiet.

Elevii clasei a V-a	Doru	Ana	Doamna profesoară

- 5 Prin ce ți se pare sugestivă imaginea ce însoțește textul de la pagina 10? Îți ajută aceasta la înțelegerea textului? Explică în ce mod.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 **Activitate în grup.** Discutați trăsăturile textului literar din informația ce urmează și formulați întrebări cu privire la cuvintele, ideile neînțelese.

Important!

Trăsăturile textului literar

- Are caracter ficțional, fiind rezultatul imaginației unui autor.
- Are scop estetic, căci trezește în sufletul cititorului sentimente și emoții.
- Se caracterizează prin expresivitate, obținută prin utilizarea imaginilor artistice și a figurilor de stil, explorându-se îndeosebi sensurile figurate ale cuvintelor.
- Se pot utiliza cuvinte vechi, termeni populari și cuvinte a căror formă se abate de la normele limbii literare.
- Are caracter subiectiv, adică redă părerea unei singure persoane (a autorului).

Acționează!

- 7 Alcătuiește, oral, o încheiere (din 3-5 enunțuri) a textului de la pagina 10. La ce fel de cuvinte, expresii vei recurge ca să scrii un text literar?
- 8 Alcătuiește un text argumentativ cu referire la trăsăturile textului literar, care va începe: *Textul de la pagina 10 este unul literar, deoarece ...*

Textul nonliterar. Invitația

Implică-te!

- 1 **Discuție la carusel.** Cu ce ocazie poți trimite sau primi o invitație? Când ai scris singur o invitație? Cui? Cu ce prilej? De ce este bine să alcătuim invitații scrise? Pe ce ai prefera să le scrii? Cum?

Descoperă și învață!

- 2 Citește invitația și argumentează de ce textul-invitație se consideră *nonliterar*.

Dragi elevi, eleve și părinți,

Vă invităm la evenimentul festiv dedicat începutului de an școlar 2023–2024, care se va desfășura în curtea liceului pe 1 septembrie, începând cu ora 9.00.

Vă vom fi deosebit de recunoscători, dacă, în locul tradiționalului buchet de flori, veți aduce la sărbătoare, după posibilități, unele rechizite școlare (un caiet, un stilou, o carte, o cutie de creioane ș.a.), pe care, ulterior, le vom dăruii copiilor care vor avea nevoie.

Cu respect, Administrația liceului și Consiliul de elevi

Important!

Trăsăturile textului nonliterar

- Are caracter obiectiv (este bazat pe un eveniment real).
- Are ca scop informarea sau convingerea cititorului/destinatarului.
- Pentru a se evita confuziile și a se asigura accesibilitatea, cuvintele sunt folosite cu sensul lor propriu.
- Limbajul este corect, precis și accesibil, în funcție de tipul textului nonliterar, utilizându-se și termeni de specialitate.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 **Activitate în grup.** Scrieți un anunț cu ocazia unui eveniment școlar adresat colegilor și colegelor. Respectați cerințele de alcătuire a unui text nonliterar.

Acționează!

- 4 Trimite câte o invitație la trei persoane: profesoarei, unui coleg/unei colege, unui prieten/unei prietene. Alcătuiește textul pentru fiecare destinatar/ă și expediază-l ca mesaj electronic.

Cine sunt eu? Cum îmi definesc identitatea?

Implică-te!

- 1 Dezvoltă ideea: *Identitatea familiei mele se constituie din ...*

Descoperă și învață!

- 2 Scrie numele locuitorilor la singular și la plural.
Exemplu: Vișoara – vișorean, vișoreni.
Mereni – ... , Florești – ... , Humulești – ... , Chișinău – ... , Edineț – ... ,
- Cine a fost un vestit humuleștean? Amintește-ți ce știi despre el și despre satul lui de baștină.
- 3 În ce limbă crezi că vorbesc majoritatea locuitorilor denumiți mai sus (ex. 2)? De ce?
- 4 Prin ce se aseamănă acești oameni? Numește 2-3 caracteristici principale comune.
- 5 **Activitate în pereche.** Unele denumiri de localități din poezie există în Republica Moldova și în România. *Exemplu:* Florești – centru raional de la nordul Moldovei și comună în județul Cluj-Napoca. Continuați șirul de exemple. Informați-vă de pe harta de la pagina 6.
- 6 **Activitate în pereche.** Construiți Diagrama Venn privind asemănările și deosebirile dintre tine și colegul/colega sau prietenul/prietena.

Important!

Identitatea se formează dintr-un ansamblu de date specifice unei persoane, obiect sau fenomen.

Identitatea unui om se manifestă prin sentimentul de apartenență la țara, localitatea în care s-a născut, prin limba sa maternă, credința pe care o are, ocupația, profesia etc.

Exemplu: Vasile Romanciuc este român din Republica Moldova, născut în satul Bădragii Noi, raionul Edineț, vorbește și scrie în limba română, este poet.

Unele informații importante se introduc și în documente oficiale, precum *adeverința de naștere, buletinul de identitate* ș.a.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 De ce este important ca fiecare om să-și cunoască identitatea etnică (referitoare la poporul din care face parte), lingvistică (limba maternă sau limba pe care o vorbește), religioasă etc.?
- 8 Citește și observă cum și-a descris identitatea poetul Grigore Vieru în poezia „Formular”.
- 9 **Activitate în grup.** Citiți poezia și discutați ideile principale, apoi comunicați-le colegilor.

Formular

- Numele și prenumele?
- Eu.
- Anul de naștere?
- Cel mai tânăr an.
Când se iubeau
Părinții mei.
- Originea?
- Ar și semăn
Dealul acela din prelungirea codrilor.
Știu toate doinele.
- Profesiunea?
- Ostenesc în ocna cuvintelor.
- Părinții?
- Am numai mamă.
- Numele mamei?
- Mama.
- Ocupația ei?
- Așteaptă.
- Ai fost supus
Judecății vreodată?
- Am stat niște ani închis
În sine.
- Rubedenii peste hotare ai?
- Da. Pe tata. Îngropat.
În pământ străin. Anul 1945.

„Sunt rarbă. Mai simplu
nu pot fi.”
Gr. Vieru

Acționează!

- 10 Creează (la alegere):
 - a) Poster realizat individual: *Identitatea mea* (algoritm: poza, baștina/localitatea de naștere, limba maternă, informația succintă despre familie (părinți, bunici, frați, surori), credința, pasiunile etc.);
 - b) Postere de grup: *Identitatea clasei noastre*; *Limba română – limba mea maternă*; *Limba română și limba mea maternă*. Criterii de apreciere: imagini relevante, corectitudine, aranjarea corectă în pagină a textului.

Elemente de fonetică

Implică-te!

- 1 Amintește-ți din clasele primare alfabetul limbii române. Rostiți-l, în cor, toți elevii clasei.
- 2 Autoevaluare: Ce notă/calificativ ți-ai da pentru cunoașterea rostirii alfabetului de la A la Z. De ce?
- 3 Amintește-ți! Ce este sunetul? Dar litera? Identifică diferențele.

Descoperă și învață!

- 4 Revino la poezia lui Grigore Vieru „Formular”. Copiază câte o strofă în caiet, despărțind fiecare cuvânt în silabe. Apoi completează în caiet un tabel similar.

Numărul de cuvinte în strofă	
Cuvintele cu o silabă (număr de vocale și consoane)	
Cuvintele cu 2 silabe (număr de vocale și consoane)	
Cuvintele cu 3 silabe (număr de vocale și consoane)	

- 5 Citește informația dată și precizează ce ai cunoscut deja și ce a fost nou pentru tine.

Important!

Fonetica este știința care studiază sunetele limbii.

Vocea este una dintre sursele producătoare de sunete.

Sunetul este perceput de ureche. Cuvintele sunt alcătuite din sunete.

Litera este semnul grafic al unui sunet.

Sunetele limbii române se împart în: $\left\{ \begin{array}{l} \text{Vocale} - 7 \\ \text{Consoane} - 22 \\ \text{Semivocale} - 4 \end{array} \right.$

- **Vocalele** sunt sunete la rostirea cărora aerul nu întâmpină niciun obstacol la ieșirea din plămâni și din gură. Ele pot forma singure silabe.
- **Consoanele** sunt sunete la rostirea cărora aerul întâmpină obstacole la ieșirea din plămâni și din gură. Ele nu pot forma singure silabe.

Semivocalele sunt sunetele care se aseamănă cu vocalele, dar nu pot alcătui singure silabe. Semivocalele sunt: $\underset{\cdot}{e}$, $\underset{\cdot}{i}$, $\underset{\cdot}{o}$, $\underset{\cdot}{u}$.

- 6 Revino la informația nouă de mai sus și recitește-o pentru a o înțelege mai bine.
- 7 Împarte pagina de caiet în două coloane. Scrie în prima vocalele limbii române, iar în a doua – consoanele.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Pregătește întrebări pentru *Concursul de erudiție* pe tema: „Alfabetul limbii române. Sunele și literele. Vocalele și consoanele”.

Amintește-ți:

Totalitatea literelor folosite pentru scrierea unei limbi formează **alfabetul**. Alfabetul limbii române conține treizeci și una de litere. Toate literele alcătuiesc perechi: litera mare (majusculă) și litera mică (minusculă).

- 9 De ce este important să se cunoască pe de rost alfabetul? În ce scop se folosește?
- 10 Ce amintiri interesante ai despre învățarea alfabetului? Povestește-le pe scurt colegilor.

Acționează!

- 11 Găsește, din diferite surse, poezia „Alfabetul” de Tudor Arghezi (sau „Alfabetul poetic” de Arcadie Suceveanu). Alcătuieste un text nonliterar din 5-7 enunțuri, prin care să-ți expui părerea despre ideile noi, interesante, aflate din acest text literar.
- 12 Cercetează tabelul de mai jos. Observă câte litere sunt indicate. Scrie, pe o fișă, alfabetul limbii române complet.

Literă	Nume/ Pronunție	Literă	Nume/ Pronunție
a, A	a	...	e
ă, Ă	...	f, F	ef/fe
â, Â	î din a	...	ge/ghe
b, B	be	h, H	haș/ha
c, C	...	i, I	i
d, D	de	...	î

Articularea vocalelor și a consoanelor

Implică-te!

- 1 Activitate în pereche. Numiți câte 5 cuvinte care încep cu litera indicată de coleg/colegă.

Descoperă și învață!

- 2 Citește expresiv fragmentul propus din textul dat, articulând clar vocalele și consoanele din fiecare cuvânt.

Alfabetul de Tudor Arghezi

Cine seamănă din voi C-un cățel de usturoi? (D)	Ce borțos și ce fudul Și niciodată sătul! (B)	Fuge după coadă Și n-o poate prinde. (C)
Are la buză un glonț Sau un păr cu scârlionț. (G)	Trei s-a-ntors de-a-ndoasele Să-și numere oasele. (E)	Ca să-i rămâie peltică I-a rămas limba mai mică. (F)
Cine vine mândru și călare Și nici cal măcar nu are? (M)	Îi atârnă, de căldură, Până-n praf limba din gură. (R)	Ați văzut cumva să stea Brațul drept fără proptea? (I)
Cobilița din spinare Îi stă-n cap și nici nu-l doare. (T)	Râma o literă știe Și numai pe ea o scrie. (S)	O să-ți fac o întrebare: Cine-i gol, rotund și mare? (O)

DEX ≡

borțos – burduhos

cobiliță – piesă de lemn curbat, purtată pe umeri și care servește la transportarea găleților, a coșurilor

peltic – (despre oameni) care rostește defectuos anumite consoane

proptea – lemn, par de care se sprijină ceva

- 3 Care-i rostul cuvintelor din vorbirea populară, la care a recurs poetul în poezie?

Scârlionț – cârlionț De-a-ndoasele – cu spatele

- Mai poți găsi alte exemple de acest gen? Împărtășește-le colegilor.
- Pronunță în mod repetat variantele corecte.

- 4 Activitate în grup. Realizați, după modelul oferit de poezia lui Tudor Arghezi, versuri-ghicitori ce ar descrie o vocală/o consoană din alfabetul limbii române.

Tudor Arghezi

(1880–1967)

.....

Este unul dintre cei mai mari poeți din secolul XX. Prima poezie a publicat-o la 16 ani, iar peste 30 de ani a publicat prima sa carte – „Cuvinte potrivite”. Poeziile lui sunt valoroase prin bogăția tematică, profunzimea ideilor, originalitatea limbajului poetic. Pe parcursul anilor a fost și este apreciată și proza, și publicistica sa, care impresionează printr-un orizont vast de gândire. Creația pentru copii conține un limbaj simplu, pe înțelesul celor mici, cu multe formulări populare, pline de haz: „Cartea cu jucării”, „Zdreanță”, „Prisaca” ș.a.

- 5 Găsește argumente, ilustrează cu exemple din poezie unele elemente din datele biografice expuse în caseta despre Tudor Arghezi.

Important!

Vocalele în limba română pot primi accent; sunt mai sonore și mai bine auzite decât consoanele.

Consoanele: **surde** – p, t, k, f, s, ș, ț (ce, ci), k' (che, chi), h, ț

sonore – b, d, g, v, z, j, ă (ge, gi), g' (ghe, ghi), m, n, l, r

În funcție de **gradul de sonoritate**, unele consoane alcătuiesc perechi.

În grupurile de litere **ce, ci, ge, gi**, urmate de o vocală în aceeași silabă sau la sfârșit de cuvânt în aceeași silabă cu o vocală, **e** și **i** nu notează sunete, ci sunt litere ajutătoare.

Ex.: **ceas** – c+v+c – 4 litere, 3 sunete; **crengi** – c+c+v+c+c – 6 litere, 5 sunete.

De asemenea, în grupurile de litere **che, chi, ghe, ghi**, urmate de o vocală în aceeași silabă sau la sfârșit de cuvânt în aceeași silabă cu o vocală, **h** și **i/e** nu notează sunete, ci sunt litere ajutătoare. Ex.: **cheag** – c+v+c – 5 litere, 3 sunete; **unghi** – v+c+c – 5 litere, 3 sunete.

Litera **x** redă două perechi de sunete: [gz] exercițiu și [cs] fix, boxer.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Găsește exemple, în textul poeziei (exercițiul 2), cu grupurile de litere: **ce, ci, che, chi, ge, gi, ghe, ghi**. Pentru cele lipsă, oferă exemple proprii.
- 7 Scrie componența sonoră a următoarelor cuvinte, folosind inițialele de la denumirile fiecărui sunet: v – vocală, s – semivocală, c – consoană, apoi numărul total de litere și sunete.
Model: **exact** – v+c+c+v+c+c – 5 litere, 6 sunete; **unchi** – v+c+c – 5 litere, 3 sunete.
Cărți, școală, scrie, copiază, citește, mijește, uită, chenar, gheară, ceartă, cinste.
- 8 Ce rol are lectura și recitarea poeziilor în învățarea pronunției corecte și în antrenarea dicției?

Acționează!

- 9 Improvizează un dialog oral, de 3-4 replici, dintre vocalele și consoanele limbii române cu privire la importanța lor în vorbire. Analizează componența sonoră a zece cuvinte utilizate.

Silaba. Silaba accentuată

Implică-te!

- 1 Amintește-ți! Ce este silaba? De ce avem nevoie uneori să despărțim cuvintele în silabe?

Descoperă și învață!

- 2 Desparte în silabe cuvintele din enunțul ce urmează. Indică numărul de silabe al fiecărui cuvânt. Utilizează informația de mai jos.

Toamna este anotimpul culorilor, de aceea ea e numită multicoloră.

Important!

Silaba este formată dintr-o vocală sau dintr-un grup de sunete care conține o vocală și care se pronunță printr-un singur efort expirator.

Cuvântul poate fi: **monosilabic** – format dintr-o silabă și **plurisilabic** – format din două sau mai multe silabe.

- 3 Citește textul de mai jos și numește culorile corespunzătoare silabelor formate:

- dintr-o vocală;
- din mai multe sunete alăturate ale aceluiași cuvânt;
- dintr-un cuvânt și începutul sau sfârșitul altui cuvânt;
- din două cuvinte rostite împreună.

Un bă-iat i-a o-fe-rit o floa-re. A-pre-ci-in-d-o, pro-fe-soa-ra o mi-roa-se.

- 4 Dictare comentată.

Trecerea cuvintelor dintr-un rând în altul se face pe silabe. Calculatorul împarte singur cuvintele în silabe. Cuvintele scrise prin cratimă nu se trec din rând în rând.

- După ce ai notat în caiet afirmațiile propuse, explică dacă acestea reprezintă niște adevăruri. Argumentează-ți opiniile.

- 5 Oferă exemple proprii pentru afirmațiile de la exercițiul anterior. Discută cu colegul/colega și alegeți-le pe cele mai relevante.

Important!

Reguli de despărțire a cuvintelor în silabe

- O consoană între două vocale, la despărțirea în silabe, trece în silaba următoare.
- Două consoane între două vocale, la despărțirea în silabe, trec: prima la silaba dinainte și a doua la silaba următoare.
- Trei sau mai multe consoane între două vocale, la despărțirea în silabe, trec: prima la silaba dinainte și celelalte în silaba următoare.
- Când două vocale sunt alăturate, despărțirea în silabe se face între ele.

Important!

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt. Accentul diferențiază sensul cuvintelor. Pe silaba accentuată se pune semnul [']. În limba română accentul nu are loc fix.

- 6 Pronunță corect cuvintele evidențiate și explică diferența dintre acestea.
1. În curte se joacă doi *copii*.
 2. Am făcut două *copii* ale adeverinței de naștere.
 3. *Vesela* copilă a intrat în cameră.
 4. Mașina de spălat *vesela* economisește timpul nostru.
- 7 Copiază în caiet cuvintele de mai jos. Arată pe ce silabă se pune corect accentul.
- Bolnav, dușman, sever, regizor, fenomen, jilav, penurie, caracter.

Comunică și exprimă-ți opinia!

Lectura imaginii

Toamna de Igor Vieru

1. Ce prezintă tabloul alăturat?
2. Ce este reprezentat în primul plan?
3. Ce se află în plan secundar?
4. Care sunt semnele toamnei?
5. Ce emoții îți trezește imaginea?

Scrie răspunsurile în caiet și comentează despărțirea corectă a cuvintelor în silabe.

Acționează!

- 8 a) Analizează alte tablouri din creația pictorului Igor Vieru. Efectuează lectura altei imagini (la alegere) și scrie 5-6 enunțuri, despărțind apoi cuvintele în silabe.
- b) Precizează numărul de cuvinte monosilabice și polisilabice din enunțurile alcătuite, apoi formulează o concluzie despre numărul acestora.

Igor Vieru. Toamna

Atelier de scriere

Implică-te!

- 1 Ce este un atelier? Cu ce se ocupă persoanele în cadrul acestuia?

Descoperă și învață!

- 2 Citește poezia de mai jos de două ori, în mod independent.
- 3 Selectează cuvintele necunoscute, notează-le în caiet, apoi explică sensul lor, consultând dicționarul.
- 4 Precizează sensul fiecărui cuvânt nou, aflat în contextul poeziei.

Verb matern

de *Liviu Damian*

În limba asta mă-nțeleg
Cu via și ogorul,
În limba asta știu să cânt,
Dacă mă prinde dorul.

În limba asta pot să plâng,
Când jalea mă doboară,
Și-n ea găsesc cuvânt să-mi dea
Putere nouă iară.

În limba asta „bun noroc”
Voi spune și pe stele.
Acolo unde-s eu va fi
Și slova țării mele.

Pătrund și-n miezul altor limbi
Prin vorbă și tipare.
Că-o limbă este un popor,
E sufletul ce-l are.

Dar când simți-voi că mă duc
Și clipa mi se curmă,
În limba asta voi rosti
Cuvântul cel din urmă.

- 5 Alcătuieste câmpul lexical al cuvântului *limbă* și urmărește sensul cuvintelor care contribuie la descrierea identității poporului român.
- 6 Scrie, în caiet, 3 versuri memorabile, explicând alegerea făcută.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Selectează versurile-cheie din poezie, care exprimă ideea de identitate a unui popor.

Acționează!

- 8 Ce este comun între mesajul poetic transmis de poetul Liviu Damian și desenul alăturat poeziei? Alcătuieste un text nonliterar pe această temă.

La bibliotecă

Implică-te!

- 1 Găsește, din diferite surse, poezia „Cât trăim pe-acest pământ”, scrisă de Nicolae Dabija, și citește-o în întregime, apoi ascultă cântecul cu același titlu.

Descoperă și învață!

- 2 Vizitează biblioteca.
- 3 Lecturează o carte sau câteva texte poetice de Nicolae Dabija.
- 4 Completează, în caiet, fișa de lectură.

Fișă de lectură

Numele:

Data:

Titlul textului:

Numele autorului:

Locul desfășurării acțiunii:

Timpul desfășurării acțiunii:

Ideile principale:

Citate importante din lecturile făcute:

- 5 Documentează-te despre autor și fă un schimb de informații cu colegii/colegele, alcătuind un cluster/poster.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 **Activitate în grup.** a) Faceți *Turul Galeriei* pentru evaluarea posterelor.
b) Comentați afirmația scriitorului Nicolae Dabija: „Invincibilă nu este țara cu cei mai mulți soldați, ci țara cu mai mulți cititori”.

Acționează!

- 7 Continuă afirmațiile: a) Fiind în vizită la bibliotecă, am aflat ...; b) În legătură cu cele văzute la bibliotecă, vreau să întreb ...; c) Din cele văzute și discutate la bibliotecă, am povestit acasă despre ...

Pentru portofoliul tău

Expresie a muncii depuse zi de zi, portofoliul tău va cuprinde toate produsele pe care le vei realiza sub îndrumarea profesorului.

- ① Explică cuvântul *sfânt* prin cuvinte proprii, apoi află și sensurile oferite de dicționarul explicativ.
- ② Citește fragmentul și notează în caiet cuvintele care formează câmpul lexical al identității noastre, conform acestor versuri. Ce ai mai adăuga? De ce?

Cât trăim pe acest pământ
Mai avem un lucru sfânt,
O câmpie, un sat natal,
O clopotniță pe deal.

Cât avem o țară sfântă
Și un nai care mai cântă,
Cât părinții vii mai sunt
Mai există ceva sfânt.

(Nicolae Dabija)

- ③ Găsește în text sinonime pentru cuvintele/expresiile: *viețuim, sacru, turn de biserică unde sunt așezate clopotele, fluier de trestie cu șapte tuburi*.
- ④ Adaugă câte 2-3 determinative cu sens figurat pentru cuvintele: *țară, sat, câmpie*.
- ⑤ Demonstrează, prin 3 argumente, că versurile de mai sus alcătuiesc un text literar. Scrie argumentele.
- ⑥ Alcătuiește 2 propoziții în care cuvântul *sfânt* să comporte sensul propriu și cel figurat.
- ⑦ Formulează, printr-un enunț, mesajul poetic al fragmentului din poezia lui Nicolae Dabija „Cât trăim pe-acest pământ”.
- ⑧ Alcătuiește o invitație la un recital de poezie, realizat în bibliotecă/clasă/școală/localitate.
- ⑨ Marchează silabele accentuate din cuvintele: *autobuz, troleibuz, psiholog, pijama, pulover, televizor, computer, tractor*.

RECAPITULARE

UNITATEA
1
AUTOEVALUARE

- ① Arată din ce tipuri de sunete sunt alcătuite cuvintele: *eu, cartea, citească, iartă*.
- ② Marchează vocalele și semivocalele din textul următor.
Noi nu suntem numai fiii părinților noștri, ci și fii ai Neamului nostru. Când acesta suferă, ne doare la fel de mult ca și atunci când mama sau tata se îmbolnăvesc.
(Nicolae Dabija)
- ③ Desparte în silabe cuvintele din prima propoziție și arată felul acestora după numărul de silabe alcătuit.
- ④ Selectează cuvintele care conțin semivocale și încercuiește-le: *ploaie, voioasă, le-oaică, mi-au spus, miaună*.
- ⑤ Desparte în silabe cuvintele din afirmațiile de mai jos. Scrie cu albastru vocalele, cu negru consoanele și cu verde semivocalele:
 - Limba îndulcește, limba amărăște.
 - Trăiești o nouă viață cu fiecare nouă limbă pe care o cunoști.
 - Patria ta e cea mai frumoasă.
- ⑥ Alcătuește trei enunțuri despre alfabetul limbii române.
- ⑦ Completează Diagrama Venn: asemănări și deosebiri între alfabetul limbii române și cel al limbii engleze/franceze.
- ⑧ Alcătuește un text literar, din 3-5 enunțuri, în baza imaginii de mai jos.

UNITATEA

2

JOCUL ȘI JOACA: AVENTURA LECTURII

- Cum crezi, cine a realizat aceste fotografii? De ce?
- Care element este dominant în imagine – static sau dinamic?
- Ce jocuri sunt surprinse în imagini?
- Ce sentimente îți transmit aceste imagini?
- Ce titlu ar fi potrivit pentru toate imaginile? De ce?

Lectura – jocul de-a imaginația

Implică-te!

- 1 **Jocul identităților „Cine este ...?”.** În baza textului de mai jos, prezintă autoarea (visul din copilărie, ocupația actuală, temele operelor literare pe care le-a scris).
 - Descrie propria identitate și/sau a unui coleg/unei colega (cuvinte-cheie: vis, ocupație, viitor).

Simona Popescu

(n. 1965)

Simona Popescu este o eseistă, poetă și prozatoare română contemporană. În prezent, activează la Facultatea de Litere a Universității din București. „În copilărie, Simona se dădea în vânt după citit. Păcat că nu există în lume și meseria de cititor, se gândea ea. Cea mai apropiată înțelepciune de cea a cititului este scrisul, așa că, până la urmă, soarta a vrut ca ea să se facă scriitoare. Despre ce scrie ea? Despre copilărie (în romanul «Exuvii»), despre adolescență (în «Juventus și alte poeme»), despre poezie (în «Lucrări în verde»).” (Liviu Papadima)

Descoperă și învață!

- 2 Citește cu atenție povestirea Simonei Popescu.

Leagănul pisicii

Dragă Danda,

Când eu aveam 12 ani, cam cât ai tu acum, dintre toate distracțiile cel mai grozav mi se părea cititul. Distracție, da! Erau acolo, în citit vreau să zic, și jocuri, și joacă, era și conversație, era și umor, era și provocare (ca la jocul adevărului), erau și scene, ca într-un film (imaginile le inventam eu), erau și prieteni, erau și nesuferiții ăia care dau sare și piper lumii, erau de tot felul.

Țineam cartea pe genunchi, în poală, sub fața mea sprijinită în palme, până mă dureau brațele. Timpurile se buclau. Nu i-am înțeles niciodată pe cei care spun că, atunci când citesc o carte, se mută cu totul acolo. Ceea ce mi se părea grozav nu era atât povestea în care te puteai vâri uitând de tine, cât ciudățenia posibilității de a trăi în trei lumi deodată – cea reală, cea a cărții și cea de-a treia, numai a mea, ca o deltă în care cele două fluvii – al cărții și al realității – se întâlneau într-o nouă „formațiune”. Priveam curgerea imaginilor una într-alta, la nesfârșit. Le vedeam cu cele două perechi de ochi deodată: ochii deschiși și ochii minții. Mă uitam la... Imaginație – acest neobosit, imprezvizibil *Transformer* care este în fața ta și înăuntrul tău. Ești tu, Imaginația! Tu ești!

Ai jucat vreodată *Sforile*? *Leagănul pisicii*, cum îi spun englezii *Cat's Cradle*. Ai o sfoară, îi legi capetele, o întinzi pe cele două palme puse în paralel, ancorând-o de degetele mari, ridicate, și de cele mijlocii. Așa. Altcineva prinde cu arătătoarele și degetele mari sfoara întinsă, o preia din mâinile tale

cu o mișcare rapidă care împletește firele și le creează un nou model pe mâinile lui/ei. E rândul tău să muți leagănul din nou pe mâinile tale. Și tot așa. Cititul e... leagănul ăsta. La un capăt ești tu, la celălalt Lumea (din carte și din afara ei). Între voi, sforile de aer. Să-ți mai spun că, de multe ori, cititul era doar un pretext, pentru ca să privesc – cu ochii în plin gol – la tot acest film, fără cap și coadă, în care apăreau cele „știute” alături de lucruri „străine”, persoane, obiecte, situații niciodată întâlnite cu adevărat. Cum e posibil? De unde vin? E cam ca în vis, gândește-te puțin!

Și mai era cititul un fel de odihnă vie, de lânzezeală dulce, de pisică. Leagănul pisicii... Cititul nu e niciodată doar citit...

DEX

(a) bucla – 1) a(-și) răsuca părul în bucle; a (se) cârlionța; a (se) ondula; 2) a face o buclă firului de țesut pentru a forma un ochi de tricotat

deltă – pământ nou, rezultat din depunerea de măr și de nisip la vărsarea unei ape curgătoare într-un lac, în mare sau în ocean

lânzezeală – stare de moleșeală trupeză și sufletească; toropeală, lânzezire. *Figurat:* lipsă de activitate; stagnare

- 3 Ce sentimente ți-a provocat lectura textului? Argumentează-ți afirmațiile.
- 4 Citește explicațiile cuvintelor de la rubrica DEX. Găsește enunțurile respective în text și examinează sensurile cuvintelor în context.
- 5 Realizează o fișă de vocabular în care să incluzi, cel puțin, 5 cuvinte și expresii necunoscute, pentru a completa rubrica DEX.

Universul textului

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Selectează, din text, cuvintele din câmpul lexical „cititul”.
- 7 Răspunde, în enunțuri complete, la următoarele întrebări:
Care este ocupația preferată a fetei? Cum numește ea cititul? Ce își imagina ea citind cartea? Ce descoperea la personajele și situațiile citite? Care sunt cele trei dimensiuni în care naratoarea recunoaște că trăia?
- 8 **Activitate în grup.** Formulați întrebări fără a le repeta pe cele de la exercițiul anterior. Răspundeți la întrebările colegilor.
- 9 Indică și alte titluri de jocuri prezente în text. Ce semnificație au ele? De ce abilități ai nevoie pentru aceste jocuri?

Acționează!

- 10 Descrie, într-o jumătate de pagină, cu propriile cuvinte, jocul Sforile (Leagănul pisicii) pentru un prieten/o prietenă de joacă.

Leagănul pisicii
(reprezentarea jocului)

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 Explică semnificația expresiei: „Timpurile se buclau”. Utilizează informația de la rubrica Știi că...?

Știi că... ?

O **bucă de timp** este un fenomen/procedeu artistic de „călătorie în timp”, în care timpul curge în mod normal pentru o perioadă determinată (o zi sau câteva ore), dar apoi „sare înapoi ca un disc stricat”. Când apare bucla de timp, amintirile celor mai multe personaje sunt șterse, ele uită tot ce s-a întâmplat. De obicei, unul sau mai multe personaje principale își păstrează memoria sau devin conștiente de existența buclei în viața lor.

Descoperă și învață!

- 2 Găsește, în text, un alt cuvânt care descifrează importanța cuvântului „Transformer” în timpul cititului.
- 3 Selectează comparația în care povestitoarea își vede lumea interioară în timpul lecturii. Ce semnificație are în context?
- 4 Găsește, în text, cuvintele scrise între ghilimele. Explică modul lor de scriere cu referire la text.
- 5 **Activitate în pereche.** Alcătuiți, pornind de la text, un dialog, de minim 6 replici, care ar putea avea loc între fetița-eroina textului și un copil-lector.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Dezvoltă, într-un text coerent de 10-12 rânduri, conform structurii PRES, afirmația finală: „Cititul nu e niciodată doar citit...”
P – Exprimă-ți părerea.
R – Dezvoltă afirmația ta printr-un raționament.
E – Oferă un exemplu potrivit.
S – Realizează o sinteză (o concluzie).

Acționează!

- 7 Răspunde, în scris, la următoarele întrebări: care a fost jucăria ta preferată în copilărie? Ce fel de jucării sunt cărțile? Ce fel de joc este lectura?
- 8 Descoperă răspunsurile oferite de scriitoarea Simona Popescu în interviul propus: www.youtube.com. *Interviu cu Simona Popescu*.

Utilizarea literei „â” și a formei verbale „sunt”

Implică-te!

- 1 Selectează, din povestirea „Leagănul pisicii” de Simona Popescu, toate cuvintele scrise cu literele „î” și „â”. Observă scrierea lor. Ce ai constatat?

Descoperă și învață!

- 2 Explică scrierea a 5 cuvinte din cele selectate la exercițiul 1. Utilizează informația dată mai jos.

Important!

Se scrie „î” în următoarele cazuri:

- la începutul cuvântului: de exemplu, *înger, îngust, încredere*;
- la sfârșitul cuvântului: *a urî, a coborî*;
- în interiorul compuselor în care al doilea cuvânt începe cu „î”: *bineînțeles*;
- în interiorul derivatelor cu prefixe de la cuvinte care încep cu „î”: *neînțeles*;
- în interiorul unor nume de familie: *Rîpeanu*.

Se utilizează „â” în interiorul cuvintelor, cu excepțiile de mai sus: *lână, cântec*.

- 3 *Jocul identităților*. Intră în jocul lecturii și găsește tipul de carte ce te reprezintă. Ascultă variantele colegilor și completează-le.
 - Continuă enunțurile date printr-un argument:

– Eu sunt o carte de ..., deoarece ...	Noi suntem o carte de ..., căci ...
– Tu ești o carte de ..., pentru că ...	Voi sunteți o carte de ..., întrucât ...
– El/ea este o carte de ..., fiindcă ...	Ei/ele sunt o carte de ..., pentru că ...
 - Observă și reține modul de scriere a verbului „a fi”.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Alcătuieste un text, de minim 7-8 enunțuri, ce explică necesitatea cunoașterii regulilor de la rubrica **Important!**.

Acționează!

- 5 Selectează erorile de scriere din acest text. Rescrie textul cu variantele corecte.

Străfurnica hotără să viziteze pe meduza Zuza-Andaluza. ...Nici nu apucă să ajungă bine pe corabia scufundată, că auzi pe cineva strănutînd cu putere de cel puțin șapte ori. Străfurnica se apropie cu atenție și o văzu pe meduză cum se pregătea din nou să strănute în fața sa. ...Îi dăru meduzei batista sa și, ca prin farmec, meduza s-a vindecat.

– Îți mulțumesc. Eu niciodată nu aș fi visat c-am să mă opresc din strănutat. Eu sînt bolnavă de cînd mă știu.

(„Străfurnica în căutarea Atlantidei”, Carmen Ivanov)

Atelier de discuție

Implică-te!

- 1 Imaginează-ți că ești adeptul înfocat al unui joc și, pentru a-l promova colegilor de clasă, vei crea un tricou special. Ce cuvinte, imagini, culori vei utiliza? De ce?

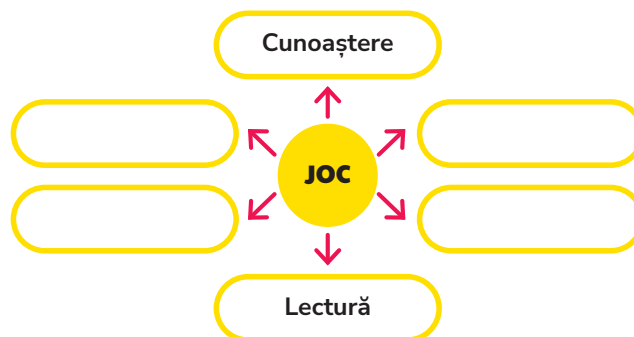
Descoperă și învață!

- 2 Citește cu atenție articolul lexicografic propus mai jos. Alcătuieste trei enunțuri în care să ilustrezi trei sensuri ale cuvântului „joc”.

Joc – 1. Acțiunea de a se juca și rezultatul ei; activitate distractivă (mai ales la copii); joacă. 2. Acțiunea de a juca; dans popular; petrecere populară la care se dansează; horă. • Melodie după care se joacă. • *Sens figurat*: mișcare rapidă și capricioasă (a unor lucruri, imagini etc.); tremur, vibrație. 3. Competiție sportivă de echipă căreia îi este proprie și lupta sportivă (baschet, fotbal, rugby etc.). • Mod specific de a juca, de a se comporta într-o întrecere sportivă. 4. Acțiunea de a interpreta un rol într-o piesă de teatru; felul cum se interpretează.

- 3 Completează, în caiet, schema de mai jos cu încă patru cuvinte/îmbinări de cuvinte ce pot fi asociate jocului.

- 4 Găsește definițiile potrivite expresiilor date: *joc de societate, joc de cuvinte, joc de scenă, a-și pune capul în joc, a descoperi (a pricepe) jocul cuiva, a face jocul cuiva*.
- distracție într-un grup de persoane care constă din întrebări și răspunsuri hazlii;
 - a surprinde manevrele sau intențiile ascunse ale cuiva;
 - a servi (conștient sau nu) intereselor cuiva;
 - a întreprinde o acțiune riscantă;
 - glumă bazată pe asemănarea de sunete dintre două cuvinte cu înțeles diferit; calambur;
 - totalitatea mișcărilor și atitudinilor unui actor în timpul interpretării unui rol.
- 5 Descrie, în 4-5 enunțuri, o situație în care ar putea fi utilizată o expresie de la exercițiul anterior. Ce rol are în context (de descriere a situației, de producere a umorului, de concluzionare ș.a.)?

Comunică și exprimă-ți opinia!

Arta vorbirii

- 1) Cercetează cu atenție frământările de limbă propuse. Pronunță clar fiecare sunet, fiecare cuvânt.
- 2) Explică utilitatea acestui joc de cuvinte pentru un vorbitor ce-și dorește să comunice corect în limba română.

„Străfurnica străfurnicește străfurnicuțele harnice.”

„Clopotarul clătina clopotul clopotniței.”

„Cinci sute cincizeci și cinci de ciuperce ciuruite pentru ciorba lui Ciorbea.”

„Diftongul diftonghează doi diftongi și trei triftongi.”

„Frige fierul fierarului fiert în fiertura fierbinte.”

„O portocală creștea într-un portocal portocaliu lângă două portocale.”

(„Străfurnica și prietenii săi”, Carmen Ivanov)

Știi că... ?

Majoritatea jocurilor tradiționale aflate azi în repertoriul copiilor, ca și o bună parte a jocurilor sportive, aveau cândva un caracter religios și un substrat magic. „Capra”, „Plugușorul”, „Buhaiul” – jocuri populare cu măști – indică rituri calendaristice de renovare a timpului și de stimulare a forțelor naturii. „Paparuda”, „Caloianul”, „Muma-Ploii” erau jocuri magice de provocare a ploii. Jocul „Călușarii” izgonea lelele (spiritele rele) și bolile. Jocurile cu „mingea”, cu „cercul”, cu „pietricica” au deținut o semnificație a fenomenelor cosmice. De exemplu, până aproape de vremurile noastre nu numai copiii, ci și bărbații, și femeile jucau mingea, ca să le crească plantele.

(„Dicționarul de simboluri”)

Acționează!

6 Joc de rol: Muzeul Copilăriei

Activitate: Excursie în „Muzeul Copilăriei” (format fizic sau online), tema expoziției: „Universul jocului”.

Modul de activitate: Se lucrează în grupuri, selectând una dintre categoriile de mai jos.

Roluri: Ghidul prezintă, într-o manieră captivantă, 2-3 jocuri prin intermediul curiozităților, istoriei, imaginilor. Vizitatorii muzeului sunt ascultători activi (iau notițe și pun întrebări ghidului).

Produse posibile: poster, lapbook, prezentare virtuală/online.

Categorii: jocuri tradiționale românești (de-a v-ați ascunselea, de-a baba-oarba, de-a baba-gaia, țurca, de-a prinselea, leapșa); jocuri de cuvinte (calambur, anagramă, palindrom, frământări de limbă); jocuri sportive; jocuri de societate; jocuri virtuale.

7 Inventează 2-3 jocuri utilizate în timpul lecturii.

Situația de comunicare

Implică-te!

- 1 **Jocul lecturii.** Citește cu atenție textul poetic. Cine sunt participanții/participanțele în actul comunicării? Dacă ai reprezenta grafic, prin benzi desenate, poezia blagiană, ce personaje, culori, imagini ai alege? Argumentează oral opțiunile.

Belșug

de *Lucian Blaga*

– Negrule, cireșule,
gândul rău te-mprejmuie.
Jinduiesc la taine coapte
guri sosite-n miez de noapte.
Om și păsări, duhuri, fluturi,
nu așteaptă să te scuturi.

Prea ești plin de rod și vrajă,
vine furul, pune-ți strajă!
– Las' să vie, să culeagă,
vara mea rămâne-ntreagă.
Stelele deasupra mea
nimeni nu mi le-a fura!

Descoperă și învață!

- 2 Explică legătura de sens dintre cuvintele: *a comunica, comunicare, comunicat*.
- 3 Include, în enunțuri dezvoltate, cel puțin 5 cuvinte și expresii sinonime ale cuvântului „comunicare”.
- 4 Răspunde la întrebări. Utilizează ideile din caseta informativă.
- a) Ce fel de situație de comunicare – monologată sau dialogată – este reprezentată în poezia „Belșug” de Lucian Blaga? Argumentează-ți răspunsul.
- b) Care sunt condițiile necesare unei comunicări de succes? A fost vorbitorul înțeleș de ascultător? Argumentează-ți răspunsul.

Important!

Situația de comunicare este transmiterea unei informații: idei, gânduri, opinii, atitudini, evenimente, stări ș.a.

Comunicarea monologată reprezintă vorbirea neîntreruptă a unei persoane în fața unuia sau a mai multor ascultători (care nu intervin în comunicare).

Comunicarea dialogată este schimbul de informații dintre două sau mai multe persoane.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 **Activitate în pereche.** Citiți cu atenție cardurile propuse.
- a) Realizați, în baza lor, un monolog-prezentare a unei cărți de 8-10 enunțuri.
- b) Alcătuiți un dialog de 5-6 replici despre una dintre cărți.

CARD 1

Titlu: „20 de fete extraordinare care au schimbat lumea”,

texte de Rosalba Troiano

Prefață: „Am decis să-ți povestim viața a douăzeci de fete, care... au învățat să urmeze pasiunile pe care le țineau ascunse în inimile lor. Apoi au investit multă răbdare și timp în atingerea scopurilor pe care și le-au fixat, chiar și atunci când nimeni nu credea că ele vor reuși.”

Personalitate: Jane Goodall (Londra, Marea Britanie, 1934).

„O fată extraordinară care, la maturitate, și-a dedicat viața ocrotirii animalelor.” „Prima mea jucărie de pluș a fost un cimpanzeu nostim, pe care îl chema Jubilee. Era cadou de la tata. Îl purtam mereu și oriunde cu mine! Iubeam animalele și

aveam un câine adorabil și roșcat, Rusty. După animale, cel mai tare îmi plăceau cărțile, în special cele despre peripețiile doctorului Dolittle, chirurgul veterinar care putea vorbi în limba animalelor. Și eu vorbeam cu jucăriile mele de pluș, organizând pentru ele petreceri cu ceai în grădina casei mele.”

CARD 2

Titlu: „20 de băieți extraordinari care au schimbat lumea”,

texte de Jacopo Olivieri, Rosalba Troiano

Prefață: „Nimeni nu se naște faimos. Chiar și personalitățile care au contribuit la progresul omenirii la început au fost copii.”

„Dacă vei citi cartea, vei simți cum s-au trezit în ei curiozitatea, ambițiile, dar și dificultățile prin care au trecut toți acești oameni mari. S-ar putea să descoperi că unul îți seamănă întrucâtva.”

Personalitate: Walt Disney, animator și producător de film (Chicago, SUA, 1901 – Burbank, SUA, 1966). „Dacă ești în stare să visezi, ești în stare și să-ți îndeplinești visele. În această deviză se cuprinde întreaga mea viață. Oamenii mă țin minte ca pe regele desenului animat, dar nu am fost totdeauna

creator de desene animate. Fiind copil, îmi ajutam familia să câștige un ban. Am petrecut o vară întreagă vânzând dulciuri și reviste în trenuri cu călători. Încă de mic, îmi plăcea să desenez, iată de ce, odată ajuns băietan, am urmat lecții de desen la Institutul de Arte din Chicago.”

Acționează!

- 6** Cercetează imaginea copertei. Formulează un enunț despre avantajul lecturii acestei cărți.
- 7** Alcătuieste o scurtă descriere a cărții tale preferate.

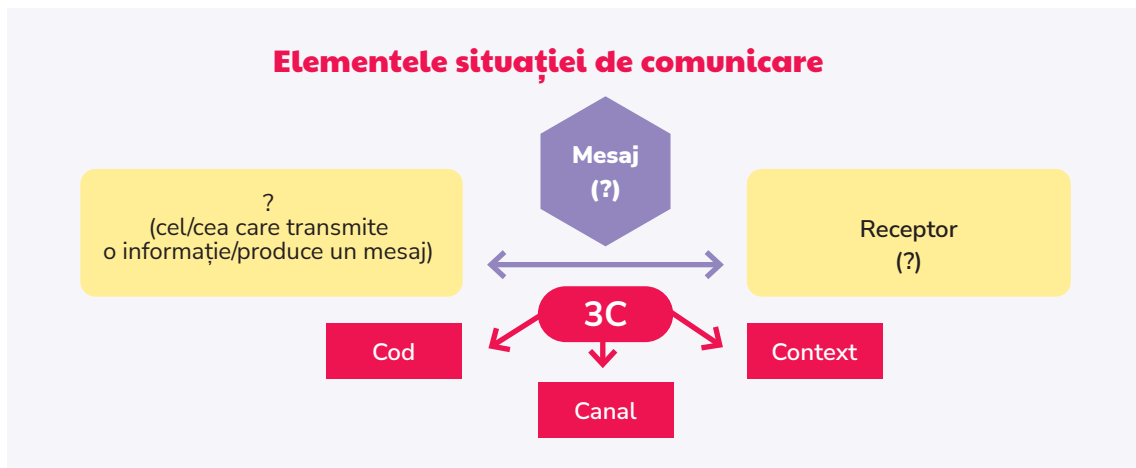

Elementele comunicării

Implică-te!

- 1 Completează, în caiet, schema propusă cu ajutorul cunoștințelor proprii, dar și al informației oferite la temă.

Descoperă și învață!

Important!

Emitătorul este persoana care vorbește sau transmite informația.

Receptorul este cel care primește informația.

Mesajul reprezintă informația propriu-zisă.

În comunicarea dialogată, receptorul poate deveni emițător și invers.

Pentru a fi înțeles, mesajul trebuie construit cu ajutorul unor elemente cunoscute atât de emițător, cât și de receptor. Aceste elemente pot fi organizate într-un cod:

- a) **verbal** (aparține unei limbi, în formă scrisă ori vorbită);
- b) **nonverbal** (ansamblu de gesturi/expresii ale feței; indicatoare vizuale: semnele de circulație, semaforul; semnale sonore: alarma, claxonarea);
- c) **paraverbal** (tempoul/ritmul vorbirii, intonația, accentuarea cuvintelor, pauzele).

- 2 Alcătuieste, în baza imaginii propuse, o listă de mesaje ce pot fi transmise prin intermediul canalelor reprezentate. Vezi caseta informativă pentru completare.

Model: Voi transmite o felicitare video (mesaj multimedia) persoanelor dragi, dedicată unei zile de naștere (context), prin intermediul calculatorului și al rețelei de internet (canal).

Canalul de transmitere – modalitatea prin care mesajul ajunge de la emițător la receptor:

- aerul prin care circulă vocea la mică distanță (comunicarea orală);
- scrisoarea, biletul, telegrama (comunicarea scrisă);
- telefonul, faxul, radioul, televizorul, calculatorul.

Contextul este subiectul la care se referă mesajul (ex.: se discută despre cărți).

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 Cercetează jocurile. Ce joc alegi pentru o activitate în clasă? Precizează toate elementele comunicării remarcate în jocul ales (emițător, receptor, mesaj, canal, cod, context).

Prenumele care mă descrie

Cel/cea care începe jocul își spune prenumele, apoi îi alătură un adjectiv care descrie o caracteristică dominantă a sa și care începe cu prima literă a prenumelui: de exemplu, Stan – sensibil, Maria – minunată, Ina – inteligentă, Dana – darnică. Următorul/următoarea va repeta ceea ce a spus vecinul său/vecina sa și va adăuga prenumele și adjectivul său. Al treilea participant/a treia participantă va repeta tot ce s-a spus anterior și, la fel, va adăuga prenumele și adjectivul care îl/o descrie. Se continuă în acest mod până când toți participanții/participantele și-au spus prenumele.

Stația „Mândrie”

Propune participanților/participanțelor să se prezinte și să numească calitățile lor pozitive sau ce poate face fiecare dintre ei/ele cel mai bine. Prezentarea calităților poate include atât descrieri verbale, cât și nonverbale. Se notează pe tablă sau pe o coală de hârtie toate calitățile numite de participanți/participante.

Motor Mania

În grupuri a câte 5-8, participanții/participantele vor avea 5-10 minute pentru a deveni un obiect motorizat. Fiecare persoană va participa fizic ca element al acelui obiect. După expirarea timpului, fiecare grup va demonstra mișcările obiectului, iar celelalte echipe vor ghici ce este reprezentat. Dacă nicio echipă nu ghicește ce obiect s-a prezentat prin mica înscenare, atunci grupul respectiv va dezvălui denumirea lui.

Transmite masca

Participanții/participantele stau în cerc. Cel/cea care începe jocul mimează o expresie a feței ce redă o emoție, un sentiment, o trăire. Apoi, cu ajutorul mâinilor, parcă scoate o mască și o transmite vecinului/vecinei. Acela/aceea repetă expresia adăugând ceva nou, apoi o transmite altui vecin/altei vecine.

(855 de jocuri și activități, UNICEF Moldova)

Acționează!

- 4 Realizează, în baza experienței proprii, dar și a exemplelor anterioare, o listă cu titlul „Jocul comunicării – 10 reguli de respectat”.
- Utilizează cuvinte-cheie: *empatie, respect, amabilitate, ascultare, atenție, receptivitate, dreptul la cuvânt, opinie, răbdare*.

Cartea, obiect cultural. Structura cărții

Implică-te!

- 1 Continuă enunțul:
Cartea este o scriere cu un anumit subiect...
- 2 Ce elemente exterioare ale cărții sunt importante pentru alegerea acesteia? De ce?

Descoperă și învață!

- 3 Examinează imaginea alăturată. Indică elementele componente ale cărții.

Important!

Coperta reprezintă învelișul protector al cărții. **Cotorul** – partea laterală a cărții – leagă filele și coperta. **Coperta I** cuprinde, de regulă, numele autorilor, titlul, editura, ilustrația de copertă. **Coperta a IV-a** poate oferi informații sumare despre autor sau subiectul cărții, colecția, alte date.

- 4 Studiază filele cărții având în față manualul „Limba și literatura română” și răspunde la întrebări.
 - Unde este așezată pagina de titlu?
 - Ce informații în plus oferă această pagină față de coperta I?
 - Ce rol are pagina de titlu în ansamblul unei cărți?
 - Ce este sumarul cărții? Unde este plasat?

Important!

Pagina de titlu este prima (sau a treia) pagină a cărții. De mai multe ori, această pagină urmează după o filă albă, care o desparte de copertă. Pagina de titlu reia informațiile de pe copertă și le completează cu alte date.

Sumarul/cuprinsul cărții poate sta la începutul sau la sfârșitul cărții.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 **Activitate în pereche.** Studiați elementele componente ale mai multor cărți. În ce ordine sunt prezentate informațiile pe coperte? Care elemente vi se par mai importante pe coperta I, dar a IV-a? Ce legătură are ilustrația de pe copertă cu titlul? Ce elemente mai pot fi incluse pe coperta a IV-a a cărții/cărților?

Acționează!

- 6 Alege cartea preferată. Descrie-i elementele componente. Explică ce elemente noi/diferite ai crea pe coperte, pe pagina de titlu, dacă ai fi ilustrator, tehnoredactor. De ce?

Atelier de lectură

Implică-te!

- 1 Citește expresiv textul dat.
- 2 Selectează cuvintele/expresiile necunoscute și explică-le cu ajutorul rubricii DEX sau al propriului dicționar școlar.

Descoperă și învață!

Cititul ca un sport extrem

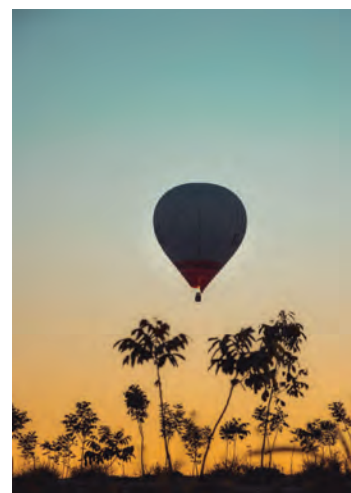
de Cezar Paul-Bădescu

Aventura mea în lumea cărților a început cu Jules Verne. Și a fost o adevărată aventură, pentru că eu, la vremea aceea, luam lectura foarte în serios. La propriu. Romanele lui Jules Verne nu erau simplă literatură pentru mine, ci adevărate experiențe de viață. Trăiam în lumea lor cu toată ființa mea, la cea mai mare intensitate. Nu mă jucam!...

Personajele scriitorului francez îmi erau cei mai buni prieteni și, prin urmare, mi se părea normal să fiu alături de ei și la bine, și la greu. Primul roman al lui Jules Verne, pe care l-am citit, m-a acaparat cu totul și nu l-am lăsat din mână până nu l-am terminat: era „Cinci săptămâni în balon”. Țin minte că sufeream, pur și simplu, alături de cei trei temerari, care se porniseră în călătorie deasupra Africii, cu aerostatul „Victoria” – doctorul Ferguson, servitorul lui, Joe, și vânătorul Dick Kennedy. Parcă auzeam cu urechile mele amenințătoarele tobe ale băștinașilor și mă chirceam, în fotoliul meu, când balonul era atacat de păsări.

Cel mai teribil moment a fost când cei trei au rămas fără apă. Aruncaseră peste bord vreo 40 de litri într-un moment greu și s-au trezit deasupra deșertului Sahara cu numai 13 litri. Problema era că arzătorul balonului trebuia alimentat și el cu apă, așa că de băut le rămânea foarte puțin. Iar temperaturile din timpul zilei erau de 50–60 de grade! Și, claie peste grămadă, vântul încetase să mai bată, prin urmare, aerostatul nu se mai putea deplasa. Încet, rezervele de apă s-au epuizat, iar cei trei au trecut prin niște momente groaznice. Jules Verne descria cum aveau limba și buzele umflate de sete sau povestea cum amețeau și-și pierdeau cunoștința, cum o luau razna.

Îmi amintesc că atunci când citeam cartea, era o zi caniculară de vară. Din cauza asta sau influențat de descrierea chinurilor prin care treceau eroii în lipsa apei, mi s-a făcut foarte sete. Primul impuls a fost să mă duc la bucătărie, să-mi iau de băut. Apoi m-am rușinat de chestia asta. „Cum adică – mi-am zis. Ei suferă de sete, iar eu mă lăfăi ferit de arșița soarelui și mai am și pretenția să beau și apă?!” Așa că am decis să fiu alături de eroii mei până la capăt: deși aveam gura uscată, nu am pus pe limbă niciun strop. Au urmat cele mai chinuitoare pagini din câte mi-a fost dat să citesc vreodată. Transpirația mi se prelingea

încet pe tâmpile, mă simțeam sfârșit și înaintam foarte greu prin arșița textului. Literele începeau să mi se amestece în fața ochilor, dar nu mă dădeam bătut! Cât doctorul Ferguson, Joe și Kennedy erau în viață, trebuia să rezist și eu! Și, din fericire, au rezistat. Când erau cât pe ce să-și dea duhul, s-a iscat o furtună de nisip și simunul, vântul saharian, le-a dus balonul departe. Când s-a potolit furtuna, balonul ajunsese tocmai lângă o oază, iar cei trei au fost salvați. Și eu împreună cu ei.

Din fericire, cu vremea am renunțat la acest mod extrem de a citi. Nu de alta, dar apoi mi-au picat în mână și cărți fără *happy-end*.

DEX ≡

temerar – îndrăzneț, cutezător (peste măsură), curajos

a se chirci – 1) a se strânge grămadă, a se face mic;
2) a nu se dezvolta suficient; a se pipernici

caniculă – 1) căldură dogoritoare specifică zilelor calde de vară; arșiță, zăpușeală, năduf; 2) perioadă în care steaua Sirius răsare și apune odată cu Soarele (22 iulie–23 august)

simun – vânt puternic, fierbinte și uscat, încărcat cu nisip, care bate în Sahara și în Arabia, de la sud la nord

- 3 Prezintă, cu ajutorul notiței biografice, personalitatea autorului.
- 4 Ce tip de lector este? Argumentează răspunsul cu referințe textuale.
- 5 De ce autorul afirmă că are un „mod extrem de a citi”? Ai trăit ceva similar?
- 6 Ce ton are textul (grav, umoristic, comic ș.a.)? Explică opțiunea.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Lucrează în grup și stabilește cu colegii/colegele o tipologie posibilă a cititorilor/cititoarelor cu o explicație relevantă. Ascultă variantele colegilor/colegerelor. Precizează în ce tipologie te regăsești.

Exemplu: Cititorul-jucător

Acestui tip de cititor îi plac jocurile de tot felul. Orice carte ce îl captivează prin jocuri de cuvinte, idei, acțiuni este, fără îndoială, una preferată. Totodată, poate să jongleze cu cărțile, căci se adaptează rapid și poate citi diferite tipuri de cărți.

Acționează!

- 8 Realizează o listă de lecturi captivante (cel puțin 10 titluri de carte cu o scurtă descriere de 2-3 enunțuri) în stare să determine pe orice lector să trăiască din plin jocul lecturii.

**Cezar
Paul-Bădescu**
(n. 1968, Pitești)

Este prozator, scenarist și publicist român contemporan. A absolvit Facultatea de Litere din București. A fost redactor la revista „Dilema”, redactor-șef al suplimentului „Adevărul literar și artistic”. A realizat emisiunea „Cartea cea de toate zilele” la TVR 2. A debutat cu volumul „Tinerețile lui Daniel Abagiu”, în 2004, iar apoi a apărut „Umbre pe ecranul tranziției”, în 2013.

Pentru portofoliul tău

- 1 Continuă enunțurile cu câte 2-3 reguli.
Pentru a înțelege mesajul unui text scris, trebuie
Pentru a înțelege mesajul unui text oral, este necesar
Cuvinte de reper: *temă, cuvinte-cheie, idee/idei, informații*.
- 2 Audiază, de 2-3 ori, textul din filmulețul „Dicție și expresivitate verbală” de Melania Medeleanu (Youtube).
- 3 Fă notițe pentru a răspunde la următoarele întrebări:
 - a) Ce este dicția? Compară răspunsul tău cu definiția din dicționar.
 - b) Care este întrebarea inițială din filmuleț? Explică importanța ei.
 - c) Ce defecte de vorbire au fost exemplificate prin cuvinte și pronunțare? Pot fi ele depășite prin exerciții de antrenare a dicției?
 - d) De ce este importantă dicția pentru tine? Argumentează cu 2-3 exemple din filmuleț.
 - e) Este necesar să fii un om care știe „ce și cum vorbește”? Argumentează-ți opinia.
- 4 Formulează 2-3 obiective de studiu care să te ajute în dezvoltarea capacității de înțelegere a textului oral.
- 5 Pregătește o prezentare orală a cărții preferate.
Algoritm: demonstrarea cărții, referirea la elementele de structură și la informațiile incluse de acestea (coperte, cotor, titlu, autor ș.a.), 2-3 elemente captivante din subiect/conținut, un îndemn spre lectură.
- 6 Completează o fișă pentru autoevaluare (FB – foarte bine, B – bine, S – suficient) după modelul de mai jos.

Cerințele	Calificativul
Demonstrez cartea/reprezentarea acesteia.	
Respect timpul acordat pentru prezentare (3-4 min.).	
Am o ținută corectă (poziția corpului, gesturi, contact vizual).	
Utilizez formula de adresare către public în discursul meu (Dragi colegi, ...).	
Prezint, pe scurt, convingător, cartea aleasă (coperte, cotor, titlu, autor ș.a., 2-3 elemente captivante din subiect/conținut).	
Formulez un îndemn final pentru a încuraja colegii să citească și ei cartea prezentată.	

RECAPITULARE

UNITATEA
2
AUTOEVALUARE

- 1 Numește 6 componente ale unei cărți.
- 2 Descrie, în 3-4 enunțuri, jocul preferat.
- 3 Citește versurile și explică, în 2-3 enunțuri, semnificația îmbinării „cititor aparte”:
Dar și cartea, orice carte,
Ar vrea mult să aibă parte
De un cititor aparte...
(„Despre cărți”, Vasile Romanciuc)
- 4 Comentează, în 5-6 enunțuri, afirmația „Tot ce e al meu port cu mine” cu referire la o carte preferată.
- 5 Improvizează, în scris, un dialog, de minim 6 replici, între doi copii care se află în orașe îndepărtate și își povestesc aventurile de lectură/joacă.
- 6 Scrie 10 cuvinte care se ortografiază cu litera „î”.
- 7 Scrie trei proverbe despre carte. Comentează unul dintre ele.
- 8 Descrie, în zece rânduri, o carte din imaginile de mai jos, precizând elementele ei componente.
 - Amintește-ți cât de deosebit era Fram: „El nu avea nevoie de îmblânzitor, de cravată și de semnale. Intra singur în arenă, ca un om. Intra în două labe, cât era de mare. Saluta în dreapta și în stânga, înainte și îndărăt. [...] Pe urmă făcea un semn că vrea liniște. Și începea singur programul lui”. (Cezar Petrescu)

UNITATEA

3

ÎMI IUBESC FAMILIA

- Ce reprezintă familia pentru tine?
- Comentează titlul de mai sus.
- Determină ce indicii din picturile date ilustrează tema familiei.
- Ce caracteristici poți atribui unei familii armonioase?

Fratele lui Eminescu – Grigore Vieru

Implică-te!

- 1 De ce poetul Nicolae Dabija îl numește pe Grigore Vieru *fratele lui Eminescu*?
- 2 *Microfonul fermecat*: Ce cunoști despre poetul Grigore Vieru? (Amintește-ți ce ai învățat despre poet în clasele primare, la grădiniță, ce ai citit etc.)

Descoperă și învață!

- 3 Citește notele biografice de mai jos.

Grigore Vieru

(1935–2009)

Poet român din Republica Moldova. Dintre numeroasele culegeri de poezii pentru copii și adulți, editate în Republica Moldova și în România, fac parte: „Versuri pentru cititorii de toate vârstele” (1965), „Numele tău” (1968), „Duminica cuvintelor” (1969), „Fiindcă iubesc” (1980), „Taina care mă apără” (1983), „Cel care sunt” (1987), „Rădăcina de foc” (1988), „Cântec de leagăn pentru mama” (2003) etc. Este autorul „Albinuței” (1979) și al „Abecedarului” (1970, 1983), scris împreună cu Spiridon Vangheli și ilustrat de pictorul Igor Vieru.

La sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut, Grigore Vieru se găsește în prima linie a mișcării de eliberare națională din Republica Moldova, textele sale având un mare rol în deșteptarea conștiinței naționale a românilor din Basarabia.

Pe textele poetului s-au compus multe melodii despre pace, mamă, dragoste, țară, limbă etc., interpretate de artiști recunoscuți.

Poeziile lui Grigore Vieru sunt traduse în mai multe limbi ale lumii.

- 4 **Activitate în pereche.** Discutați prin tehnica „Carusel”:
 - Ce ai aflat nou din notele biografice de mai sus?
 - De ce Grigore Vieru este considerat poet național, alături de Mihai Eminescu?
 - Recită o strofă din poezia preferată/îndrăgită din creația poetului.
 - Formulează câteva întrebări despre poet, pe care le vei adresa părinților acasă.
 - De ce anume aceste întrebări te interesează?
- 5 Cum explici afirmația lui Grigore Vieru: „Întâi pâine, apoi măsline! Întâi cântecul mamei, apoi al lumii!”?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Scrie un mesaj, din 3-5 enunțuri, adresat poetului Grigore Vieru, plecat în eternitate.

Acționează!

- 7 Documentează-te despre cărțile pentru copii, scrise de poetul Grigore Vieru. Alege o poezie și învață-o pe de rost, pentru a o recita colegilor sau pregătește-o pentru lectură expresivă.

Duminica lui Grigore Vieru

Implică-te!

- 1 Cu ce se asociază duminica pentru tine? De ce?

Descoperă și învață!

- 2 Citește expresiv poezia „Duminica” de Grigore Vieru, respectând regulile de artă a vorbirii.

Duminica

de Grigore Vieru

La alba-ne căsuță
Curată ca un ou
Eu așteptam să vină
Duminica din nou,

Ca tu, măicuță dragă,
Spinarea să-ți dezdoi
Și să mai stai acasă
Cu tine și cu noi.

Să șezi în prag și lumea
Să te întrebe lin:
„Mai odihnim oleacă?”
„Oleacă, mulțumim.”

O cană tu cu apă
Să-mi spui ca să-ți aduc,
Iar eu pân' la fântână
Cu cofa să mă duc.

S-anin cofița plină-n
Salcâm într-un cârlig
Și să mă bucur tare
Că pot să o ridic.

Aurel Băeșu. Casa părintească

Nu pot uita mireasma
De floare de salcâm –
Era un fel de lapte
Din parcă alt tărâm.

Un dulce zvon de clopot
Curgea pe-ntregul sat,
Putea fi-ntins ca mierea
Pe pâine și mâncat.

Iar tu, lăsând deoparte
Și munci, și greu, și rău,
Gândeai la cele bune
Și la copilul tău.

Era-n duminici altfel
Și totul parcă nou
La alba-ne căsuță
Curată ca un ou.

DEX

cofă – vas din lemn cu o singură toartă în care se aduce apa de la fântână

tărâm – teritoriu de mare întindere, cu caracteristici specifice de climă, relief

zvon – sunet

Lectura imaginii

1. Comentează mesajul imaginii ce însoțește poezia. Folosește cuvinte, versuri din text.
2. În ce mod te ajută imaginea să înțelegi mai bine mesajul poeziei?
3. Formulează câteva întrebări și adresează-le colegilor cu privire la mesajul imaginii.

- 3 Cu ce se asociază duminica în poezie?
- 4 Prin ce te-a impresionat poezia?
- 5 Aprofundează înțelegerea textului poetic prin descoperirea sensurilor cuvintelor noi (vezi rubrica DEX).
- 6 *Joc de rol: Duminica în familie.* Distribuți rolurile și improvizați un dialog de 5-6 replici.
- 7 Scrie câte un enunț cu fiecare cuvânt nou descoperit la lecție. Demonstrează că ai înțeles sensul acestuia.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Ascultă cântecul „Casa părintească” (interpret Mihai Ciobanu), ale cărui versuri au fost scrise de Grigore Vieru. Cât de actual/important este mesajul poetic pentru tine, reprezentant al tinerei generații din secolul XXI?
- 9 **Activitate în pereche.** Discuțați care idei din poezia „Duminica” sunt apropiate/similare cu cele din cântec.
- 10 Scrie răspunsul, din 2-3 enunțuri, la întrebarea: ce este casa părintească?

Acționează!

- 11 Redă, prin desen sau text (literar sau nonliterar), 2-3 idei principale transmise de autor în poezia „Duminica”.

Universul textului

Implică-te!

- 1 *Turul Galeriei.* Demostrează colegilor „produsul” (desen, text) realizat în baza poeziei „Duminica” de Grigore Vieru.

Descoperă și învață!

- 2 Identifică cuvintele din poezia „Duminica”, folosite mai mult în limbajul popular. Indică echivalentul literar al cuvintelor selectate.
- 3 Găsește cuvinte cu sens asemănător pentru *căldare*. Care dintre acestea ar putea înlocui substantivul din textul poetic?
- 4 Selectează, din textul poeziei, sinonime pentru cuvintele: *să agăț, încet, plăcut, lucru, imaculată*.
- 5 Grupează, în perechi de antonime, cuvintele: *dulce, nou, mult, să aduc, oleacă, vechi, să duc, amar*.

 Amintește-ți:

Sinonimele sunt cuvintele cu formă diferită și cu sens asemănător.

Antonimele sunt cuvintele cu sens complet opus.

- 6 Arată ce înțeles au în text cuvintele: *curată, albă, dulce, curgea*.
- 7 Găsește cuvintele „dezmiierdate” de poet în versurile poeziei. Ce efect au acestea asupra cititorului?
- 8 Alcătuieste propoziții în care aceste cuvinte ar avea sensul din limbajul curent.
- 9 Care dintre cuvintele de mai jos se pronunță diferit în limbajul regional?
Și, curgea, curată, case, fântână.
 - Ce variantă utilizezi, de obicei? De ce?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 10 Arată care este, în limbajul curent, ordinea firească a cuvintelor din următoarele exemple:
 - a) Un *dulce zvon de clopot*// *Curgea pe-ntregul sat*.
 - b) La *alba-ne căsuță*// *Curată ca un ou*.

Important!

În poezie, ordinea cuvintelor este adeseori diferită față de cea din limbajul curent.

- 11 Recitește versurile de mai sus (exercițiul 10) astfel ca adjectivele să fie plasate după substantive. Ce ai observat?
- 12 Ce a urmărit autorul schimbând ordinea firească a cuvintelor în textul poetic?
- 13 Selectează, din poezia „Duminică”, cuvintele ce aparțin câmpurilor lexicale ale cuvintelor indicate în tabelul de mai jos. Completează tabelul în caiet.

Duminică	
Mamă	
Copil	

Acționează!

- 14 Învăță pe de rost poezia „Duminică” de Grigore Vieru.
- 15 Ascultă cu membrii/membrele familiei cântecul „Duminică” interpretat de Iurie Sadovnic.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 Recită poezia „Duminică” de Grigore Vieru, respectând regulile de artă a vorbirii.
- 2 Apreciază declamarea altor colegi.

Descoperă și învață!

- 3 Formulează, printr-un enunț, ideea care se desprinde din fiecare strofă a poeziei „Duminică”.
- 4 Ce sentimente trezește în sufletul poetului ziua de duminică?
- 5 Găsește în poezie și alte cuvinte și expresii care accentuează aceste sentimente.
- 6 Identifică, în poezie, versurile în care este surprinsă mama. La ce se referă și cărui simț (văz, auz, miros) se adresează acestea în special?
- 7 Ce parte de vorbire este folosită mai frecvent în versurile identificate anterior (exercițiul 6)? Ce efect produce aceasta?
- 8 Selectează secvențele de text care sugerează legătura dintre mama și stările sufletești ale poetului.

Important!

Textul liric/poezia este o creație literară în care autorul își exprimă gândurile, sentimentele și emoțiile în mod direct, folosind un limbaj expresiv (mai multe cuvinte cu sens figurat).

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Ce sentiment predominant se desprinde din poezia „Duminică”? Argumentează.
- 10 Selectează, din lista de mai jos, 3 cuvinte care exprimă cel mai reușit acest sentiment. Tristețe, bucurie, alinare, plăcere, încântare, duioșie, visare, căldură, respect, entuziasm.
 - Argumentează-ți alegerea, demonstrând că acesta este un text liric.
- 11 Extrage, din poezie, 3 imagini poetice (expresii ce conțin cuvinte cu sens figurat), care te-au impresionat cel mai mult.
- 12 Alcătuieste câte un enunț sau versuri cu fiecare dintre ele.

Acționează!

- 13 Alcătuieste un eseu/o comunicare despre imaginea copilăriei redată în poezia „Duminică”, utilizând (la alegere) următoarele începuturi de enunț: *Dragostea poetului pentru mama sa se exprimă prin: Duminică în familie, în viziunea poetului, înseamnă*
- 14 Realizează un poster A3 cu genericul: „Mama în cântec și în literatură”.

Versul. Strofa. Tipuri de strofe

Implică-te!

- 1 Citește/recită expresiv „produsele” create acasă.
- 2 Exprimă-ți părerea și formulează concluzii asupra celor audiate.

Descoperă și învață!

- 3 Citește textul despre casa părintească, scris de compozitorul Eugen Doga.

...Astăzi casa, pe care au construit-o părinții mei deja când eu învățam la Chișinău, e mai mare, mai înaltă, cu ferestre mari și cu sobe în ambele aripi. Nu mai e din nuiele, ci din piatră. Și acoperișul e din olane, nu din stuf. Dar toate câte sunt în jurul casei îmi amintesc de mama, căci chiar și florile care continuă să crească și să înflorească sunt cele sădite cândva de ea...

- 4 Care este principala deosebire între un text în proză și o poezie din punctul de vedere al formei?
- 5 Numește și alte deosebiri între acestea.
- 6 Prin ce impresionează conținutul unei poezii?
- 7 Din câte versuri este alcătuită poezia „Duminică”? Câte strofe conține?
- 8 Din câte versuri se poate compune o strofă? Ce tipuri de strofă cunoști?
- 9 Formulează întrebări în baza explicațiilor și a exemplelor de versuri din fișele de mai jos.

Versul este un rând dintr-o poezie.

Lungimea versurilor poate fi diferită.

Există versuri scurte, formate chiar dintr-un singur cuvânt, și versuri lungi.

Tu – o frunză,
Eu – o frunză.
Două frunze
Împreună
Când se-adună
Știi ce fac?
Un copac.
(„Ideal”, Ion Vatamanu)

Strofa este un grup de două sau mai multe versuri.

- a) Răsai, soare,
cântă privighetoarea.
- b) Marele Soare
ascultă de pasărea aceasta
cât o inimă zburătoare:
răsare.

(„Răsai, soare”, Vasile Romanciuc)

Tipuri de strofe

Distih – două versuri

Ghicitoarea știu că-ți place,
Ce-i ca un burduf de ace?
(„Ghicitoare”, Tudor Arghezi)

Terțet – trei versuri

Dulce-i mărul, dulce-i poama,
Dar mai dulce e cuvântul,
Care-l spune mama.
(„Dragoste de mamă”,
Ion Vărtamanu)

Catren – patru versuri

Soare, cine te-a pictat?
Cu ce spic înrouat?
Așa bun și luminat,
Așa viu și-adevărat...
(„Soarele”, Vasile Romanciuc)

Cvintet – cinci versuri

Mama dădea pâinile cu gălbenuș de ou.
Avea la îndemână o pană de găscă.
Apoi ridica pâinea pe lopată
Și-o trimitea în cuptorul fierbinte
Cu porți de jărat.
(„Apă cristalină”, Liviu Damian)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 10** Activitate în pereche. a) Alcătuiești un catren despre casa părintească. b) Formulați o concluzie cu privire la scrierea unor versuri.

Acționează!

- 11** Caută în bibliotecă o carte de poezii pentru copii și citește minim 3-5 texte. Analizează structura unei poezii, la alegere, precizând numărul de strofe, tipul de strofă, numărul total al versurilor. Scrie ideea/gândul principal transmis de poet.

Figurile de stil

Implică-te!

- 1 **Activitate în pereche.** Desfășurați un dialog în baza versurilor de mai jos. De ce suntem sau putem fi toți poeți/toate poete? Cum? Formulați argumente pro și contra.
- Suntem poeți, în felul nostru, toți: Pofim, păduri. Și stele. Și câmpie...
Apucă pana, scrie dacă poți. Nu simți un început de poezie?
(Aureliu Busuioc)

Descoperă și învață!

- 2 Identifică cuvintele și expresiile cu sens figurat; enunțurile, ordinea lor, utilizate în mod diferit de exprimarea cotidiană, uneori chiar ciudat, dar original. Prin ce te impresionează?

Bunica

Tot mai mică, tot mai mică:

Cât o floare, o furnică,

Cât o lacrimă sub soare...

De ce oare? De ce oare?

(Grigore Vieru)

iPad, iCarte, iParte

iPod, iPhone, iPad, iTot.

iGrijă, iSoveste, iNoroc.

iÎncredere, iSucces.

iCarte, iParte.

iLove. (Igor Guzun)

iPad (I *engl.* – [ai])

[aiped]

iPod (*engl.*)

[aipod]

iPhone (*engl.*)

[aifon]

- 3 De ce autorii versurilor de mai sus au combinat cuvintele într-un mod atât de original? Ce efecte au creat ei?

Important!

Figurile de stil sunt procedee prin care înțelesul propriu al unui cuvânt ori expresii se modifică pentru a le da mai multă importanță ori forță, dar și pentru a îmbogăți sensurile vechi.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 **Pauză de creație.** Privește prin geam afară. Alege 2-3 obiecte și studiază-le atent. Creează figuri de stil în baza lor. Le poți încadra într-un vers.
- 5 Care este rostul figurilor de stil într-o poezie? Răspunde printr-un enunț dezvoltat, care să conțină argumente clare.
- Adunați toate părerile pe un poster. Formulați concluzii.

Acționează!

- 6 Scrie un text în versuri sau în proză, pornind de la sugestiile tabloului „Bătrână cu găștele” de N. Grigorescu. Recurge la 2-3 figuri de stil potrivite.

Nicolae Grigorescu.
Bătrână cu găștele

Familia lexicală

Implică-te!

- 1 Formează cât mai multe cuvinte de la următoarele lexeme: *frunză, carte, copil*.
Ce ai observat?

Descoperă și învață!

Important!

Cuvintele derivate sunt cuvintele formate cu ajutorul sufixelor și al prefixelor.

Familia lexicală sau **familia de cuvinte** cuprinde toate cuvintele obținute prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază. Aceste cuvinte sunt înrudite ca sens.

Rădăcina cuvântului este partea comună a cuvintelor dintr-o familie lexicală. **Prefixul** se atașează înaintea rădăcinii, iar **sufixul** se adaugă după rădăcină pentru a forma cuvinte noi. **Desinența** este terminația variabilă a cuvântului.

- 2 a) Găsește intrușii din șirul de cuvinte de mai jos și argumentează-ți alegerea.
Carte, cărturar, cărtică, cartier, cărțilie, necărturar, cărțoi, cartelă.
b) Realizează analiza grafică a structurii cuvintelor, folosind următoarele semne:
prefix — **rădăcină** — **sufix** — **desinență** □
- 3 **Activitate în pereche.** Explicați cum s-au format cuvintele: *aurie, cățeluș, copilăros, descoase, înfrunzit, rășfoită, desființat, prelungește*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Identifică, în versurile ce urmează, cuvintele derivate și explică modalitatea de formare.
Lasă-mi, toamnă, iarba, lasă-mi
Fructele și lasă
Urșii neadormiți, berzele neduse,
Ora luminoasă.
(„Lasă-mi, toamnă”, Ana Blandiana)
- 5 De ce este importantă derivarea cuvintelor într-o limbă? La ce ajută aceasta?
Răspunde, în scris, la această întrebare, apoi citește enunțul colegilor/colegelor.

Acționează!

- 6 Realizează un text, din 3-5 enunțuri, în baza imaginii alăturate, folosind, cel puțin, două cuvinte derivate în fiecare.
- Demonstrează, prin elemente grafice, structura cuvintelor derivate.

Câmpul lexical

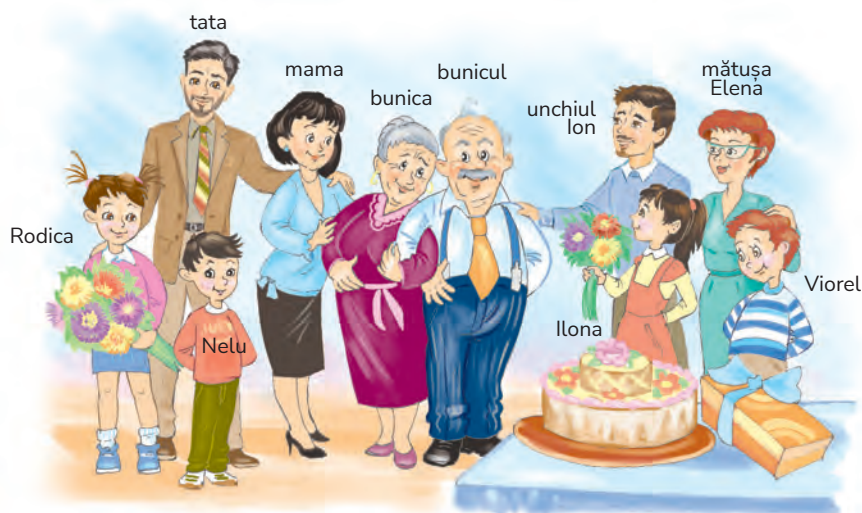

Implică-te!

- 1 Ce este un *câmp*? Propune situații în care se folosește acest cuvânt. De exemplu, *câmp cu flori* etc.
- 2 Consultă dicționarul explicativ pentru a te convinge de multitudinea de sensuri ale cuvântului *câmp*.

Descoperă și învață!

- 3 Examinează imaginea și răspunde la întrebări:
 - Cine sunt tata și mătușa Elena pentru bunicul și bunica?
 - Cine sunt Viorel și Nelu pentru bunica și bunicul?
 - Cine sunt bunica și bunicul pentru tatăl lui Viorel?
 - Cine este Viorel pentru Rodica? Dar Ilona pentru Nelu?
 - Cine este mama lui Nelu pentru bunici? Dar cine sunt bunicii pentru ea?
 - Cine sunt mama lui Nelu și mătușa Elena una pentru alta? Dar tata și unchiul Ion?
 - Explică sensul cuvintelor: *soț, mireasă, logodnic, văduvă, persoană divorțată*.
- 4 Formulează o concluzie cu privire la cuvintele utilizate în întrebări și răspunsuri de la exercițiul 3. Prin ce sunt apropiate? Ce sunt acestea ca parte de vorbire?

Important!

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și care au trăsături comune de sens.

În câmpul lexical intră și cuvintele cu sens asemănător, derivatele acestora, dar și expresiile pe care le formează.

Într-un câmp lexical, cuvintele aparțin aceleiași părți de vorbire.

- 5 Cum s-au format cuvintele de mai jos? Explică, marcând în caiet, structura cuvintelor.
- a) Buna, bunica, bunicuța, străbunica, stră-străbunica.
 - b) Bunul, bunicul, bunelul, străbunicul, străbunelul.
 - c) Mama, mami, mămica, mamaia, mămița, mămițica, mămunca, mămuca, mămuțuța.
 - d) Tata, tati, tăticul, tătișor, tătuca, tătucuța, tătunea, tătuța.
- 6 Formează derivate de la cuvintele: *vară, văr, frate, soră, mătușă, unchi, cumnat, cumnată*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 **Activitate în grup.**
- a) Creați postere alcătuind câmpuri lexicale de la cuvintele: *casă, anotimp, fericit, a face ordine*.
Respectați cele indicate la rubrica **Important!** (de la temă).
 - b) Afișați posterele și formulați concluzii cu privire la câmpurile lexicale formate.

Acționează!

- 8 Discută cu adulții din familie și găsește sinonime pentru diferite nuanțe de: *verde, albastru, roșu, oranj, negru, cafeniu*. Explică modalitatea de formare a acestor cuvinte.

Abaterea de la normă. Cacofonia

Implică-te!

- 1 De ce deranjează pronunția cuvântului „cacofonie”? Ai mai auzit acest cuvânt? Cu ce ocazie se folosește?

Cacofonie – asociere neplăcută de sunete, suprapunere de sunete discordante; lipsă de armonie.

Descoperă și învață!

- 2 De ce în uzul cotidian, de-a lungul istoriei, s-au acceptat unele cacofonii, precum: *Biserica Catolică, Ion Luca Caragiale, banca comercială* ș.a.?

Arta vorbirii

Exprimarea corectă – cartea ta de vizită

Chiar dacă se spune că prima impresie se formează după aspectul fizic, vorbirea îți oferă încredere și îi poți impresiona pe cei din jurul tău. Poți avea cea mai bună ținută, cele mai scumpe accesorii, dar dacă atunci când deschizi gura oamenii se vor întoarce, te vor întrerupe sau, mai rău, vor râde de tine, celelalte lucruri nu mai contează, oricât de scumpe ar fi.

(Sursa: dictie.ro)

- 3 Identifică silabele care generează cacofonii în enunțurile de mai jos. Evită-le utilizând sinonime, antonime etc.

1. Prefer să stau în banca care este lângă fereastră.
2. Sora sa s-a alăturat grupului nostru.
3. Fructul din fața mea pare rece.
4. Am reușit pentru că colegii m-au ajutat.
5. Toate temele le-am făcut repede.
6. Pentru ca copiii să practice sportul, s-a reparat terenul școlii.

- 4 **Activitate în pereche.** Rostiți frământările de limbă, mai întâi rar, apoi din ce în ce mai repede.

Frământări de limbă

1. Bucur și Bucura se bucurau că Bucurel e bucuros în București.
2. Bucură-te cum s-a bucurat Bucuroaia când s-a întors Bucurel bucuros de la București.
3. A fost odat' un crocodil
Care intra tiptil-tiptil
Să pescuiască pești în Nil
În toiul lunii lui april.
4. E pestriță prepelița pestriță,
Dar mai pestriță decât
Prepelița pestriță sunt puii
Prepeliței pestrițe
Din neamul prepelițelor pestrițe.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 *Discuție dirijată.* Care este rostul frământărilor de limbă? De ce se recomandă să fie rostite în mod repetat de copii, de oamenii care vorbesc mai mult în public?
- 6 Formulează o concluzie în scris: *O frământare de limbă te poate ajuta să ...*
- 7 Amintește-ți cacofonii folosite în comunicarea cotidiană. Scrie 2-3 recomandări de evitare a acestora, pe care să le plasezi pe gazeta de perete din clasă sau din școală.

Acționează!

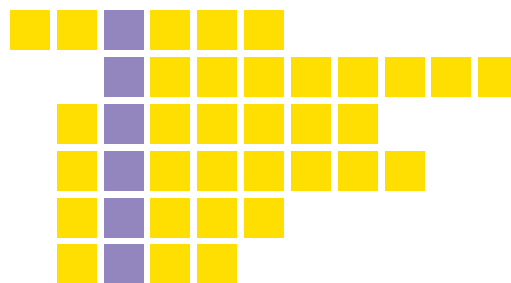
- 8 Creează singur o frământare de limbă.
- 9 Realizează o expoziție fotografică cu titlul: „Erorile din spațiul public”. Prezintă colegilor 2-3 fotografii proprii, ce surprind greșeli din mediul cotidian. Indică variantele corecte. Explică prin reguli/cu referire la dicționarul ortografic.

Orarul – text nonliterar

Implică-te!

- 1 Completează, în caiet, careul de cuvinte. Depistează tema lecției pe verticala evidențiată.
1. Instituție de învățământ.
 2. Scurtă pauză, destinată recreerii elevilor.
 3. Registru cu liste, cu diferite rubrici.
 4. Persoană care predă o materie de învățământ.
 5. Semnal sonor pentru a atrage atenția elevilor asupra începutului, sfârșitului unei activități.
 6. Persoană care învață într-o școală.

Descoperă și învață!

- 2 Alcătuiește orarul/programul tău din zilele de școală, completând rubricile de mai jos.

Deșteptarea	7.00	Pregătirea temelor	
Gimnastica	7.10 – 7.30	Plimbarea	
Toaleta de dimineață		Activitățile preferate	
Micul dejun		Cina	
Drumul spre școală		Pregătirea pentru a doua zi (hainele, ghiozdanul ș.a.)	
Lecțiile		Toaleta de seară	
Prânzul		Culcarea	
Odihna de după-amiază			

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 **Activitate în pereche.** Realizați o listă din 3-5 sfaturi utile pentru respectarea programului cotidian al elevului.
Exemplu: Redu la maximum timpul de joacă la telefon sau la calculator! O jumătate de oră pe zi este suficient. Demonstrează că poți ușor să-ți găsești altă ocupație interesantă.
- 4 **Jocul „Foaia cu autograf”.** Jucătorii, pe fișe, printr-un desen însoțit de o scurtă informație (1-2 cuvinte), reprezintă o preferință/deprindere/activitate din Orarul său (de exemplu, joc fotbal; dimineața mă trezesc ușor; seara mă joc la calculator, joc șah etc.). Apoi se colectează fișele, se amestecă, se distribuie jucătorilor la întâmplare. Aceștia, studiind fișa, îi ghicesc posesorul, de la care cer un autograf.

Acționează!

- 5 Analizează, în 3-5 enunțuri, sincer și critic, calitatea respectării orarului/programului tău cotidian. Poți începe: *Sincer vorbind, orarul meu ...*

Atelier de lectură

Implică-te!

- 1 Ce cunoști despre scriitorul și omul de știință Bogdan Petriceicu Hasdeu?
Dar despre fiica sa, poeta Iulia Hasdeu?

Descoperă și învață!

- 2 Citește textul inspirat din corespondența tată–fiică.

Lilica, nu uita a cui fată ești

Îndemnul tatei către fiică: „Numai tu să te silești să înveți bine, să te porți bine, să nu superi pe mama...”

— Da, așa, că bine zice tata: „Știam eu de ce te pun să citești”.

„Să nu uiți niciodată că te cheamă Hasdeu, iar deviza familiei noastre trebuie să fie: patrie, onoare și știință”, citește fiica mai departe. „Tata e un mare patriot”, gândi fata.

„Iubirea părinților pentru copii se dovedește prin sacrificii; iubirea copiilor pentru părinți se dovedește prin învățătură și respect. Dovedește-ne, dară, că ne iubești!”

— Dragii mei, vă iubesc muuult, spuse copila, învârtindu-se cu ditamai cutie de pălării în brațe.

— Frumos mesaj ți-a trimis tata, se auzi de după ușă.

— Așa e, cine are un condei mai bun decât el? Poate doar eu, zâmbi Iulia. Tata știe să spună exact ce trebuie ca să te faci mai bun, mai ambițios. Și chiar dacă n-ar spune nimic, exemplul lui e suficient. Cum ai putea să fii altfel cu un așa tată? („Genalii”, Anca și Elena-Diana Nedelcu)

**Bogdan
Petriceicu
Hasdeu**
(1838–1907)

**Iulia
Hasdeu**
(1869–1888)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 Te-a impresionat textul de mai sus? Prin ce? Descrie relațiile dintre fiică și tatăl ei.
- 4 Găsește, în text, sinonime pentru cuvintele: *scrisoare*, *toc*, *să te străduiești*, *stăruitor*, *destul*, *jertfă* și antonimele cuvintelor: *ambitiș*, *principal*, *bun*, *departe*, *oricând*.
- 5 Explică ce valori familiale ai învățat din textul lecturat.

Aționează!

- 6 Selectează informații despre familia Hasdeu. Citește poeziile scrise de tatăl, scriitorul B.P. Hasdeu, și de fiica sa Iulia Hasdeu. Pregătește-le pentru un recital în clasă.

Discuție în familie despre valori

Implică-te!

- 1 **Activitate în pereche.** Discutați despre locul de muncă al părinților, despre pasiunile lor.

Descoperă și învață!

DEX ≡

familie – 1) formă socială de bază, realizată prin căsătorie, care unește pe soți (părinți) și pe copiii acestora; 2) totalitatea persoanelor care se trag dintr-un strămoș comun, neam; 3) grup de cuvinte formate de la același cuvânt de bază

valoare – proprietate a ceea ce este bun și important; lucrul bun, important (adevărul, binele, frumosul); importanță, însemnătate, preț, merit. • Ceea ce este important, valoros, vrednic de apreciere, de stimă

2 Discuție PANEL

Invitați-experti – părinții elevilor; *moderatorul* – profesorul sau un elev/o elevă.

Elevii vor formula, pe fișe, întrebări pe tema: *Valorile familiilor noastre*. Acestea se vor colecta și se vor clasifica, apoi se vor distribui invitaților, care vor răspunde la întrebări.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 Formulează concluzii pe marginea răspunsurilor oferite de părinți în *Discuție PANEL*. Ce valori crezi că sunt cu adevărat importante în familie? De ce?
- 4 Citește posterul din imaginea alăturată. Selectează 3-4 valori importante pentru familia ta. Explică modul în care sunt prețuite acestea, în ce situații sunt aplicate.

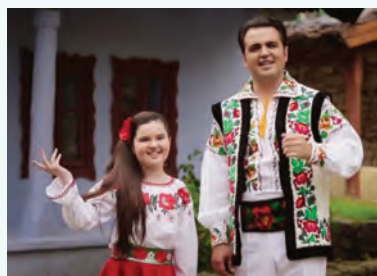
Acționează!

- 5 Organizează o discuție cu părinții pe tema: *Familia creează valorile, valorile creează familia*.

Pentru portofoliul tău

- 1 Formulează o concluzie despre cele învățate în temele capitolului dat, apoi relatează-o colegilor. Poți începe în felul următor: *În temele de la acest capitol am aflat despre ... , am învățat să fiu ... etc.*
- 2 Scrie cuvintele care formează câmpul lexical al cuvântului *duminică*.
- 3 Formează familia lexicală a cuvintelor *frate, soră, rudă*.
- 4 **Activitate în grup.** Alcătuiți un poster cu diferite tipuri de strofe la tema *familia*, folosind diverse figuri de stil.
- 5 Ascultă cântecul „Îmi iubesc familia”, interpretat de Igor Cuciuc cu fiica sa. Formulează mesajul cântecului.
- 6 Pregătește o comunicare cu începutul: *Eu îmi iubesc familia, pentru că ...*.
- 7 Citește textul despre copilăria celebrului compozitor George Enescu (1881–1955).

Jorjăcă, tu vei fi muzician!

Jorjăcă stătea în camera lui, așteptând să-i aducă mama hainele de sărbătoare. Se uita la ceasul cu cuc din perete, știa că atunci când o să bată ora șapte trebuie să plece la petrecere. Îi plăceau mult mesele astea, erau acolo și copiii cu care și-ar fi dorit să se joace tot timpul anului. El nu avea prieteni de vârsta lui. Camarazii lui erau animalele de curte, iepurii sălbatici care traversau grădina, fluturii. Și, mai ales, păsările cu trilurile lor. Le asculta mereu: privighetoarea cea subțirică în glas, ciocănitoarea, apoi ciocârlia.

– Mamă, îmi iau și vioara cu mine?

(„Genialii”, Anca și Elena-Diana Nedelcu)

- 8 Scrie 3-5 enunțuri prin care să continui textul de mai sus.
- 9 Află, din diferite surse, mai multe informații despre George Enescu.

RECAPITULARE

UNITATEA
3
AUTOEVALUARE

- ① Formează familii de cuvinte și marchează elementele prin care ai creat derivate: *floare, nor, roșu*.
- ② Extrage, din enunțul de mai jos, toate cuvintele derivate și arată modalitatea de formare a acestora.

Fiul înțelept înveselește pe tatăl său, iar fiul nebun întristează pe mama sa.
(Solomon)

- ③ Copiază forma corectă din următoarele variante lexicale.

linjerie/lenjerie
patrat/pătrat
păianjen/paiangen
ovăz/ovăs
menajerie/menagerie
praj/praz
feminin/femenin
intrare/întrare
introduce/întroduce
tomnatic/tomnatec
spijin/sprigin
pele/piele

- ④ Alcătuieste 5 propoziții folosind corect, în contexte potrivite, cuvintele de mai sus.
- ⑤ Creează un text din 5-7 enunțuri despre valorile familiei în baza tabloului alăturat, folosind în fiecare enunț, cel puțin, două cuvinte derivate.

Gheorghe Tattarescu. *Maternitate*

- ⑥ Evită cacofoniile din enunțurile date.
- Ne dorim ca copiii să-i salute pe adulții întâlniți.
 - Ascultă-i pe părinți și te vei bucura de binecuvântarea lor.
 - Bunica mea apare deseori pe pozele din familie cu cartea în mână.
- ⑦ Creează figuri de stil cu următoarele cuvinte: *copil, familie, părinți*.
- ⑧ Scrie, timp de 3 minute, cuvintele care fac parte din câmpul lexical al cuvântului „familie”. Include 10 dintre ele în enunțuri proprii.

UNITATEA

4

LUMEA COPILĂRIEI

- Cu ce arome, imagini, sunete asociezi copilăria? De ce?
- Ce sentimente, emoții îți trezesc picturile de mai sus? De ce?
- Exprimă-ți opinia. De ce copilăria se asociază cu pădăria?

Copilăria trezește amintiri

Implică-te!

- 1 **Activitate în pereche.** Realizează o fișă de vocabular ce va cuprinde cât mai multe cuvinte din câmpul lexical „copilărie”.
- 2 Povestește o întâmplare reală sau imaginată despre un animal de companie drag, pe care l-ai considera un adevărat prieten din copilărie.

**Emil
Gârleanu**

(1878–1914)

.....

Emil Gârleanu, prozator, regizor, scenarist de film, și-a făcut intrarea în literatură la începutul secolului XX. Își face debutul publicând în revista „Arhiva” din Iași schița „Dragul mamei” (1900). Urmează apariția mai multor volume de proză: „Bătrânii” (1905), „Cea dintâi durere” (1907), „Culegătorul de rouă” (1919) ș.a.

Cea mai cunoscută carte a scriitorului este „Din lumea celor care nu cuvântă”, care a dedicat-o fiicii sale, Rodica.

„Prin volumul acesta, Emil Gârleanu a inaugurat în literatura română genul povestirii inspirate din lumea plantelor, găzdelor, animalelor... care e străbătută de vibrantă notă de duioșie și blândețe, de dedicație sufletească și omenie.” (Teodor Vârgolici)

Povestirea „Calul” face parte din acest volum.

Descoperă și învață

- 3 Citește textul și atrage atenția la etapele de realizare a acțiunilor și la ideile evidențiate.

Calul

(fragment)

[Situția inițială: în copilăria sa, calul trăiește liber, în câmpiile Ungariei, alături de mama lui.]

S-a trezit în câmpiile întinse, acoperite de ierburile dese, culcate de vânturi, ale Ungariei. În mijlocul lor s-a ținut câțeva vreme de mama lui, o iapă oarbă ce sta răzlețită de ceilalți cai, dintre care cei mai frumoși fuseseră mânjii ei. Apoi, când a simțit fiorul sălbatic ce i se revărsase în sânge, în largul pustietăților acestea a deprins cele dintâi goane, ș-acolo și-a ridicat capul, a lărgit nările și, cutremurându-și coama încălțită de spini, răspunse la chemări necunoscute, trimițând depărtărilor cel dintâi nechezat puternic ce-i ieșise din piept.

[Calul este prins de oameni, lipsit de libertate și îmblânzit de stăpân.]

Dar când se învățase cu viața asta slobodă, se pomeni odată prins din fugă, înfrânat cu de-a sila de către cineva care se aruncă,

dintr-o săritură, călare pe el. Atunci a înțeles că cineva îl amenință, că cineva vrea să-i țărnuiească libertatea; s-a strâns ghem, apoi s-a destins repede și a pornit ca o săgeată. Mânca pământul sub copitele lui, simțea că i se aprinde ceva înăuntru, că ochii îi ard și că limba îl frige. Iar în fuga nebună, ierburile îl biciuiau și i se încolăceau ca șerpui de picioare. De la o vreme se simți sleit de puteri și se opri. Un nechezat parcă îl chemă, dar când văzu că dușmanul e tot pe spatele lui, că-i smuncește frâul tot așa de crunt, puse capul în piept și, învins, se întoarse încet, purtându-și stăpânul. Apoi plecă pe drumuri lungi, prin locuri străine și depărtate.

[*Calul, în ciuda dificultăților, se obișnuiește până la urmă cu noua sa viață.*]

L-au necăjit îndelung până să-l învețe cu viața înfrânată de zăbală și pinten. Când s-a dezmeticit bine-bine, era de mult deprins cu șaua și știa chiar ceasul de dimineață la care pornea înspre câmp ca să-și poarte călărețul, prin fața regimentului, în văzul sutelor de cai ce stăteau nemișcați la strigătul goanei, ca și oamenii de pe ei. Și nu mai putea de mulțumire când, după alergările prin vânt și ploaie, se întorcea în grajdul în care îl aștepta nutrețul.

[*Calul participă la război, alături de oameni, înfruntând primejdii nenumărate.*]

După câțiva ani porni la un drum mai greu. Mergeau fericiți, ocolind mereu, oprindu-se la bubuitul tunului; stăteau zile și nopți în ploaie și glod, sub cerul încărcat de norii deși ce atârnavă până lângă pământ. Într-o zi, în capul călăreților cu săbiile scoase, se simți mânat la moarte într-un vârtej înspăimântător. În față le răsări deodată un alt vârtej și se loviri într-un vălmășag de glasuri, de vaiete, de împușcături.

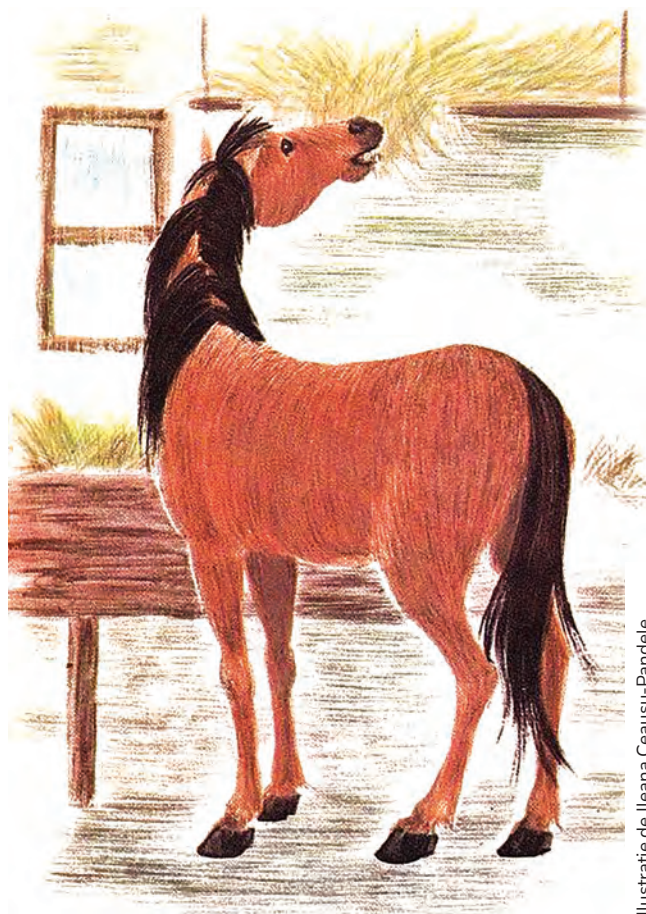
I se păru că nu mai e scăpare, se avântă, sări peste trupuri de oameni și cai, și, în goana nebună, își duse călărețul departe, despărțindu-l de ai lui. Un zid de săbii se înălță deodată împrejurul lui și-l opri. Atunci se ridică în două picioare, se întoarse și se aruncă orbiș înapoi.

[*Calul este rănit, dar este salvat și îngrijit de stăpân.*]

Simțea că pe urmele lui veneau alții, simțea zbuciumările celui de pe el, dar niciunul nu-l ajunse. Târziu, când se opri la un adăpost, în crupă îl ardea o usturime grozavă. O tăietură de sabie îl creștase adânc. Măinile stăpânului îi spălară rana ușor, o legară și-l mângăiară îndelung pe coamă.

[*Războiul s-a terminat. Calul trăiește liniștit.*]

Trecu și războiul. Întors acasă, își luă locul în grajd, mulțumit de liniștea dimprejurul lui, de lumina ce i se revărsa pe ferestruia din față, de fânul mirositor ce-l smulgea de deasupra capului. Dimineața mergea la câmp, ca de obicei; serile, arareori. În grajd vara era răcoare; iarna – cald. Și vremea trecea...

Ilustrație de Ileana Ceaușu-Pandele

răzlețit – îndepărtat de grup, împrăștiat, risipit

slobod – 1. (*despre oameni*) care se bucură de deplinătatea drepturilor politice și cetățenești; liber. 2. (*despre oameni*) care se găsește în stare de libertate, care nu este închis, înțemnițat. ♦ (*despre animale*) lăsat în libertate

crupă – partea de dinapoi a coapselor cailor, vitelor etc., cuprinsă între șale și baza cozii

a țărături – a pune hotar, a limita, a mărgini, a stăvili, a îngrădi

goarnă – instrument muzical de suflat din alamă, folosit mai ales în armată

orbiș – pe dibuite, la întâmplare, orbește, (*figurat*) fără chibzuință

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Ce fel de sentimente, emoții ți-a provocat lectura textului? De ce?
- 5 Examinează explicațiile cuvintelor de la rubrica DEX. Revino la enunțul din text unde este folosit cuvântul și examinează sensul acestuia în context.
- 6 Alcătuieste, în scris, enunțuri cu unele cuvinte explicate la rubrica DEX.

Acționează!

- 7 Recitește textul în prezența unui membru al familiei. Clarifică lucrurile pe care nu le-ai înțeles.
- 8 Documentează-te, suplimentar, despre secretele călăritului, despre hipism (sportul în care se stabilesc relații de prietenie și încredere între cal și călăreț).

Universul textului

Implică-te!

- 1 De ce este atât de important să înțelegem foarte bine sensul cuvintelor din textele citite?

Descoperă și învață!

- 2 a) Selectează cuvintele și îmbinările de cuvinte din text, care se utilizează în limbajul popular/graiul moldovenesc. Scrie-le în caiet.
b) Indică formele literare ale cuvintelor date.
- 3 Găsește sinonime pentru următoarele cuvinte din text: *pustietate, chemare, fugă, a se dezmetici, vălmășag, regiment, arareori*.
- 4 Construiește familiile lexicale ale cuvintelor: *cal, a stăpâni, libertate*.
- 5 Explică sensul contextual al cuvintelor și expresiilor evidențiate din fragmentele propuse.
A deprins cele dintâi goane. **Mânca pământul** sub copitele lui. De la o vreme se **simți sleit de puteri** și se opri. Mergeau **feriți**, ocolind mereu.

- 6 Marchează prefixele, rădăcina și sufixele în cuvintele: *înhămat, deshămat, reînhămat, neînhămat*. Explică modul în care s-au format ele.
- 7 Alege din text unitățile de vocabular care alcătuiesc câmpul lexical al cuvintelor: *cal, familie, pace*.
- 8 Selectează, din text, 5 verbe care indică acțiunile realizate de cal și 5 verbe ce indică stările, emoțiile trăite de acesta.
- 9 **Activitate în pereche.** Copiază 5-7 cuvinte scrise cu cratimă în text și explică ortografia acestora colegului/colegei de bancă.
- 10 Grupează în substantive, adjective și verbe următoarele cuvinte derivate: *acoperite, răzlețită, a deprins, mulțumire, înfrânat, tăietură, necunoscut, zbuciumările, crestase*.
 - Indică sufixele și prefixele.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 11 Explică rolul expresiv al modificării substantivului – omul din „dușman” devine „stăpân”. De ce?
De la o vreme se simți sleit de puteri și se opri. Un nechezat parcă îl chemă, dar când văzu că *dușmanul* e tot pe spatele lui, că-i smuncește frâul tot așa de crunt, puse capul în piept și, învins, se întoarse încet, purtându-și *stăpânul*. Apoi plecă pe drumuri lungi, prin locuri străine și depărtate.
- 12 **Arta vorbirii.** Exersează lectura expresivă a textului. Care sunt dificultățile pe care le-ai observat în timpul lecturii?
 - Ce soluții poți sugera colegelor/colegilor?

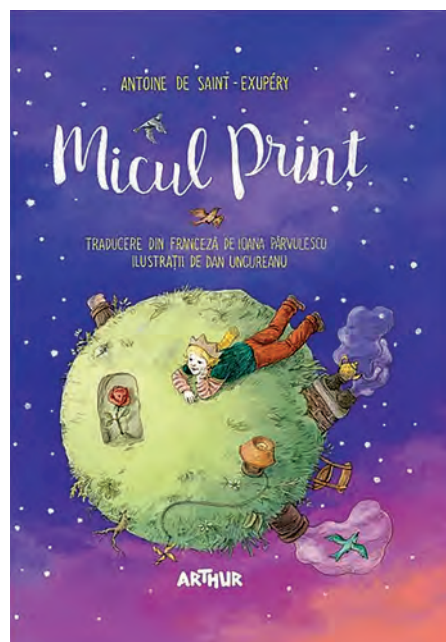
Acționează!

- 13 Realizează o dictare explicativă în baza celui de-al patrulea alineat din textul „Calul”.
 - Subliniază toate ortogramele.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 Scriitorul francez Antoine de Saint-Exupéry afirmă în cartea „Micul prinț”: „Devii responsabil de-a pururi pentru ceea ce ai îmblânzit”. Cum înțelegi și cum poți aplica cele spuse aici? Pornește de la replica din roman: „A îmblânzi înseamnă a-ți crea legături...”

Descoperă și învață!

- 2 Recitește textul „Calul” de Emil Gârleanu și răspunde la următoarele întrebări:
 1. Cine povestește întâmplarea?
 2. Despre cine este vorba în povestire?
 3. Unde are loc acțiunea?
 4. Când se desfășoară evenimentele?
- 3 Ce atitudine are povestitorul față de cal? Argumentează în baza textului.
- 4 Găsește în text cuvintele care descriu atașamentul stăpânului față de cal.
- 5 Selectează alineatul/alineatele în care se relatează o etapă fericită din viața calului. Argumentează alegerea.
- 6 Cum a decurs împlinirea calului? Notează în caiet verbele care surprind acțiunile.

Comunică și exprimă-ți opinia!

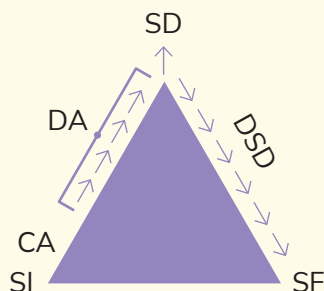
- 7 Ce gânduri îți sugerează episodul final al povestirii?
- 8 Ce legătură are finalul povestirii cu situația inițială?
- 9 Recitește ideile principale evidențiate în text. Precizează esența lor.
- 10 Privește cu atenție imaginea ce însoțește textul dat (pagina 61). Explică ce elemente din povestire (personaje, spații, acțiuni) sunt reprezentate în această imagine.

Acționează!

- 11 Povestește întâmplările prin care trece calul, având ca punct de plecare etapele acțiunii din schema de mai jos.

Etapele acțiunii/Momentele subiectului

SI – situația inițială
 CA – cauza acțiunii
 DA – desfășurarea acțiunii
 SD – situația dificilă
 DSD – depășirea situației dificile
 SF – situația finală

- 12 Citește altă povestire scrisă de Emil Gârleanu. Prezintă textul colegelor/colegilor, precizând etapele acțiunii.

Momentele subiectului. Narațiunea ca mod de expunere

Implică-te!

- 1 Ce este o povestire? Cum recunoști povestirea când alegi sau citești un text?

Descoperă și învață!

- 2 Analizează tabelul, apoi selectează exemple pentru fiecare noțiune din textul „Calul” de Emil Gârleanu.

Noțiuni de teorie literară	Semnificația lor
Subiectul operei literare	Totalitatea evenimentelor care alcătuiesc conținutul unei opere narative.
Etapele acțiunii/ Momentele subiectului	Situația inițială (prezentarea contextului, a timpului și a spațiului acțiunii, a personajelor). Cauza acțiunii (situația decisivă ce declanșează acțiunea). Desfășurarea acțiunii (mai multe fapte, întâmplări). Situația dificilă (punctul de maximă tensiune și acțiune). Depășirea situației dificile (rezolvarea/soluționarea). Situația finală (se observă modificările în acțiune de la etapa inițială până la finalul narațiunii).
Narațiunea (povestirea)	Sucesiune de întâmplări petrecute într-o ordine temporală. Apare în filme, piese de teatru, benzi desenate, scrieri istorice, articole de ziar, comentarii sportive etc. Este un mod de expunere prin care se relatează fapte și întâmplări.
Elementele narațiunii	Un narator sau povestitor. Acțiuni. Personaje/eroi.
Accentele puse într-o narațiune literară	Pe cauza care stă la baza succesiunii întâmplărilor.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 De ce calul a nimerit într-o situație dificilă?
4 Cum a reușit el, în final, să depășească situația dificilă?

Acționează!

- 5 Comentează comportamentele și trăsăturile morale ale calului și ale stăpânului. Ce sentimente ți-au provocat relațiile dintre ei? De ce?
6 Creează. Imaginează-ți și alte întâmplări prin care ar fi putut trece calul din textul studiat. Citește integral povestirea. Compară varianta autorului cu cea proprie.

Formularea ideii principale și a planului simplu de idei

Implică-te!

- 1 Răspunde la întrebări, revenind la textul „Calul” de Emil Gârleanu.
 - Despre ce este povestirea?
 - Ce idei interesante, pentru tine, se transmit?
 - Cine și de către cine a fost împlânzit?
 - În ce mod?

Descoperă și învață!

- 2 Recitește ideea principală corespunzătoare fiecărui pasaj din textul „Calul”, indicată între paranteze. Regăsește această idee așa cum este redată în text.
- 3 Care cuvinte, din fiecare fragment, sunt păstrate în formularea ideilor principale?
- 4 Observă, în fiecare pasaj, cuvintele care nu se regăsesc în formularea ideii principale. Ce aspecte din pasaj nu se regăsesc pentru a reda ideea principală? De ce?
- 5 Formulează 2-3 idei principale deduse de tine din povestirea „Calul”. Indică, alăturat, la ce etape ale acțiunii narrative se referă fiecare dintre ele.
- 6 Citește următoarele fragmente, preluate din mediul online. Identifică enunțul care exprimă gândul/ideea cea mai importantă.
 - a) Caii se numără printre cele mai nobile animale pe care omul a avut șansa să le domesticească de-a lungul timpului, iar relația continuă armonios și astăzi. Puternici, curajoși, fideli și prietenoși, caii reușesc să impresioneze constant prin inteligența emoțională de care dau dovadă în fiecare moment. Nu este de mirare deci că oamenii de toate vârstele se atașează atât de ușor de aceste animale deosebite, descoperind frumusețea și plăcerea timpului petrecut într-o companie mereu surprinzătoare.
 - b) Cei doi prieteni, Bucefal și Alexandru (Macedon), au fost încă din primul moment de nedespărțit. Doar Alexandru putea să-l călărească. Iar multe povești spuneau că Bucefal era un cal mănăcător de oameni. Alexandru însă, pentru a-l putea călări, invoca forțele străbunilor săi și protecția acestora. Alexandru l-a avut aproape pe Bucefal în toate luptele pe care le-a purtat, începând de la cucerirea orașelor-state grecești până în Gaugamela și apoi în India. După înfrângerea finală a lui Darius, Bucefal a fost răpit, în timp ce Alexandru era plecat într-o drumeție. Când s-a întors și a aflat despre furt, Alexandru a promis că va tăia fiecare copac din acea zonă, va distruge pământurile și va măcelări toți locuitorii din regiune, dacă nu îi va fi înapoiat calul. Temutul conducător în scurt timp și-a primit calul înapoi, alături de o solicitare de a fi milostiv în ceea ce privește furtul.
- 7 Studiază informația din tabelul ce urmează (pagina 67) în tehnica SINELG, notând cu următoarele semne convenționale:
+ ce cunosc; – ce nu cunosc; ? ce nu este clar; ! ce este important.

Ideea principală	Într-un text, mai multe enunțuri se pot grupa în jurul unei idei principale. Enunțurile care se referă la aceeași idee apar, de obicei, în același alineat. Un enunț care cuprinde informația esențială desprinsă dintr-un alineat ori pasaj.
Formularea ideii principale (pași de urmat)	I. Selectează, din text, cuvintele care răspund la întrebările: <i>cine?</i> , <i>ce face?</i> . II. Numește elementele necesare pentru descrierea acțiunii (cauza, modul în care se desfășoară acțiunea, locul, timpul). III. Alcătuieste un enunț care să cuprindă informația esențială din textul dat. IV. Scrie clar, concis ideea principală.
Rolul ideii principale	Ajută cititorul să rețină esențialul din text. Ea poate conține cuvinte diferite, dar trebuie să aibă același sens.
Planul simplu de idei	Ideile principale formulate, pe scurt, cu ajutorul cuvintelor-cheie. În plan, ideile apar înlanțuite în ordinea apariției lor în text.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Activitate în pereche.** Citiți cu atenție textul de mai jos. Există în text un enunț care să formuleze exact ideea principală?

Îmi doream o baie în cadă cu spumă și jucării. Într-o zi, tata mi-a spus că pot aduce în cadă câte jucării doresc. Oricâte. A fost unul dintre cele mai fericite momente din copilăria mea. Când am ieșit din cadă, tata m-a înfoclit într-un prosop mare și s-a grăbit să răspundă la ușă cuiva care suna insistent. „Ce roșie și frumoasă e după baie!” – a comentat vecina, când m-a văzut în pragul ușii. Iar tata s-a simțit mândru, ținându-mă strâns în brațe.

(Din amintirile actriței Dana Rogoz)

- 1) Formulați, într-un enunț scris, ideea principală.
- 2) Comparați varianta formulată cu următoarele: a) Amintire de neuitat despre tata; b) O baie ca în filme; c) O baie caldă cu spumă și jucării; d) Tata s-a simțit mândru să mă strângă în brațe.

Acționează!

- 9** Realizează un plan simplu de idei în baza unui text scurt, citit independent. Relatează narațiunea conform planului creat.

Verbul ca parte de vorbire

Implică-te!

- 1 Amintește-ți! Ce știi despre verb?
- 2 De ce acesta este atât de important în vorbirea noastră?

Descoperă și învață!

- 3 Identifică verbele din fragmentul de mai jos și arată ce exprimă ele: starea, acțiunea sau existența.

Tata și stăpânul cailor stăteau în deal și mă priveau. Eram la depărtare de vreo 50 de metri. Chiar dacă eram jos, am văzut în făptura tatălui meu că e mândru de mine. Stătea și tăcea, uitându-se la mine ca și cum nu am făcut nimic.

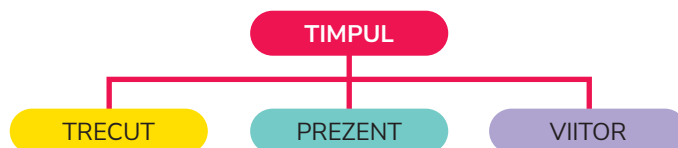
(„Îmblânzirea”, Savatie Baștovoi)

- 4 Indică timpul, persoana și numărul verbelor identificate în fragmentul de mai sus.
- 5 Trece verbele selectate la timpul prezent, persoana I, singular, apoi la plural. Ce ai observat?

Important!

Verbul este partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența. Acesta își modifică forma după **timp**, **persoană**, **număr**.
Verbul se consideră nucleul comunicării.

- 6 **Activitate în pereche.** Ordonați întâmplările din benzile de mai jos, utilizând schema:

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Activitate în pereche.** Realizați, în scris, un text din 8-9 enunțuri, după întâmplările din benzile ordonate.
- Identificați verbele din textul alcătuit și precizați timpul acestora. Numiți formele din dicționar ale verbelor identificate.
- 8** Treci verbele din enunțurile de mai jos de la persoana I, singular la persoana a III-a, singular și apoi la persoanele I și a III-a, plural, păstrând același timp.
- a) Eu umflu un balon. b) Eu umblu prin parc. c) Eu umplu sticla cu apă.
- Formulează o concluzie cu privire la formele acestor verbe.

Acționează!

- 9** Analizează trei verbe din textul alcătuit (exercițiul 7) după modelul dat.
- Voia – verb, timpul trecut, persoana a III-a, numărul singular.

Modurile personale ale verbului

Implică-te!

- 1** Scrie un șir de acțiuni pe care ai vrea să le faci peste 5 ani. Care dintre ele ți se par sigure din punctul de vedere al realizării acestora și care acțiuni – doar posibile?

Descoperă și învață!

Important!

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta felul în care vorbitorul consideră acțiunea.

- 2** Indică persoana și funcția sintactică a verbelor din fragmentul de mai jos.
- Și când învățam eu la școală, mama învăța cu mine acasă și citea acum la ceaslov, la psaltire și „Alexandria” mai bine decât mine, și se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.
- (Ion Creangă)

Important!

Verbele prezintă acțiunea efectuată de una sau de mai multe persoane.

Verbele care își modifică forma după persoană și care în propoziție au funcția de predicat sunt la **moduri personale** sau **predicative**.

Modul indicativ este un mod personal (predicativ), care exprimă o acțiune prezentată de vorbitor ca fiind reală.

Modul indicativ:

învățam

am învățat

învăț

voi învăța

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 **Activitate în pereche.** Identificați verbe și selectați-le pe acelea care au funcție de predicat. Stabiliți modul la care se află și argumentați răspunsul.

Când mama nu mai putea de obosită și se odihnea câte oleacă ziua, noi, băieții, tocmai atunci ridicam casa în slăvi. Când venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, înghețat de frig și plin de promoroacă, noi îl spăriam sărindu-i în spate pe întuneric. Și el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la „baba-oarba”, ne ridica în grindă și ne săruta mereu pe fiecare.

(Ion Creangă)

- 4 Prin ce îți sunt apropiate acțiunile copilului din amintirile lui Ion Creangă?
5 Cum îți întâmpini tu părinții când se întorc acasă după o zi de muncă?

Acționează!

- 6 Citește 2-3 pagini din „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă și transcrie 3 enunțuri, în care să subliniezi verbe-predicate și să identifici timpul și persoana fiecăruia.

Modul indicativ. Timpul prezent

Implică-te!

- 1 a) Citește dialogul.
– Ce faci, Mihai?
– Mulțumesc, sunt bine.
– Acum avem limba română?
– Da, așa este indicat în orar.
b) Care sunt verbele folosite de cei doi colegi? Când se desfășoară acțiunea în raport cu momentul vorbirii?
c) Indică un alt cuvânt în dialogul de mai sus care te ajută să situezi în timp acțiunea.
d) Completează dialogul cu alte replici. Utilizează verbe similare celor din replicile anterioare.

Descoperă și învață!

Important!

Timpul prezent indică desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii.

- 2) a) Urmărește, în tabelul de mai jos, structura verbelor la modul indicativ, timpul prezent. Observă culorile diferite în structura verbelor. b) Remarcă desinențele evidențiate cu roșu.

(a) întreba întreb întreb i întreab ă întrebă m întreba ți întreab ă	(a) vedea văd vez i ved e vedem vede ți văd	(a) merge merg merg i merg e mergem merge ți merg	(a) reuși reușesc reușe ști reușe ște reușim reuși ți reușesc	(a) târî târăsc târă ști târă ște târă m târă ți târăsc
--	---	---	---	--

Important!

Desinențele sunt sunetele sau grupurile de sunete care, la verb, indică persoana și numărul. După forma inițială, precum apar în dicționar, verbele sunt de conjugarea I (a întreba), conjugarea a II-a (a vedea), conjugarea a III-a (a merge), conjugarea a IV-a (a reuși, a târî).

- 3) **Arta vorbirii.** Pune accentul în verbele de mai jos și pronunță corect fiecare cuvânt. Mergem, scriem, copiem, felicit, feliciți, decideți, șade, șede, riscă, risca.

- Verifică folosind dicționarul. Explică rolul accentelor în aceste verbe.

- 4) Trece propozițiile în caiet și completează spațiile libere cu verbele a copia și a crea la modul indicativ, timpul prezent, schimbându-le corect la fiecare persoană. Subliniază desinențele.

Eu copiez textul din carte.

Eu ... o poezie.

Tu ... exercițiul.

Tu crezi un avion.

Copilul copiază sarcina în caiet.

Artistul ... pe scena teatrului.

Noi ... temele.

Noi ... figurine din lut.

Voi ... exemplele.

Voi ... un poster.

Ei/Ele ... exercițiile.

Ei/ele creează o felicitare.

- Verifică corectitudinea celor scrise, utilizând dicționarul. Formulează o concluzie cu privire la scrierea acestor verbe. Expune-ți părerea: cât de corect se folosesc aceste verbe în comunicarea cotidiană?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5) Citește atent textul de mai jos. Selectează verbele la timpul prezent și numește/marchează desinențele acestora.

Ascultă, Adam, îi zic, tu s-o iei pe uliță în sus, eu o iau pe uliță în jos. Dacă cerul se ține, cum zici, și vine și cu mine, cum zic, atunci crapă și vedem chiar îngerii... Și Adam, înduplecat de logica mea, ce părea încheagată și fără greș, o luă pe uliță în sus, iar eu pe uliță în jos. După ce mântuirăm sute de pași, fără a auzi niciun pocnet de grinzi cerești în înalt, ne oprirăm. Tăria albastră nu s-a despicat. Ne-am apropiat iarăși unul de celălalt. Merge cerul cu tine? îl întreb. Mergea, zice Adam. Și cu mine mergea, răspund eu. Dar atunci de ce nu crapă în două?

(Lucian Blaga)

- Cât de ingenios ți se pare acest episod din copilăria lui Lucian Blaga, când a vrut să rupă cerul în două, împreună cu prietenul său Adam? Răspunde la întrebarea de final.
- 6 Alege forma corectă a următoarelor verbe la modul indicativ, timpul prezent.
Tu (iai/iei) o carte. Tu (vrei/vrei) să călătorești. Profesoara (mă place/îi place pe/de) mine.
Eu (continuu/continui) să citesc.
- Discută cu profesorul/profesoara despre aceste reguli.

Acționează!

- 7 Analizează verbele la modul indicativ din textul dat după modelul următor:
Copiezi – verb, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular.
Când eram mică, legasem un leagăn de-o creangă.
„Vreau s-ajung steaua de-acolo...” – strigam bunicului.
(„Copilăria mea”, Magda Isanos)
- 8 Citește poezia „Copilăria mea” de Magda Isanos în întregime și scrie 2-3 enunțuri despre ce te-a impresionat și prin ce te regăsești în ea.

Imperfectul și perfectul compus

Implică-te!

- 1 *Scriere liberă.* Completează enunțul, răspunzând la întrebarea dintre paranteze.
Când eram mic/mică (Ce făceai mai mult?) ...
- 2 La ce timp ai folosit verbele? Care verbe indică acțiuni neterminate, în raport cu momentul vorbirii, și care verbe – acțiuni terminate? Argumentează răspunsul.

Descoperă și învață!

- 3 Selectează verbele de la timpul trecut din versurile de mai jos și scrie-le pe două coloane:
I – acțiuni neterminate, în raport cu prezentul, și a II-a – acțiuni terminate.

a) Peste mare-n cea mal
Făcea coțofana bal.
...La bal gura am căscat –
Nicio pară n-am gustat.
Am tras numai cu urechea
La povești din lumea veche.
Și, când nu prea am ce face,
Vi le spun – un ban perechea.

(George Meniuc)

b) Fiind băiet păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă isvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetișor:
Un freamăt lîn trecea din ram în ram
Și un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopți întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

(Mihai Eminescu)

- Ce acțiune exprimă verbele din coloana I, raportate la acțiunea verbelor din coloana a II-a?
- Observă verbele din coloana a II-a. Acestea exprimă acțiuni terminate sau neterminate?

Important!

Imperfectul exprimă o acțiune trecută, dar neterminată, în raport cu momentul vorbirii.

Într-o narațiune, imperfectul este folosit la descrierea cadrului de desfășurare a acțiunii.

- 4 Observă ce este scris cu roșu în verbele de mai jos la imperfect.

(a) întreba

întreb**am**
întreb**ai**
întreb**a**
întreb**am**
întreb**ați**
întreb**au**

(a) vedea

ved**eam**
ved**eai**
ved**ea**
ved**eam**
ved**eați**
ved**eau**

(a) cere

cere**am**
cere**ai**
cere**a**
cere**am**
cere**ați**
cere**au**

(a) sprijini

sprijine**am**
sprijine**ai**
sprijine**a**
sprijine**am**
sprijine**ați**
sprijine**au**

Important!

Perfectul compus exprimă o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii.

Într-o narațiune din comunicarea curentă și orală, perfectul compus se folosește pentru a prezenta acțiunile, evenimentele.

- 5 Analizează structura perfectului compus al verbelor de mai jos. Ce verb este la timpul prezent în structura dată?

Verbul „a avea” este **auxiliar** (ajută la formarea unor moduri și timpuri verbale).

- De ce această formă de trecut se numește *perfect compus*?
 - Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc formele date ale perfectului compus?
- 6 Selectează, din textul „Calul”, 3 enunțuri cu verbe la imperfect și 3 – cu verbe la perfectul compus.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 **Activitate în pereche.** Alegeți timpul potrivit (imperfect sau perfectul compus) pentru verbele dintre paranteze din următoarea narațiune. Motivați alegerile.

Eminescu (a avea) o copilărie idilică, țărănească. Pădurile (a fi) aproape, iar el (a avea) o fire neastâmpărată. „Cu o carte și doi-trei covrigi, (a dispărea) de acasă înfundându-se prin codrii din apropierea Ipoteștilor și înnoptând pe unde (a putea)”, scria George Călinescu.

Vara, (a petrece) timpul în plimbări lungi în jurul satului Ipotești, străbătând dealurile, văile, luncile și pădurile. Uneori, (a lipsi) zile întregi de acasă, spre îngrijorarea părinților.

(V. Chioran)

- 8 Selectează, din narațiunea „Calul”, două propoziții care conțin ortograma s-a. La ce timp se află verbele pe care le însoțește aceasta?
- 9 Construiește patru propoziții cu ortogramele: *i-a și ia, l-a și la*.
- 10 Numește verbul la perfectul compus, forma inversă, din textul de mai jos. Explică ortografia acestuia.
- Părinții mi-au vorbit de mai multe ori. Înțeles-am oare?

Atenție!

Verbele la **perfectul compus**, forma inversă, se scriu cu cratimă: *dusu-m-am departe, trecut-au anii, fost-ai martor*.

Acționează!

- 11 Continuă, în 10 rânduri, firul narațiunii „Calul” de Emil Gârleanu, folosind verbe la imperfect și la perfectul compus.

Timpul viitor

Implică-te!

- 1 *Interviu cu tine însuți/însăți: Ce vei face peste 10 ani?* Alcătuiește dialogul în scris, enumerând cât mai multe acțiuni pe care ai prefera să le faci.

Descoperă și învață!

- 2 Identifică verbele din titlul și din textul știrii. Când se desfășoară acțiunea acestor verbe în raport cu momentul vorbirii?

**SERVICIUL
HIDROMETEOROLOGIC
DE STAT**

ÎN URMĂTOARELE ZILE IARNA VA INTRA ÎN ROLUL SĂU PE DEPLIN

Serviciul Hidrometeorologic de Stat prognozează pentru zilele de weekend vreme cu maxime termice de până la -2 grade Celsius.

Sâmbătă, presiunea va fi normală, iar duminică va fi ridicată pe tot teritoriul țării. Se vor înregistra minime termice de -5, -9 grade Celsius pe timp de noapte, iar ziua acestea vor oscila între -4 și -2 grade Celsius.

- 3 Selectează alte cuvinte din știre care te ajută să situezi acțiunea în timp.

Important!

Timpul viitor exprimă o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii.

- 4 Explică modul de formare/structura timpului viitor.

(a) insista	(a) cădea	(a) decide	(a) sări
Voi Vei Va Vom Veți Vor	Voi Vei Va Vom Veți Vor	Voi Vei Va Vom Veți Vor	Voi Vei Va Vom Veți Vor
} insista	} cădea	} decide	} sări

Important!

Timpul viitor este alcătuit din formele specifice de indicativ prezent ale verbului auxiliar a vrea + forma inițială a verbului.

Acest tip de viitor este utilizat în limbajul literar, fiind folosit, în special, în scris.

- 5 La ce timp sunt verbele evidențiate din fragmentele de poveste?

...Când *îi ave* vreodată nevoie de mine, să dai foc aripei și atunci eu împreună cu tot neamul meu *avem să-ți venim* în ajutor... .

...Să trec peste dânsule, *am să omor* o mulțime; să dau prin apă, mă tem că *m-oi îneca* cu cal cu tot... .

... *Ai să-ți rupi* ciochinele umblând și tot *n-ai să găsești* slugă cum vrei dumneata... .
 („Povestea lui Harap-Alb”, Ion Creangă)

- Ce fel de forme de viitor crezi că au verbele evidențiate în fragmentele de mai sus?

Construcții ale viitorului în limba vorbită

O să întreb O să întrebi O să întrebe O să întrebăm O să întrebați O să întrebe	Am să întreb Ai să întrebi Are să întrebe Avem să întrebăm Aveți să întrebați Au să întrebe	Oi Îi (i) O Om Îți (ți) or
		} întreba

- 6 Selectează verbele la modul indicativ, timpul viitor, forma populară.

- Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea și apoi om ave altă vorbă.
- Doamne, prinde-l-voiu strigoii acela odată la oala cu smântână. Nănașa din grinda are să-i știe de știre.
- Vorba ceea: În care cămeșă s-a mânie, într-aceea s-a dezmânie.

(„Amintiri din copilărie”, Ion Creangă)

- Explică modul în care se ortografiază aceste verbe în limba literară.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Construieste trei enunțuri cu verbe la modul indicativ, timpul viitor.
 - Analizează verbele din enunțurile alcătuite după algoritmul:
 - 1) verbul; 2) modul; 3) timpul; 4) persoana; 5) numărul.
- 8 Selectează verbele de la modul indicativ, timpul viitor din versurile de mai jos.

S-apropie ziua! Și-atunci	Ieși-vor din negru pământ
Vedea-veți, sălbateci barbari,	În zale de-argint cavalerii
Câmpiile voastre-necate...	Puternici ca grindina verii,
...Aprinde-vom templele tale,	Și roibii cu nărilor-n vânt
Vom naște pustiul în cale.	Vor trece-n sălbatec galop...

(„Cântec barbar”, George Coșbuc)

 - Comentează ortografia formelor inverse de viitor.
- 9 Construieste propoziții cu ortogramele: *va* și *v-a*, *voi* și *v-oi*, *culegeți* și *culege-ți*, *întrebați* și *întreabă-ți*.

Acționează!

- 10 Inițiază un dialog (cu mama, tata, bunicii, frații/surorile – la alegere) despre viitor cu titlul: „Cum va arăta localitatea noastră peste 10 ani?”
Înregistrează-l audio la telefon.

Acțiunea exprimată de modul imperativ

Implică-te!

- 1 Prin ce este exprimat ordinul/îndemnul în imaginea alăturată?
 - Numește verbele.
 - Arată la ce mod, persoană și număr sunt.
 - Indică verbele de la forma negativă.

Descoperă și învață!

Ordinul poate fi exprimat: printr-un mesaj oral sau scris; prin semnale sonore; prin semnale vizuale.

Într-o comunicare orală, ordinul se exprimă printr-un verb la modul imperativ, care poate să apară în relațiile familiale, prietenești, ierarhice; într-o situație de urgență.

Imperativul este marcat de o intonație specifică, exclamativă.

Într-o comunicare scrisă, imperativul apare pentru a exprima interdicția sau îndemnul – în legi, afișe, instrucțiuni, poezia militantă (care luptă pentru o cauză).

Important!

Modul imperativ exprimă un ordin, un îndemn, un sfat, o amenințare, o rugămintă, acțiunea verbului fiind realizabilă.

Modul imperativ are numai persoana a II-a, numărul singular și plural.

- 2 Precizează ce este scris cu roșu în structura verbelor la modul imperativ.

Structura modului imperativ

(a) **urca**
urcă!
urcați!

(a) **desena**
desenează!
desenați!

(a) **scrie**
scrie!
scrieți!

(a) **crede**
crezi!
credeți!

(a) **citi**
citește!
citiți!

(a) **iubi**
iubește!
iubiți!

(a) **grăbi**
grăbește!
grăbiți!

Modul imperativ are:

- **formă afirmativă**
- **formă negativă** alcătuită:
 - a) la persoana a II-a, singular din adverbul *nu* + verbul la forma inițială;
 - b) la persoana a II-a, plural din adverbul *nu* + imperativul afirmativ.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 Analizează verbele de mai jos și identifică modurile verbelor.
Am citit, citesc, voi citi	Am aflat, aflu, voi afla
Citește! Citiți!	Află! Aflați!

- Ce indică semnul exclamării după verbele respective?

Acționează!

- 4 *Poster tematic.* Scrie o adresare către adulții din localitatea ta cu privire la ocrotirea animalelor din comunitate. Folosește verbe la imperativ.

Atelier de scriere. Modurile nepersonale ale verbului

Implică-te!

- 1 Scrie un anunț prin care demonstrezi interesul de a-ți cumpăra un animal de companie.

Descoperă și învață!

- 2 Citește poezia.

Cumpăr

de Dumitru Matcovschi

Cumpăr, cine vinde
cal de călărie?
Să-l hrănesc din palmă
și din pălărie!
Dar să fie calul
bidiviu de rasă.
Și **țintat** în frunte
cu o stea frumoasă!

Și să aibă calul
coama **împletită**,
și să știe-**a bate**
dulce din copită.
Și la fel să știe
a mă scoate-n lume
repede ca gândul
și dansând anume.

Și la fel să știe
a-și iubi stăpânul,
ca-n povestea ceea
cu Harap și spânul.
Cumpăr, cine vinde
cal de călărie?
Să-l hrănesc din palmă
și din pălărie!

DEX ≡

bidiviu – cal tânăr, iute și frumos, folosit, de obicei, la călărit

țintat – (despre animale) care are o pată albă în frunte

- 3 Determină, în baza informației de mai jos, la ce moduri verbale sunt cuvintele evidențiate în poezie.

Important!

Verbele care nu-și modifică forma după persoană, număr și nu au funcție sintactică de predicat sunt la **moduri nepersonale**. **Modul infinitiv** exprimă numele acțiunii și reprezintă forma indicată în dicționar – *a căuta*. **Modul participiu** exprimă o acțiune suferită de o ființă sau de un lucru (*învățat*, *ales*). Participiul ajută la formarea unor moduri și timpuri, are, în această situație, valoare verbală (am *citit* poezia); devine adjectiv când se acordă în gen, număr, caz cu substantivul (caietul *terminat*, carte *terminată*).

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 **Activitate în grup. Dezbateri:** Cât de realistă vi se pare împlinirea dorinței eroului din poezie? De ce? Continuați enunțurile propuse, utilizând forme la infinitiv și participiu.
- a) Noi credem că se poate găsi un asemenea cal, deoarece
- b) Noi nu putem fi foarte siguri că se va găsi un astfel de cal, din cauză că

Acționează!

- 5 **Lectură particulară:** Povestirea „Vulpea și calul” de Frații Grimm. Selectează 3-4 verbe din textul citit. Scrie forma lor de infinitiv și participiu.

Pentru portofoliul tău

- 1 Răsfoiește manualul și parcurge conținuturile din Unitatea 4.
 - Scrie cuvintele-cheie și explică-le.

- 2 Citește fragmentul de mai jos. Numește personajul principal.

Bunica era o femeie evlavioasă. Venea din alt secol. Și din altă lume. De multe ori, copil fiind, mi se părea, vorba lui Blaga, contemporană cu Dumnezeu. Felul ei de a comunica cu Cel de Sus este lucrul care m-a impresionat cel mai mult.

După ce ne culca pe noi, nepoții ei, pe care pe cuptor, pe care pe laviță, aprindea candela din fața unui perete de icoane străvechi, se sprijinea într-un toiag din lemn de-alun și stătea ore încheiate de vorbă cu Dumnezeu. („Bunica vorbea cu Dumnezeu”, Nicolae Dabija)

- 3 Caracterizează-o pe Bunica, apelând la acțiunile și la relațiile ei cu celelalte personaje din text.
- 4 Scrie ideea principală a narațiunii, folosind cuvinte din text.
- 5 Indică modul verbelor din primul alineat al textului.
- 6 Analizează trei verbe, la alegere, din text după algoritmul: verbul, modul, timpul, persoana, numărul.
- 7 Treci verbul era de la modul indicativ, imperfect la modul imperativ, persoana a II-a, singular și plural. Scrie forma lor negativă.
- 8 Amintește-ți o istorioară despre bunicul sau bunica. Povestește-o în scris.
 - Separat, notează verbele folosite și precizează timpul acestora.
- 9 Găsește la bibliotecă cartea „Drumul spre Biserică” de Nicolae Dabija și citește-o integral.

RECAPITULARE

UNITATEA
4
AUTOEVALUARE

- 1 Scrie o narațiune la timpul trecut, pornind de la desenele de mai jos, inspirate din povestea populară „Calul și măgarul”.

Etape:

- 1) identifică situația inițială și descrie cadrul de desfășurare a acțiunii;
 - 2) precizează cauza care determină începutul și desfășurarea acțiunii;
 - 3) arată cum e depășită împrejurarea dificilă;
 - 4) prezintă situația finală;
 - 5) selectează un titlu potrivit narațiunii.
- 2 Construieste enunțuri cu ortogramele: *s-a* și *sa*, *nea* și *ne-a*, *neam* și *ne-am*, folosind verbe la modurile indicativ și imperativ.
- 3 Analizează 3 verbe (la alegere) din propozițiile alcătuite.
- 4 Alege unul dintre citatele de mai jos și argumentează veridicitatea (adevărul) acestuia în 2-3 propoziții.
- Copilăria e cadoul pe care ni-l dă viața. (Horațiu Mălăieles)
 - Copilăria este inima tuturor vârstelor. (Lucian Blaga)
- 5 Pornind de la înțelepciunea din citatele de mai sus, scrie ce este/ce înseamnă copilăria pentru tine. Subliniază, în cele scrise, cuvintele care exprimă ideea principală.
- 6 Oferă două sfaturi unui nou coleg de clasă, folosind 1-2 verbe la forma afirmativă, 1-2 verbe la forma negativă.

UNITATEA

5

BINELE, VALOARE PERENĂ

- Ce este binele pentru tine? Dar pentru familia ta?
- Oferă exemple din comunitatea ta ce reprezintă împlinirea binelui.
- De ce prin realizarea binelui devenim mai fericiți? Argumentează-ți opinia.
- Ce înseamnă cuvântul *perenă*? De ce binele este o valoare perenă?

Binele învinge mereu

Implică-te!

- 1 Citește și meditează asupra învățăturii transmise de parabola biblică.

Pilda samariteanului

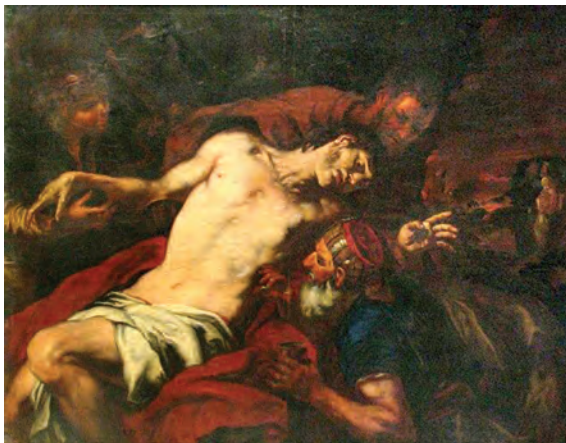
Dar iată că un învățător al Legii s-a ridicat să-L pună la încercare pe Iisus zicând: „Învățătorule, ce să fac ca să moștenesc viață veșnică?” Iisus i-a zis: „Ce este scris în Lege? Ce citești acolo?” El, răspunzând, a zis: „Să-L iubești pe Domnul, Dumnezeuul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, cu toată puterea ta și cu tot cugetul tău și pe semenul tău ca pe tine însuși”. Iisus i-a zis: „Ai răspuns corect. Fă așa și vei trăi!” Dar el, care voia să se îndreptățească, L-a întrebat pe Iisus: „Și cine este semenul meu?” Iisus, răspunzând, a zis: „Un om călătorea de la Ierusalim spre Ierihon și a fost atacat de tâlhari. Aceștia, după ce l-au dezbrăcat și l-au lovit, au plecat lăsându-l pe jumătate mort. Din întâmplare, pe acel drum mergea

un preot. Dar, când l-a văzut, preotul a trecut înainte ocolindu-l. Tot așa și un levit, când a ajuns în locul acela și l-a văzut, a trecut înainte ocolindu-l. Însă un samaritean, care călătorea și el pe acolo, când a ajuns în dreptul lui și l-a văzut, i s-a făcut milă de el. S-a apropiat, i-a bandajat rănila și a turnat peste ele ulei de măsline și vin. Apoi l-a pus pe propriul lui animal de povară, l-a dus la un han și a continuat să-l îngrijească. În ziua următoare, a scos doi denari, i-a dat hangiu-lui și a zis: «Ai grijă de el, iar când mă voi întoarce, îți voi plăti eu orice vei mai cheltui». Care dintre aceștia trei ți se pare că a fost semenul celui căzut în mâinile tâlhari-lor?” El a răspuns: „Cel ce și-a făcut milă de el”. Iisus i-a zis: „Du-te și fă și tu la fel!”

(„Evanghelia după Luca”, 10:25–37)

Lectura imaginii

1. Cine dintre personajele textului sunt prezente în imagine?
2. Cum este prezentat fiecare personaj? Atrage atenția la colorit, la poziția personajelor.
3. Ce impresie generală îți creează tabloul? Prin ce anume te emoționează?

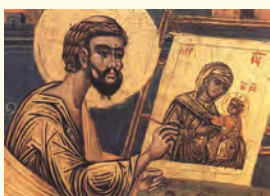

Johann Michael von Rottmayr,
Samariteanul milostiv

Important!

Parabolă – povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral.

Biblie – Carte sfântă a creștinilor, alcătuită din Vechiul și Noul Testament.

Sfântul Luca (?–70) este unul dintre cei patru evangheliști, autor al unei evanghelii (care îi poartă numele) și al cărții „Faptele apostolilor”. Este grec de origine și medic de profesie. Devine creștin după ce se întâlnește cu Marele Apostol Pavel, cu care pleacă la Ierusalim. A fost martorul întemnițării lui Pavel. A cunoscut-o personal pe Maica Domnului și a pictat prima ei icoană, fiind considerat primul iconar.

DEX ≡

lege – sensul biblic al cuvântului ce se referă la învățătura vechilor evrei, reflectată în primele cinci cărți din Biblie, scrise de Moise

a ispiti – a atrage spre rău, a ademeni

lerihon – o localitate biblică din Palestina de azi

samaritean – locuitor al Samariei, regiune a Palestinei antice, pe care evreii îl socoteau nelegiuit, inferior

levit – evreu din neamul lui Levi, destinat serviciului religios de la templu

han – local cu ospătarie unde se pot adăposti peste noapte drumeții (cu caii și căruțele lor)

Universul textului

Descoperă și învață!

- 2 **Activitate în grup.** a) Formulați întrebări și răspundeți la ele pentru a înțelege mai bine „Pilda samariteanului”.
b) Prin ce impresionează conținutul parabolei/pildei biblice? Formulați 2-3 idei.
- 3 De ce acest gen de text se numește pildă sau parabolă?
- 4 Cine este autorul textului?
- 5 Scrie, în caiet, numele personajelor ce apar în parabolă, iar paralel – acțiunile acestora.
- 6 Cum crezi, care este personajul principal? De ce?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Caracterizează pe învățătorii biblici: a) învățătorul Legii; b) Iisus Hristos, Învățătorul.
- 8 De ce învățătorul Legii l-a ispitit pe Învățătorul Iisus Hristos?

Acționează!

- 9 Documentează-te și pregătește-te pentru *Discuție PANEL*, în care să fii expert, informând colegii despre: Israel, Ierusalim, Ierihon, Samaria, Marea Moartă, Palestina în Antichitate și în prezent. Informează-te și de pe harta de la pagina 84.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 **Discuție PANEL:** Găsește nume proprii în textul „Pilda samariteanului”.
 - Prezintă informații interesante și utile despre acestea.

Descoperă și învață!

- 2 Recitește textul „Pilda samariteanului” și explicațiile cuvintelor (rubrica DEX). Care cuvinte erau cunoscute și care sunt noi pentru tine?
- 3 Scrie, în caiet, câte un enunț cu fiecare cuvânt nou. Explică ortogramele folosite.
- 4 Care este sensul actual al cuvântului „lege”, utilizat în vorbirea cotidiană? Compară-l cu cel din text.
- 5 Formează, în caiet, șiruri de cuvinte derivate de la: *han*, *viață*, *a trece*, *loc*, *a îngriji*. Marchează rădăcina, prefixul, sufixul și desinența la cuvintele unui șir (la alegere).
- 6 Găsește, în text, sinonimele cuvintelor: *parabolă*, *binevoitor*, *eternă*, *să se justifice*, *hoți*, *animalul*.

Harta teritoriilor din Palestina în Antichitate

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Continuă enunțurile folosind expresii din text.
 - a) Samariteanul a rămas în istorie ca milostiv, deoarece ...
 - b) Aproapele pentru samariteanul milostiv era ...
 - c) Aproapele meu este ...
 - d) A face ca samariteanul milostiv înseamnă ...

preot	milă
preoteasă	milostiv
preoție	a milostivi
preoțesc	milostenie

Acționează!

- 8 Selectează, din textul „Pilda samariteanului”, substantivele, verbele și adjectivele. Fixează numărul lor, apoi formulează o concluzie, din 1-2 enunțuri, pe marginea statisticii obținute.
- 9 Prezintă colegilor, într-un text coerent de 8-10 rânduri, o narațiune despre bine/bunătate. Explică alegerea efectuată cu referire la titlu, autor, evenimente, situații ș.a.

Autorul și naratorul textului

Implică-te!

- 1 Cine este autorul „Pildei samariteanului”? De unde este citată această pildă?
- 2 Amintește-ți și alte pilde, care oferă învățături importante. Cine sunt autorii?

Descoperă și învață!

- 3 Ce înseamnă a fi autorul unui text? Cum se mai numesc autorii textelor?
- 4 Găsește sinonimul cuvântului *narator*. De la ce cuvânt e format? Care este calea formării acestui cuvânt? Explică și marchează elementele de structură ale cuvântului dat.
- 5 Cine este naratorul textului „Pilda samariteanului”? Coincide cu sensul de autor?
- 6 Citește informația de mai jos și fă notițe privind esența noțiunilor *autor* și *narator*.

Important!

În cazul operelor literare, între **narator** și **autor** nu se pune niciodată semnul egalității.

Autorul este persoana care scrie o operă literară. El **imaginează scenariul** evenimential, **crează personajele**, le așază într-un **context temporal** anumit și într-un **spațiu determinat**, le **organizează într-un conflict** și inventează un narator care relatează acțiunea.

Naratorul se regăsește în operele epice. Este cel care **povestește** o anumită întâmplare. Naratorul este un personaj fictiv, o „voce” căreia autorul îi **încredințează misiunea de a povesti faptele, de a descrie locurile și personajele**.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Citește textul și identifică autorul și naratorul fragmentului.

Iisus a chemat la Sine pe copilași și a zis: „Lăsați copilașii să vină la Mine și nu-i opriți, căci Împărăția lui Dumnezeu este a unora ca ei. Adevărat vă spun că oricine nu va primi Împărăția lui Dumnezeu ca un copilaș cu niciun chip nu va intra în ea”.
(„Evanghelia după Luca”, 18:16–17)

Acționează!

- 8 Caută la bibliotecă cărți care conțin pilde cu învățături înțelepte de la diferite popoare (europene, asiatice, africane, americane).
- Observă cine sunt naratorii. Pregătește o pildă pentru a o povesti colegilor/colegelor.

Del Parson. *Iisus și copiii*

Personajele dintr-un text narativ. Trăsături fizice și morale

Implică-te!

- 1 Amintește-ți! Ce cunoști despre personajele unui text? Enumeră personajele din textul „Pilda samariteanului”. Pe care dintre acestea le poți numi pozitive și pe care – negative? De ce?

Descoperă și învață!

- 2 Activitate în pereche. Citiți pe roluri și identificați personajele principale și secundare.

Ursul prisăcar

„Ursul! Ursul!”, strigau albinele din prisacă. Toate au ieșit să se apere.

– Pace, vouă! a zis ursul. Am venit să vă ajut. De ce să zburați tocmai la flori. Vă duc eu cu stup cu tot.

Hopa-hopa prin pădure cu stupul subsuoară.

– Acum, își zice ursul, numai poftă să am, că miere are cine să-mi facă.

– Ai șterpelit un stup? îl întreabă un cerb.

– Ei, ba! a zis ursul. Eu îl duc la flori. Ce, vrei să aduc poiana la stup?
(Spiridon Vangheli)

- 3 Răspunde la următoarele întrebări:
a) Prin ce impresionează acest text? b) Cât de serios este binele pe care a vrut să-l facă ursul albinelor? c) Știa oare Moș Martin că o albină zboară după flori la o distanță de 1-2 km?
- 4 Caracterizează personajul principal din text, evidențiind:
a) trăsăturile fizice și morale; b) acțiunile pe care le face; c) relațiile cu celelalte personaje.
- 5 Citește informația de mai jos și pune întrebări asupra lucrurilor neînțelese. Formulează concluzii.

Important!

Personajul este o persoană care **participă** la acțiunea prezentată într-o operă literară. Acesta este **principalul element** al unei opere epice sau dramatice, care determină acțiunea, **se află în centrul evenimentelor și întâmplărilor**.

Personajul poate fi **principal** (protagonist), **secundar** (după locul ocupat în acțiune); **pozitiv** sau **negativ** (după dominanta morală).

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Concurs de erudiție: Unul numește personaje din povești, iar ceilalți recunosc povestea. Anunțați, de fiecare dată, despre ce personaje vorbiți: principale, secundare, pozitive, negative.

Acționează!

- 7 Caracterizează personajul tău preferat printr-un mesaj înregistrat în prealabil/un text scris/o compoziție plastică (la alegere).

Substantivul ca parte de vorbire.

Substantive comune și proprii

Implică-te!

- 1 Citește fragmentul alăturat imaginii și identifică naratorul.
- 2 Observă cum este ilustrată întâmplarea și notează, în caiet, personajele prezente. Fixează numele personajului principal.

Și ne pomenim într-una din zile că vine părintele la școală și ne aduce un scaun nou și lung. Și, după ce-a întrebat de dascăl, care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului Calul Balan și l-a lăsat în școală. În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de școală nouă, un drăguț de biciușor de curele, împletit frumos. Și părintele îi pune nume Sfântul Nicolai, după cum este și hramul bisericii din Humulești...

(„Amintiri din copilărie”, Ion Creangă)

Descoperă și învață!

- 3 Prin ce părți de vorbire sunt denumite personajele din fragmentul de mai sus?
- 4 Scrie, în caiet, substantivele din narațiunea de mai sus, divizându-le în 2 categorii. Amintește-ți ce semnifică fiecare. Explică ortografierea lor.

Substantive comune

Substantive proprii

- 5 Scrie câte un echivalent – substantiv comun pentru fiecare substantiv propriu, după exemplul: Calul Balan – scaun.
- 6 Din ce substantiv provine numele de familie al autorului „Amintirilor din copilărie”?

Important!

Substantivul este partea de vorbire care denumește obiecte în sens larg: ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești. Substantivele sunt comune și proprii.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 De ce pedeapsa (descrisă în „Amintiri din copilărie”) este interzisă astăzi? Argumentează.
- 8 La cine apelezi pentru ajutor în cazuri de violență?

Acționează!

- 9 Alcătuieste și scrie enunțuri paralele în care cuvintele: *cojocar*, *dascăl*, *hram*, *sfânt* să fie substantive comune și substantive proprii. Forma substantivelor poate să difere puțin.

Genul și numărul substantivului

Implică-te!

- 1 Amintește-ți! Ce cunoști despre genul și numărul substantivelor?
- Demonstrează-ți cunoștințele, numind genul și numărul substantivelor din enunțurile de mai jos.
Nu-ți rănești limba când rostești cuvinte bune. (*Proverb englez*)
De omul bun și de vreme bună nu te mai sature. (*Proverb românesc*)

Descoperă și învață!

- 2 Scrie, în caiet, denumirile profesiilor la masculin și la feminin. Dacă nu ești sigur de forma corectă, consultă dicționarul.
1) Se află în fruntea țării –	5) Țese covoare –
2) Tratează bolnavii –	6) Coase haine –
3) Conduce mașina –	7) Coace pâine –
4) Scrie poezii –	8) Transmite informații, noutăți –
- Formulează o concluzie despre formele substantivelor ce denumesc profesii.
- 3 Formează pluralul substantivelor: *coleg, pix, carte, creion, tablou, ochi, pui*. Ce ai observat?

Important!

Desinențele sunt sunetele sau grupurile de sunete așezate la sfârșitul substantivelor, pentru a indica numărul.

Unele substantive au aceeași formă la singular și la plural.

- 4 Extrage substantivele și indică genul și numărul lor.
- Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot.
(Mihai Eminescu)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Dictare comentată.
Într-o zi pe când lucram	Era mic c-abia-l vedeai,
În grădină, pe sub geam,	Dar cu mustăți ditamai;
Îngrijind un trandafir,	Încăpea printre uluci,
Văd că intră-un musafir:	Dar avea blănița-n dungi...
- (Ana Blandiana)

Acționează!

- 6 Pretext pentru o discuție în familie:
- Cine nu a învățat arta muncii, nu a făcut nici cel mai mic pas spre fericire. (Lucian Blaga)

Articolul substantival hotărât și nehotărât

Implică-te!

- 1 Citește enunțurile și constată deosebirea dintre substantivele evidențiate.
Bine faci, *bine* găsești. *Binele* nu se face numai cui îți place. (*Proverbe românești*)
Eu locuiesc în *Chișinău*. *Chișinăul* este orașul meu natal.
Stau în bancă cu *o fată*. *Fata* de alături este colega mea.

Descoperă și învață!

- 2 Observă formele substantivelor de mai jos și determină care dintre ele sunt cunoscute cititorului și care necunoscute. Cum se indică diferența?

I	II	III	I	II	III
coleg	un coleg	coleg ul	colegi	niște colegi	colegii
stradă	o stradă	strad a	străzi	niște străzi	străzile
creion	un creion	creion ul	creioane	niște creioane	creioanele

Important!

Substantivele pot fi **nearticulate** (coloana I) și **articulate** (coloanele a II-a și a III-a).

Articolul substantival este partea de vorbire care însoțește un substantiv, arătând în ce măsură obiectul denumit este cunoscut vorbitorilor.

Atenție!

Când nu se oferă nicio informație despre gradul de cunoaștere a obiectului, substantivul nu primește articol.

În dicționare se dau formele nearticulate ale substantivelor.

- 3 Observă substantivele din coloana a II-a, exercițiul 2. Cum consideră vorbitorul obiectele denumite, în opoziție cu substantivele din celelalte coloane?

Important!

Articolul substantival nehotărât arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut vorbitorilor. Acesta este un cuvânt separat, care stă înaintea substantivului.

- 4 Citește substantivele însoțite de articole nehotărâte cu diferite forme din enunțurile de mai jos. Ordonează-le într-un tabel.

M-am întâlnit cu **un** băiat și cu **o** fată. Distribui caietele **unui** băiat și **unei** fete.

M-am întâlnit cu **niște** băieți și cu **niște** fete. Împart cărțile **unor** băieți și **unor** fete.

Am conectat **un** calculator. Ecranul **unui** calculator s-a conectat.

Am aranjat **niște** calculatoare. Ecranele **unor** calculatoare s-au conectat.

- Formulează o concluzie cu privire la formele articolului nehotărât.
- Discut-o cu colegul/colega de bancă, apoi comunicați-o celorlalți colegi.

- 5 Revino la coloanele de cuvinte din exercițiul 2 și determină cum consideră vorbitorul obiectele din coloana a III-a.
- Unde sunt plasate articolele respective? Precizează genul substantivelor și observă deosebirea dintre ele.

Important!

Articolul substantival hotărât arată că obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. El se adaugă direct la sfârșitul substantivului, formând cu acesta o singură unitate sonoră și grafică.

Atenție!

Substantivele la genul masculin și neutru, numărul singular se unesc cu articolul printr-o vocală de legătură – **-u-**, excepție făcând doar cele terminate în **e**: *soarele*.

- 6 Observă, în enunțurile de mai jos, formele articolului hotărât.
Elevul și eleva aranjează cărțile.	Ofer locul elevului și elevei.
Elevii și elevele distribuie caietele.	Dau caietele elevilor și elevelor.
Tata pornește tractorul.	Ecranul calculatorului s-a conectat.
Fratele adună creioanele.	Ecranele calculatoarelor s-au conectat.
- 7 Formulează concluzii asupra articolelor evidențiate în exercițiul 6, apoi plasează, într-un tabel, formele articolului hotărât la singular și plural.
- 8 Alcătuieste un dialog între părinți și copii. Inspiră-te din imaginea de mai jos. Subliniază articolele.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Activitate în pereche. Selectați substantivele articulate și nearticulate din versurile de mai jos. Scrieți-le în două coloane. Precizați tipul articolului.

Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe,
Răpind sania ușoară care lasă urme albe.
Surugiul chiuiește; caii zboară ca doi zmei
Prin o pulbere de zare, prin un nour de scânteii.

(„Sania”, Vasile Alecsandri)

- 10 Completează enunțurile cu articole potrivite și numește tipul articolului utilizat. Argumentează alegerea.
(Sărbători) de iarnă provoacă (oameni) să fie mai buni. (Tradiții) de oferire a (daruri) sunt foarte vechi. (Copii) umblă cu (colindă), cu (urat) pe la (case, oameni). (Crăciun) este (sărbătoare) a (bucurie), a (belșug).
- 11 Articulează substantivele (nehotărât și hotărât, singular și plural): *brad, colind, urătură*.

Acționează!

- 12 Selectează 10 substantive din colindul de mai jos și indică alăturat felul articolului (nehotărât sau hotărât), genul și numărul substantivului.

Exemplu: **un** drum – articol nehotărât, numărul singular, genul neutru.

Colindul „Din an în an”

Din an în an sosesc la noi
La geam cu Moș Ajun,
E ger cumplit și drumu-i greu,
Dar e-obicei străbun.
Azi cu strămoșii cânt în cor
Colindul sfânt și bun.
Tot „Moș” era și-n vremea lor
Bătrânul moș Crăciun.

E sărbătoare și e joc
În casa ta acum,
Dar sunt bordeie fără foc
Și mâine-i Moș Crăciun.
Acum te las, fii sănătos,
Și vesel de Crăciun.
Dar nu uita, când ești voios,
Române, să fii bun!

(Ciprian Porumbescu)

Cazurile substantivului. Prepoziția

Implică-te!

- 1 Pentru a înțelege o noțiune gramaticală nouă, citește enunțurile date și determină funcția sintactică a substantivelor evidențiate.
Căciula este un obiect vestimentar pentru anotimpurile reci.
Românii poartă **căciuli** tradiționale din blană de miel.
Mama coase șireturi **căciulilor** pentru copii.
Forma **căciulilor** tradiționale diferă de la popor la popor.
- 2 Cum se află funcția sintactică a unui cuvânt într-o propoziție?

Descoperă și învață!

- 3 Citește și explică cu ajutorul profesorului. Pune întrebări de clarificare.

Important!

Cazul este forma luată de substantiv pentru a-i exprima funcția sintactică într-un enunț. Substantivul are 5 cazuri: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ și vocativ.

Cazul	Întrebarea	Funcția sintactică	Părți de vorbire ajutătoare
Nominativ	cine?, ce?	Subiect	
Exemple: Copilul se bucură de iarnă. Copiii de Crăciun primesc cadouri.			
Genitiv	al, a, ai, ale cui?	Atribut	Articolul genitival
Exemple: Casele oamenilor sunt împodobite. Aceste case sunt ale vecinilor noștri.			
Dativ	cui?	Complement	
Exemplu: Gospodarii oferă copiilor daruri.			
Acuzativ	pe cine/ce?, pentru cine/ pentru ce?, de la cine/ de la ce?, unde?, când?, cum?, care?, ce fel de?	Atribut Complement	Prepoziția , luată separat, nu are înțeles. Ea se analizează cu părțile de vorbire pe care le precedă.
Exemplu: De Crăciun mergem la bunici cu colindul.			
Vocativ	Nu are întrebare	Nu are funcție sintactică	
Exemple: Bunico , bunicule , vreau să învăț o urătură. Copii , mergeți cu uratul?			

- 4 Scrie câte o propoziție în care să utilizezi substantive la toate cazurile.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Explică utilizarea formelor date ale articolului genitival, precizând genul și numărul substantivului determinat de substantivul la genitiv.
- a) Elev **al** liceului b) Carte **a** elevului c) Caiet **al** elevului
 Elevi **ai** liceului Cărți **ale** elevului Caiete **ale** elevului

Acționează!

- 6 Alcătuește un text din 5 enunțuri despre sărbătoarea Crăciunului, în care să folosești substantive la toate cele 5 cazuri, utilizând, după necesitate, și prepoziții.

Atelier de lectură

Implică-te!

- 1 Ce înseamnă a testa pe cineva? Este important să faci anumite teste? Oferă exemple.

Descoperă și învață!

- 2 Citește textul și descoperă în ce constă testul lui Socrate.

Socrate, filozof din Grecia antică

Testul lui Socrate

În Grecia antică, Socrate era foarte mult lăudat pentru înțelepciunea lui.

Într-o zi, marele filozof s-a întâlnit întâmplător cu o cunoștință care alerga spre el agitat și care i-a spus: „Socrate, știi ce-am auzit tocmai acum despre unul dintre studenții tăi?” „Stai o clipă, îi replică Socrate, înainte să-mi spui, aș vrea să trec printr-un mic test. Se numește *Testul celor Trei*.” „Trei?”, s-a mirat omul.

„Așa este, a continuat Socrate, înainte să-mi vorbești despre studentul meu, să stăm puțin și să testăm ce ai de gând să-mi spui. Primul test este cel al Adevărului. Ești absolut sigur că ceea ce vrei să-mi spui este adevărat?” „Nu, spuse omul, de fapt doar am auzit despre el.”

„E-n regulă, zise Socrate, așadar, în realitate, tu nu știi dacă este adevărat sau nu.

Acum să încercăm testul al doilea – testul Binelui.”

„Ceea ce vrei să-mi spui despre studentul meu este ceva de bine?” „Nu, dimpotrivă...”

„Deci, a continuat Socrate, vrei să-mi spui ceva rău despre el, cu toate că nu ești sigur că este adevărat?” Omul a dat din umeri, puțin stânjenit.

Socrate a continuat: „Totuși, mai poți trece testul, pentru că există a treia probă – filtrul Folosinței. Ceea ce vrei să-mi spui despre studentul meu îmi este de folos?” „Nu, nu chiar...”

„Ei bine, a conchis Socrate, dacă ceea ce vrei să-mi spui nu este nici Adevărat, nici de Bine, nici măcar de Folos, atunci de ce să-mi mai spui?” Omul a rămas învins și s-a rușinat.

- 3 Numește personajele principale și secundare, pozitive și negative din text.
- 4 Selectează din text trăsătura morală dominantă a protagonistului (formulată printr-un substantiv).

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Ce relație există între Adevăr, Bine și Util? Definește aceste noțiuni printr-un cuvânt.
- 6 **Activitate în pereche.** Dați exemple de lucruri din viața cotidiană care trec „Testul celor Trei”: adevărate, bune și de folos/utile.

Acționează!

- 7 Intervievează 3 persoane cu următoarea întrebare:
 - Ați putea să-mi dați exemple de anumite lucruri din viața dumneavoastră pe care le considerați adevărate, bune și utile sau care pot trece „Testul celor Trei”, după Socrate?

Plan personal de corectare a comportamentelor

Implică-te!

- 1 **Activitate în grup.** Discuție despre rolul psihologului în școală, în relația cu elevii.

Psihologul este specialistul care lucrează cu persoane sănătoase ce întâmpină anumite dificultăți de comportament la un moment dat din viața lor.

Descoperă și învață!

- 2 Alcătuiește o listă de activități proprii, pe care le consideri pozitive/adequate și altă listă de comportamente problematice/inadequate.
- 3 Arată lista respectivă unor colegi/colage în care ai mai mare încredere sau profesorului/profesoarei, psihologului școlar. Vezi în ce măsură ei cred că ai fost sincer.

Formule de întreținere a unei discuții cu profesorul/psihologul:

Pentru început: spuneți-mi, vă rog ... ; aș putea să vă întreb despre

Pentru continuare: nu vă supărați, dar nu pricep ... ; totuși, cum să înțeleg

Pentru încheiere: vă mulțumesc; mi-a plăcut să ... ; am rămas surprins/ă

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 **Activitate în grup.** Găsiți soluții pentru comportamentele-problemă în discuție cu cei prezenți și ajutați de psiholog.

Comportamente-problemă	Soluții
Dependența de jocurile de calculator	Limitarea timpului petrecut în fața calculatorului la 20-30 de minute
Mă supăr ușor	

Acționează!

- 5 Alcătuiește un plan personal pentru corectarea unor greșeli în comportare.

Problema	Soluții/pași pentru depășire/corectare	Timp necesar pentru realizare	Persoane care mă pot ajuta

Pentru portofoliul tău

- 1 Citește propozițiile și determină cazurile substantivelor evidențiate. Atenție la întrebările formulate, pentru a determina funcția sintactică!

Sărbătorile de iarnă ne bucură pe toți. Părinții au cumpărat dulciuri pentru **sărbătorile** de iarnă. Afară se aud vocile **colindătorilor**. Mama dă colaci, bomboane **colindătorilor**.

- 2 Completează enunțul de mai jos despre substantivele la diferite cazuri în baza cunoștințelor acumulate.

La cazurile ... , substantivele au aceeași formă, dar

- Formulează o concluzie/regulă la tema dată.

- 3 Determină cazurile substantivelor însoțite de articolele genitivale.

Un elev **al** clasei a V-a participă în corul școlii. O elevă **a** școlii noastre este venită din Ucraina. Mai mulți elevi **ai** clasei noastre joacă fotbal. Unele cântărețe **ale** corului școlii fac parte și din corul bisericii.

- 4 Analizează substantivele din textul de mai jos.

Exemplu: Din bătrâni – substantiv comun, genul masculin, numărul plural, cazul acuzativ, însoțit de prepoziția „din”, funcția sintactică – complement.

Moș Crăciun cu plete dalbe,
A sosit de prin nămeți
Și aduce daruri multe
La fete și băieți.
Moș Crăciun.

Din bătrâni se povestește
Că-n toți anii negreșit
Moș Crăciun pribeag sosește,
Niciodată n-a lipsit.
Moș Crăciun.

- 5 Observă substantivele însoțite de prepoziții de la exercițiul 4. La ce cazuri se află? Formulează o concluzie.

- 6 Citește enunțurile și observă formele substantivelor în cazul vocativ și punctuația utilizată.

Copii, să ne pregătim de revelion.
Ioane, ai trimis scrisoare Moșului?
Surioaro, vrei să mergem cu colindul?
Atenție, **băieți**, la focurile de artificii!

- Formulează o concluzie.

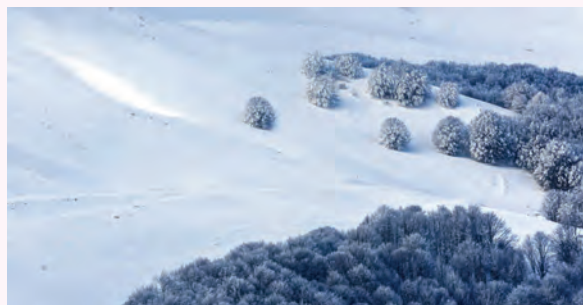
Substantivul în cazul vocativ se desparte prin virgulă de restul propoziției.
Se pune semnul exclamării, dacă urmează un îndemn.
Ex.: Mihail! grăbește-te!

RECAPITULARE

UNITATEA
5
AUTOEVALUARE

- 1 Citește textul și identifică autorul și naratorul. Intitulează fragmentul dat.

Ningea. Peste Câmpia Sorociei ninge încet, domol, agale. Și venea potopul cea alb de sus nu ca o ninsoare oarecare, ci ca o mare binefacere cerească. Fulgi mășcați și blânzi cădeau nu atât pe pământ, cât pe săracul suflet omenesc, pentru a-l mai mângâia, pentru a-l mai îmbărbăta oarecum. „Elei,

Doamne, d-apoi cine și-o mai fi adus aminte și de noi?!”, se mirau țăranii. Iar în vreme ce stăteau ei de se mirau, de sus cernea cu fulgi pletoși, frumoși și albi. De vânt nici pomeneală. Iese lumea de se miră. Și sus în deal, și jos în vale. Iar din cer tot coboară, legănându-se a jale, legănându-se a dor, fulgi aleși numai unul și unul. O zi întreagă s-a mirat lumea, o zi întreagă a tot nins, ș-a fost o zi cum alta nu mai poate fi...

(„Povara bunătații noastre”, Ion Druță)

- 2 Determină personajul/personajele din text. Scrie-le și caracterizează-le prin 3 cuvinte.
- 3 Continuă enunțurile:
Țăranii se minunau de
Ninsoarea era o mare binefacere, deoarece
- 4 Extrage, în trei coloane, câte două substantive nearticulate și articulate cu articol hotărât și nehotărât.
- 5 Selectează, din text, câte două substantive la cazul nominativ, două substantive la cazul acuzativ și câte un substantiv la cazurile genitiv și vocativ. Precizează funcția lor sintactică.
- 6 Alcătuieste un enunț în care să folosești un substantiv în dativ. Pune întrebarea și determină funcția lui sintactică.
- 7 Pune în locul punctelor articolele genitivate potrivite.
Am găsit pe bancă un caiet ... colegei mele. O carte ... colegului meu a rămas pe fe-reastră. Creioanele din penar sunt ... mele. Copiii de pe stadion sunt ... vecinilor.
- 8 Răspunde în scris:
Ce este o prepoziție și la ce caz se află substantivele pe care le însoțește?
- 9 Scrie un dialog de 6 replici, în care 2 personaje inventate de tine să discute despre bine și rău.

UNITATEA

6

ADEVĂRUL, VALOARE UMANĂ ESENȚIALĂ

- În imaginea centrală este reprezentat Făt-Frumos – personaj tipic din basmele românești. Este el o expresie a adevărului?
- Adevărul este comparat cu soarele, focul, oglinda. Cum crezi, de ce?

Basmul – expresie a adevărului și a binelui

Implică-te!

- 1 Ce presupune adevărul? Compară definiția proprie cu cea din dicționar.
Adevăr – 1) concordanță între cunoștințele noastre și realitatea obiectivă; oglindire fidelă a realității obiective în gândire; ceea ce corespunde realității, ceea ce există sau s-a întâmplat în realitate; 2) justete, exactitate.
- 2 Comentează, în 2-3 enunțuri, proverbul românesc: „Adevărul și dreptatea sunt frați de cruce”.

Descoperă și învață!

- 3 Citește expresiv textul de mai jos.

Balaurul cel cu șapte capete

A fost odată ca niciodată, într-o țară, un balaur mare. El avea șapte capete, trăia într-o groapă și se hrănea numai cu oameni. Când ieșea el la mâncare, toată lumea fugea, se închidea în case și sta ascunsă, până ce-și potolea foamea cu vreun drumeț pe care îl trăgea așa la moarte. Rugăciuni și câte în lună și în soare se făcuseră, ca să scape Dumnezeu pe biata omenire de acest nesățios balaur, dară în deșert.

În cele din urmă, dacă văzu împăratul că toate sunt în deșert, hotărî ca să dea pe fiica lui de soție și jumătate din împărăția sa aceluia voinic care va scăpa țara de această urgie și de te știre la toată lumea hotărârea sa. Iară după ce se duse vestea în țară, mai mulți voinici se vorbiră să meargă împreună la pândă și să mântuiască țara de un așa balaur. Ei se înțeleseseră între dâșii ca să facă un foc la marginea cetății, care era mai apropiată de locul unde trăia balaurul și în care cetate era și scaunul împărăției, și acolo să stea să privegheze pe rând câte unul, pe când ceilalți să se odihnească. Și ca nu cumva cela ce ar fi de pândă să doarmă și să vie balaurul să-i mănânce d-a gata, făcură legătură ca cela care va lăsa să se stingă focul să fie omorât, drept pedeapsă dacă va dormi când ar trebui să fie deștept. Cu acești voinici se întovărăși și un viteaz care auzise de făgăduința împăratului și venise să-și încerce și el norocul.

Porniră deci cu toții, își aleseră un loc aproape de groapă și se puseră la pândă. Pândiră o zi, pândiră două, pândiră mai multe zile și nu se întâmplă nimic. Iară când fu într-una din zile, cam după asfințitul soarelui, pe când era de rând viteazul nostru să pândească, ieși balaurul din groapă și se îndreptă către voinicii cari dormeau pe lângă foc. Viteazului, care priveghea, i se făcuse inima cât un purice, dară, îmbărbătându-se, se repezi și unde se aruncă, mare, asupra balaurului cu sabia goală în mână, și se luptă cu dânsul până îi veni bine și hârșt! îi tăie un cap, hârșt! și-i mai tăie unul, și apoi încă unul, așa câte unul până îi tăie șase capete.

Balaurul se zvârcolea de durere și plesnea din coadă, de te lua fiori de spaimă, viteazul nostru însă se lupta de moarte și obosise, iară tovarășii săi dormeau duși. Dacă văzu el că tovarășii săi nu se deșteaptă, își puse toate puterile, se mai aruncă o dată asupra grozavului balaur și-i tăie și capul ce-i mai rămăsese. Atunci un sânge negru lăsă din ea, fiară spurcată, și curse, și curse până ce stinse și foc, și tot.

Acum ce să facă viteazul nostru, ca să nu găsească focul stins, când s-or deștepta tovarășii lui, căci legătura lor era ca să omoare pe acela care va lăsa să se stingă focul. S-apucă mai întâi și scoase limbile din capetele balaurului, le băgă în sân și iute, cum putu, se sui într-un copaci înalt și se uită în toate părțile, ca de va vedea undeva vreo zare de lumină, să se ducă și să ceară nițel foc, ca să ațâțe și el pe al lor ce se stinsese. Căta într-o parte și într-alta și nu văzu nicăieri lumină. Se mai uită o dată cu mare băgare de seamă și zări într-o depărtare nespusă o scânteie ce abia licărea. Atunci se dete jos și o porni într-acolo.

(Ca să obțină lumină, tânărul recurse la un șiretlic pentru a-i ține captivi pe Murgilă, Miazănoapte, Zorilă. A găsit focul într-o peșteră mare, dar acolo trăiau niște oameni uriași care aveau numai câte un ochi în frunte. Ei au încercat să-l mănânce, dar viteazul a reușit să fugă. Luă focul și eliberă pe Murgilă, Miazănoapte și Zorilă.)

Când ajunse la tovarășii săi, ei tot mai dormeau. Nu începuse, vezi, încă a se arăta albul zilei, atât de lungă fu noaptea, fiindcă voinicul îi oprise cursul, și așa avu timp destul să colinde după focul care îi trebuia.

N-apucă să ațâțe focul bine și tovarășii săi, deșteptându-se, ziseră:

- Dară lungă noapte fu asta, măi vere!
- Lungă, da, vericule, răspunse viteazul.

Și se umfla din foale ca să aprinză focul. Ei se sculară, apoi începură a se-ntinde și a căska, dară se cutremurară când văzură namila de lighioană lângă dâșii și un lac de sânge cât pe colo. Zgâiră ochii și cu mare mirare băgară de seamă că capetele balaurului lipsesc, iară viteazul nu le spuse nimic din cele ce pățise, de teamă să nu intre ură între dâșii, și se întoarseră cu toții în oraș.

Când ajunseră în cetate, toată lumea se veselea cu mic, cu mare de uciderea balaurului, da laudă sfântului că trecuse noaptea aia lungă, mai ajunseră odată iară la ziuă și ridica până în naltul cerului pe mântuitorul lor. Viteazul nostru, care văzuse și el lipsa capetelor, nu se frământa deloc cu firea, fiindcă se știa curat la inimă, și porni către curtea împărătească, ca să vază ce s-o alege cu capetele fără limbi, căci el înțelesese că aici trebuie să se joace vreo drăcie.

Pasămite, bucătarul împăratului, se duse d-a minune să vază ce mai ala-bala, pe la flăcâii ce stau la pândă. Și dacă dete peste dâșii dormind și peste dihania spurcată fără răsuflare, el se aruncă cu satârul de la bucătărie și-i tăie capetele. Apoi merse la împăratul cu capetele și i le arătă, fălindu-se că el a făcut izbânda. Iară împăratul, dacă văzu că se înfățișează bucătarul curții cu izbândă, făcu o masă mare, ca să-l logodească cu fie-sa, și puse în gând să facă o nuntă, unde să cheme pe toți împărații. Sluga arăta la toată lumea hainele sale pe care le umpluse de sânge, ca să fie crezut.

Când ajunse viteazul nostru la palat, împăratul cu voie bună ședea la masă, iară bucătarul sta în capul mesei pe șapte perne. Cum ajunse la împărat, îi zise voinicul:

– Preaînălțate împărate, am auzit că oarecine s-ar fi lăudat către Măria Ta că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevărat, Măria Ta, eu sunt acela care l-am omorât.

– Minți, moșicule, strigă acela îngâmfat și poruncea slujitorilor să-l dea afară.
Împăratul, care nu prea credea să fi făcut sluga lui astă ispravă, zise:
– Cu ce poți dovedi zisele tale, voinicule?
– Zisele mele, răspunse viteazul, se pot dovedi prea bine. Porunciți numai ca mai întâi să se caute dacă capetele balaurului, care stau colea la iveală, au și limbile lor.

– Să caute, să caute! zise pocitania.

El însă o cam băgase pe mânică, dară se prefăcea că nu-i pasă. Atunci căutară și la niciunul din capete nu găsiră limbă, iară mesenii înmărmuriră, căci nu știau ce va să zică asta. Pocitania, care o sfeclise de tot, și care se căia de ce n-a căutat capetele în gură, mai nainte de a le aduce la împăratul, strigă:

– Dați-l afară că e un smintit și nu știe ce vorbește.

Împăratul însă zise:

– Tu, voinicule, vasăzică ne dai să înțelegem că acela a omorât pe balaur care va arăta limbile.

– Fugi d-acolo, împărate, zise servitorul care tremura ca varga și se-ngălbenise ca ceara, nu vezi că calicul ăsta este un deșuchet, care a venit aici să ne amăgească?

– Cine amăgește, răspunse voinicul liniștit, să-și ia pedeapsa.

El începu apoi a scoate limbile din sân și a le arăta la toată adunarea, și de câte ori arăta o limbă de atâtea ori cădea și câte o pernă de sub bucătar, până ce, în cele din urmă, căzu și el de pe scaun, atât de tare se speriasă dihania. După aceea voinicul nostru spuse toate câte a pățit și cum a făcut de a ținut noaptea atât de mult timp. Nu-i trebui împăratului să se gândească mult și să vadă că voinicul care vorbea avea dreptate, și cum era de supărat pe slugă, pentru mișelia și minciuna lui cea nerușinată, îi porunci moartea. Așa s-a prăpădit mincinosul.

În urmă pregătindu-se lucrurile, după câteva zile făcu nuntă mare și luă românașul nostru pe fata împăratului de soție, și ținu veselie mare și nemaipomenită mai multe săptămâni, punându-l și în scaunul împărăției.

Eram și eu p-acolo și dedeam ajutor la nuntă, unde căram apă cu ciurul, iară la sfârșitul nunții aduseră un coș de prune uscate să arunce în ale guri căscate.

(După versiunea culeasă de Petre Ispirescu)

Basmul popular, ca și alte forme ale folclorului (poveste, snoavă, ghicitoare, zicătoare), nu are un autor concret. Culegătorii de folclor fixează în scris variantele textelor preluate din popor.

DEX ≡

nesățios – 1) care nu se mulțumește cu ce are, care vrea să acapareze tot mai mult; avid, lacom; 2) care nu se simte niciodată sătul

urgie – 1) nenorocire mare, calamitate; 2) comportare, faptă, manifestare de om dușmănos, furios

a mântui – 1) a (se) salva dintr-o primejdie, din robie, de la moarte etc.; 2) a (se) vindeca de o boală; 3) (în religia creștină) a (se) curăța de păcate

a priveghea – 1) a sta sau a face de pază, a străjuji; 2) a supraveghea, a îngriji (pe cineva sau ceva); a avea grijă să...; 3) a sta treaz, a nu dormi

măre – cuvânt care exprimă mirare, curiozitate, nedumerire, surprindere

veric – (ca termen de adresare) diminutiv al cuvântului *văr*
a zgâi – a deschide tare ochii; a se uita cu insistență, a privi lung
pasămite – se pare, se vede că...; într-adevăr

Universul textului

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4** Explică expresiile din basm: *îl trăgea ața la moarte, câte în lună și în soare, a încerca norocul, a i se face inima cât un purice, a fi curat la inimă, a ieși la iveală, a o băga pe mână, a o sfecti, a pune (pe cineva) în scaunul împărăției, a căra apă cu ciurul*.
 • În caz de necesitate, consultă dicționarul.
- 5** Oferă câte un sinonim pentru cuvintele date, potrivite sensului utilizat în basm: *făgăduință, a se îmbărbăta, nițel, a licări, a ațâța, namilă, a se fâli, izbândă, ispravă, mișelie*.
- 6** Indică forma literară a cuvintelor: *a căta, d-a gata, ca cea, într-un copaci, să aprinză, să vază, dară, dedeam ajutor*.
- 7** **Activitate în grup.** Identificați: a) situația inițială; b) cauza acțiunii; c) peripețiile eroului central; d) depășirea situației dificile; e) situația finală. Care este scopul tuturor situațiilor din narațiune?

Limbajul în basm este unul popular, utilizându-se forme învechite ale cuvintelor sau cuvinte întâlnite doar în anumite regiuni. Aceste caracteristici sunt determinate de faptul că basmul era transmis în vechime prin viu grai.

Acționează!

- 8** Realizează planul simplu de idei al basmului „Balaurul cel cu șapte capete”.
- 9** Creează un colaj/desen propriu ce ar ilustra etapele acțiunii din basmul „Balaurul cel cu șapte capete”.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1** Recitește enunțul de început al acestui basm. Ce timp indică acesta – unul real, concret sau unul fantastic, îndepărtat?

Descoperă și învață!

- 2 Unde se desfășoară acțiunile relatate?

Timpul și spațiul într-un basm sunt imaginare. Astfel, între povestitor și ascultător este o înțelegere că în lumea basmului orice e posibil.

- 3 Determină formulele basmului (inițiale, finale). Ce funcție au ele în text?

Basmul are formule inițiale (se anunță intrarea în lumea fantasticului), mediane (este semnalată continuarea narațiunii) și finale (se indică ieșirea din lumea imaginară).

- 4 Rescrie personajele din basm în ordinea apariției lor în text. Observă care sunt cuvintele utilizate pentru a descrie același personaj. Explică utilizarea lor.
- 5 Determină personajele care reprezintă binele și cele care exprimă răul. Pot fi ele considerate pozitive și negative? Argumentează-ți răspunsul.
- 6 Numește personajele supranaturale. Ce semnificație au ele în basm?

Dicționar literar

În basme, *Murgilă*, *Miazănoapte* și *Zorilă* sunt trei personaje care se urmăresc unul pe altul fără să se întâlnească vreodată, reprezentând scurgerea timpului.

Zmeul (sau *balaurul*) este cea mai rea întruchipare fantastică: stă ascuns în scorburi de copac, iese numai în amurg și zboară pentru a dezechilibra lumea pământească.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Activitate în grup.

- 1) Selectați 2-3 fragmente ce ilustrează trăsăturile morale ale eroului central.
- 2) Numiți personajele care luptă pentru adevăr. De ce calități umane dau dovadă?
- 3) Este îndreptățită pedepsirea bucătarului de împărat? Ce viciu uman se pedepsește?
- 4) Ce mijloc de expunere este dominant în basm – narațiunea, monologul, dialogul sau descrierea? Argumentați-vă alegerea.
- 5) Formulați, în baza răspunsurilor, o definiție a basmului. Comparați-o cu definiția de mai jos.

Important!

Basmul este o narațiune populară, în proză, de mare întindere, cu multe personaje, cel mai adesea cu forțe supranaturale, ce reprezintă opoziția dintre bine și rău.

Finalul basmului reflectă victoria binelui asupra răului.

Acționează!

- 8 Află de la bibliotecă, din alte surse documentare cine este Petre Ispirescu. Este autorul sau culegătorul acestui basm? În ce constă diferența?

Dialogul ca mijloc de expunere

Implică-te!

- 1 Explică, în baza temelor studiate anterior, diferența dintre comunicarea monologată și cea dialogată.

Descoperă și învață!

- 2 Determină dacă în basmul „Balaurul cel cu șapte capete” sunt situații de comunicare dialogată. Între ce personaje se stabilește dialogul/dialogurile?

Important!

Într-un text literar, **dialogul** (din limba greacă *dialogos* = vorbire cu...) este un mod de expunere prin care este redată o discuție între două sau mai multe personaje.

Dialogul este utilizat pentru a dinamiza acțiunea sau pentru a evidenția trăsăturile personajelor.

- 3 Explică rolul dialogului în viața cotidiană. Dar în basmul citit?
- 4 Stabilește, în baza fragmentului de mai jos, care sunt:
a) semnele de punctuație utilizate în dialog; b) verbele care însoțesc replicile în dialog.
N-apucă să ațâțe focul bine și tovarășii săi, deșteptându-se, ziseră:
– Dară lungă noapte fu asta, măi vere!
– Lungă, da, vericule, răspunse viteazul.

Important!

Linia de dialog indică **începutul** unei replici.

Schimbul de replici este indicat de **verbele zicerii**: a *anunța*, a *afirma*, a *arăta*, a *comenta*, a *constata*, a *exclama*, a *striga*, a *îndemna*, a *mărturisi*, a *relata*, a *ruga*, a *zice* ș.a.

Aceste verbe pot apărea a) **înaintea replicii**, urmate de două puncte;

b) **în interiorul replicii**, fiind puse între virgule sau între linii de pauză;

c) **după replică**, precedate de virgulă sau de semnul exclamării, semnul întrebării.

- 5 Comentează, în baza dialogului de mai jos, ce fel de trăsături de caracter/atitudini sunt proprii personajelor – viteazul și bucătarul. Argumentează prin referire și la limbajul verbal (adresările utilizate).

Când ajunse viteazul nostru la palat, împăratul cu voie bună ședea la masă, iară bucătarul sta în capul mesei pe șapte perne. Cum ajunse la împărat, îi zise voinicul:

– Preaînălțate împărate, am auzit că oarecine s-ar fi lăudat către Măria Ta că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevărat, Măria Ta, eu sunt acela care l-am omorât.

– Miști, moșicule! strigă acela îngâmfat și porunca slujitorilor să-l dea afară.

- 6 Imaginează-ți și apoi comentează gesturile, poziția corpului și intonația acestor personaje în dialog.

Important!

Într-o operă literară, **dialogul** oferă personajelor posibilitatea de a se prezenta singure, prin ceea ce spun și felul de a se exprima. Astfel se dezvăluie trăsăturile lor morale, atitudinile față de cele relatate.

- 7 Stabilește, în baza secvenței de dialog propuse:

- Care este intenția întrebării acordate de împărat voinicului?
 - Ce replică a bucătarului exprimă contrariul adevăratei sale stări de spirit? De ce? Ce ascunde acesta?
- Împăratul, care nu prea credea să fi făcut sluga lui astă ispravă, zise:
- Cu ce poți dovedi zisele tale, voinicule?
 - Zisele mele, răspunse viteazul, se pot dovedi prea bine. Porunciți numai ca mai întâi să se caute dacă capetele balaurului, care stau colea la iveală, au și limbile lor.
 - Să caute, să caute! zise pocitania.
- El însă o cam băgase pe mână, dară se prefăcea că nu-i pasă.

Important!

Într-un dialog scris, **semnele de punctuație** marchează diferite valori expresive:

- **punctele de suspensie** [...] indică ezitări, întreruperi;
- **semnul exclamării** [!] – emoție, furie, dar și bucurie;
- **semnul interogativ** [?] – o întrebare, dar și îndoială, nedumerire, uimire.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 În dialogul de mai jos se anticipează momentul de descoperire a adevărului – cine e adevăratul erou, cel care a ucis balaurul.

Împăratul însă zise:

- Tu, voinicule, vasăzică ne dai să înțelegem că acela a omorât pe balaur care va arăta limbile.
- Fugi d-acolo, împărate, zise servitorul care tremura ca varga și se-ngălbenise ca ceara, nu vezi că calicul ăsta este un deșuchet, care a venit aici să ne amăgească?
- Cine amăgește, răspunse voinicul liniștit, să-și ia pedeapsa.

Activitate în grup. Explicați opoziția dintre comportamentul celor două personaje (voinicul și bucătarul), referindu-vă la limbajul verbal din replici, dar și la cel nonverbal (comportament, înfățișare etc.).

Acționează!

- 9 Alcătuieste un dialog ce ar fi putut avea loc între voinic și balaur (minim 6 replici). Utilizează verbele zicerii, semnele de punctuație necesare, elementele verbale, nonverbale (gesturi, mimică), paraverbale (intonația) potrivite personajelor.

Pronumele personal. Ortografia pronumelui

Implică-te!

- 1 Identifică eroarea în enunțul de mai jos.

Copilul a semnat caietul doar cu pronumele său, Mihai, uitând de nume.

- Argumentează-ți răspunsul. Poți utiliza dicționarul.

Pronume – parte de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv în comunicare.

Prenume – nume care se dă unui om la naștere și care distinge pe fiecare dintre membrii aceleiași familii; nume de botez; nume mic.

Descoperă și învață!

- 2 a) Selectează un pronume personal din primul alineat al basmului „Balaurul cel cu șapte capete”. Utilizează informația de mai jos.
- b) Precizează ce substantiv înlocuiește pronumele dat. Stabilește ce persoană, număr, gen, caz sunt proprii pronumelui determinat.

Important!

Pronumele personal este partea de vorbire care indică diferitele persoane care participă la actul comunicării. Acest tip de pronume are **trei persoane (persoana I, persoana a II-a, persoana a III-a)** și **număr (singular și plural)**. Are **gen** numai la persoana a III-a: **masculin** (el, ei) și **feminin** (ea, ele).

Pronumele personal stă în același caz cu substantivul căruia îi ține locul.

- 3 Expune, pe scurt, cel de-al doilea alineat al basmului „Balaurul cel cu șapte capete”, utilizând minim două forme ale pronumelui personal la cazul nominativ.

Important!

Formele de nominativ (cine?) ale pronumelui personal

Numărul	singular	plural
Persoana		
persoana I	eu	noi
persoana a II-a	tu	voi
persoana a III-a	el, ea	ei, ele
Funcția sintactică	Subiect	

- 4 Explică diferențele: *persoană, număr, gen, caz, funcție sintactică* dintre formele pronumelui personal evidențiate în exemplele de mai jos. Ce ai observat?
Ea a citit toată culegerea de basme. **Pe ea** au captivat-o peripețiile descrise, lumea fabuloasă cu zmei și zâne.

Important!

Formele de acuzativ (pe cine?) ale pronumelui personal

Numărul	singular		plural	
Persoana	Formele		Formele	
	accentuate	neaccentuate	accentuate	neaccentuate
persoana I	(pe) mine	mă, m-	(pe) noi	ne, ne-
persoana a II-a	(pe) tine	te, te-	(pe) voi	vă, v-
persoana a III-a	(pe) el, ea	îl, l-, o, -o	(pe) ei, ele	îi, i-, le, le-
Funcția sintactică	Complement			

Important!

La acuzativ, pronumele personal are forme accentuate și neaccentuate. De obicei, unei forme neaccentuate îi corespunde una accentuată. Astfel apare **fenomenul dublării**: *El le-a văzut pe ele la școală*. Formele accentuate sunt precedate de prepoziții.

- 5 Alcătuieste 3 enunțuri în care apare fenomenul dublării pronumelui personal. Precizează cazul, persoana, numărul pronumelor utilizate.
- 6 Plasează, în trei coloane, formele pronumelui personal din discursul de mai jos, conform cazului (nominativ, acuzativ, dativ). Utilizează informația de la temă.

Eu sunt o cititoare împătimită de basme populare și trebuie să recunosc că **mă** atrag adesea titlurile neobișnuite: „Cerbul de aur”, „Răsplata Sfintei Sâmbete”, „Făt-Frumos cu puii de fiară”.

Îmi par curioase aceste titluri, deoarece nu știi niciodată ce se ascunde după **ele**. **Vă** asigur, dacă facem un concurs de cunoaștere a basmelor, neapărat voi fi învingătoare.

- 7 Dezvoltă, în 5-6 enunțuri, afirmația: Volumul „*Basme și povești românești*” este o recomandare de lectură potrivită tuturor cititorilor. Include, în enunțurile proprii, cel puțin 4 pronume la nominativ și acuzativ.
- 8 **Activitate în grup.** Selectați, din basmul studiat, cât mai multe forme de nominativ, acuzativ, dativ ale pronumelui personal. Argumentați, prin reguli, răspunsurile.

Important!**Formele de dativ (cui?) ale pronumelui personal**

Numărul	singular		plural	
Persoana	Formele		Formele	
	accentuate	neaccentuate	accentuate	neaccentuate
persoana I	mie	îmi, mi	nouă	ne, ni
persoana a II-a	ție	îți, ți	vouă	vă, v-, vi
persoana a III-a	lui, ei	îi, i	lor	le, li
Funcția sintactică	Complement, atribut.			

Cazul dativ este cerut de prepozițiile: *asemenea, grație, mulțumită* ș.a.

- 9 a) Citește cu atenție rubrica **Important!**. Ce asemănări și deosebiri observi între formele pronumelui personal în cazul dativ și cele de genitiv?
- b) Alcătuieste enunțuri în care să incluzi formele „ei” și „lor” în cazuri diferite.

Model: Tatăl mergea înaintea *lui* (cazul genitiv). Copilul s-a comportat asemenea *lui* (cazul dativ), căci a avut un model bun.

Important!**Formele de genitiv (al, a, ai, ale cui?) ale pronumelui personal**

Numărul	singular		plural	
Genul	masculin	feminin	masculin	feminin
Persoana a III-a	lui	ei	lor	lor
Funcția sintactică	Complement, atribut			

Atenție! Cazul genitiv are forme doar la persoana a III-a.

Cazul genitiv este cerut de prepozițiile: *înaintea, împotriva, înapoia* ș.a.

- 10 Studiază cu atenție tabelele ce includ formele pronumelui personal în dativ și genitiv. Explică ce elemente comune ai observat. Care sunt criteriile de diferențiere? Ce ai recomanda unui coleg/unei colege pentru a evita confuzia dintre pronumele în cazul dativ și cele în genitiv?

- 11 Realizează un dialog de 4 replici în care să incluzi 2 pronume în cazul vocativ. Explică utilizarea a două semne de punctuație din dialog.

Important!

Formele de vocativ ale pronumelui personal

Numărul	singular	plural
persoana a II-a	tu	voi
Funcția sintactică	Nu are funcție sintactică.	

Atenție! Cazul vocativ apare doar la persoana a II-a.

Pronumele personal în cazul vocativ are aceeași formă cu pronumele personal în cazul nominativ. Pronumele personal în cazul vocativ se separă prin virgulă sau prin semnul exclamării de restul propoziției. *Exemplu:* Tu, ce ai spune mamei? Dar voi! ce ați răspunde?

- 12 Ce parte de vorbire este cuvântul evidențiat în fragmentul din basm? Ce substantiv înlocuiește acesta?

Viteazului care priveghea i se făcuse inima cât un purice, dară, îmbărbătându-se, se repezi și unde se aruncă, mare, asupra balaurului cu sabia goală în mână, și se luptă cu **dânsul**...

Important!

Alte forme de pronume

Numărul	singular		plural	
Genul	masculin	feminin	masculin	feminin
Cazul				
Nom.-Acuzativ	dânsul	dânsa	dânșii	dânsele
Dativ-Genitiv	dânsului	dânsei	dânșilor	dânselor

Atenție! În limba literară actuală, pronumele din seria *dânsul* au valoare de pronume de politețe, deci nu e corect să fie folosite cu substantive de tipul *cartea, pisica*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

Arta vorbirii

Pronumele **eu, el, ea, ei** se pronunță cu un scurt *i* înainte de **e**: **ieu, iel, ia, iei, iele**. Regula este justificată de transformările prin care a trecut limba română.

- 13 Pronunță corect formele pronumelui personal, cazul nominativ, persoana a III-a.
- 14 Modifică verbele ce urmează, utilizând forme neaccentuate ale pronumelor personale de acuzativ, persoana a III-a, singular, feminin și masculin: *am văzut, cheamă!, aș vedea, am zărit*.

Important!

Formele neaccentuate ale pronumelui personal de acuzativ la persoana a III-a, singular, masculin **-l** și feminin **-o** sunt legate de verb cu cratimă. Ex.: *am crezut-o, l-am adus, aș ajuta-o, l-aș duce.*

- 15** Completează enunțurile de mai jos.
- Se va utiliza forma *ia* legat pentru a scrie la indicativ, timpul prezent verbul „a lua” (Eleva *ia* cartea.). Scrierea prin cratimă este specifică pronumelui ... *i-*, de persoana a ... , forma ... , *a* fiind verbul *a avea*, folosit pentru formarea perfectului compus, timpul trecut al modului indicativ (Eleva *i-a* indicat drumul.).
 - Se va utiliza forma *nea* legat pentru a scrie substantivul (*nea*=zăpadă) sau forma populară (*Nea Vasile este unchiul meu.*). Scrierea prin cratimă este specifică pronumelui ... *ne-*, de persoana a ... , forma ... , *a* fiind verbul auxiliar *a avea*, folosit pentru formarea perfectului compus, timpul trecut al modului indicativ (El *ne-a* explicat tema.).
- 16** Formulează, după modelul de la exercițiul anterior, enunțuri explicative pentru următoarele ortograme: *m-ai/mai, ne-am/neam, i-au/iau.*
- 17** Selectează varianta corectă. Explică alegerea făcută.
- Ieri (ma/m-a) interesat acea carte.
 - (V-ar/var) cunoaște interesele, dacă ați discuta mai mult.
 - (L-aș/laș) vizita astăzi pe unchiul meu, dar, din păcate, nu am timp.
 - Voinicul din basm nu era (l-aș/laș).
 - E bine (a-l/al) ajuta pe prieten la nevoie.
 - Din păcate, a pornit pe (că-i/căi) greșite.
 - A spus (că-i/căi) place povestea.
 - (A-i/ai) auzit noutatea?
 - Începu (a-i/ai) spune povești.
 - Bine (a-ți/ați) venit!
 - E bine (a-ți/ați) face temele la timp.
 - Nu (i-ar/iar) dezvălui finalul filmului, dar prietena ei (i-ar/iar) insistă.
- 18** Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate: verb, pronume personal, articol substantival hotărât.
- Nu-**i** voi împrumuta **lui** cartea.
 - I** se făcea gura apă când se gândea la bucatele de acasă.
 - Din păcate, nu-**i** acasă.
 - I**-am spus **lui** Ion despre noua librărie.

Acționează!

- 19** Realizează un text-narațiune, de minim o pagină, în baza temei studiate, continuând textul început sau alcătuind propria scriere în aceeași cheie.

O poveste cu ... pronume

A fost odată ca niciodată un viteaz copil pus pe șotii. Tot studiind de zor, a adormit și a avut un vis lung și frumos. Se făcea că a pornit într-o călătorie în regatul numit Gramatică și, ca să vezi, castelul-labirint în care a nimerit purta numele de Pronume. În prima cameră dăduse peste un sipet cu obiecte fermecate, ce avea inscripția *Pronume personale*. În el a găsit mere de aur pe care apăreau și dispăreau cuvinte diferite ca *eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele*.

– A, și-a zis copilul, sunt formele pronumelui personal în cazul nominativ!

De îndată ce a rostit aceste cuvinte, s-a deschis ușa către o altă cameră, spre care a pășit timid. Cu frică de balauri și zgripsoroaice, copilul ...

Pronumele personal de politețe/de reverență

Implică-te!

- 1 Ce cuvinte exprimă, în fragmentul dat, atitudinea politicoasă a vorbitorului?
Sunt învățătorul Gheorghe Vasile, tatăl dumnealui. Apostol, cum ne spuneți dumneavoastră... („Noapte de Sânziene”, Mircea Eliade)
- 2 Explică ce reprezintă politețea ca atitudine.
 - Poți utiliza reperele: *comportament, conduită, etichetă, rigori, reguli, respect, amabilitate, bună-cuviință, relații umane.*
- 3 Determină legătura de sens dintre lexemele *politețe* și *reverență*.
 - Utilizează articolul lexicografic de mai jos.

Reverență – 1) salut ceremonios care se execută prin înclinarea bustului și îndoirea genunchilor; plecăciune în semn de respect, închinăciune; 2) considerație, respect, stimă, venerație.

Descoperă și învață!

- 4 Analizează morfologic pronumele de politețe de la exercițiul 1. Utilizează informația de mai jos.

Important!

Pronumele personal de politețe sau de reverență arată respectul față de o persoană. El are forme doar pentru persoanele a II-a și a III-a. Se diferențiază după gen doar la persoana a III-a, singular.

Formele pronumelui personal de politețe

Persoana	Numărul			
Persoana a II-a	singular		plural	
N.-A.	dumneata (d-ta)		dumneavoastră (dv., dvs., d-voastră)	
D.-G.	dumitale (d-tale)			
Persoana a III-a	singular		plural	
Genul	masculin	feminin	masculin	feminin
D.-G.	dumnealui (d-lui)	dumneaei (d-ei)	dumnealor (d-lor)	dumnealor (d-lor)

Atenție! În limbajul familiar și regional există și alte variante ale pronumelui personal de politețe: *mata, neata, matale, mățălică, tălică*.

- 5** Ce forme pronominale se utilizează în situațiile de comunicare ce urmează – ale *pronumelui personal* (persoana a II-a, a III-a) sau ale *pronumelui personal de politețe* (persoana a II-a, a III-a)? Dacă sunt posibile mai multe variante, argumentează-ți răspunsul.

Model: comunicare între prieteni – limbaj familiar, pronume personal; pe stradă, între trecători – limbaj oficial, pronume personal de politețe.

Situații de comunicare: 1) între colegii de școală; 2) cu un profesor/profesoară; 3) între membrii familiei; 4) cu cineva de vârstă mai mare; 5) într-un mijloc de transport.

- 6** Analizează morfologic pronumele personale de politețe din secvența de interviu.

Adalbert Gyuris: Ce înseamnă pentru dumneavoastră patriotismul?

Grigore Vieru: Patriotismul nostru se deosebește radical de patriotismul altor popoare. Patriotismul nostru înseamnă apărarea permanentă a Limbii Române, a Bisericii strămoșești și a Istoriei românilor – valori aflate neconținut în mare primejdie.

Important!

Formele de adresare pentru persoana a II-a (*domnia-ta, domnia-voastră, domniile-voastre*), persoana a III-a (*domnia-sa, domniile-lor*) au devenit noi pronume personale de politețe și se scriu cu cratimă și cu literă mică.

Ele se deosebesc de formulele reverențioase, precum *Domnia Ta, Domnia Sa, Domnia Voastră, Măria Ta, Înălțimea Sa, Excelența Sa* ș.a., care se folosesc în limbajul solemn, oficial, exprimă cel mai înalt grad de respect și se scriu cu majusculă.

- 7** Selectează formulele reverențioase utilizate în fragmentul de mai jos. Explică utilizarea lor în context și ortografierea specifică.

Cum ajunse la împărat, îi zise voinicul:

– Preaînălțate împărate, am auzit că oarecine s-ar fi lăudat că el ar fi ucis pe balaur.
Nu e adevărat, Măria Ta, eu sunt acela care l-am omorât.

(Basmul „Balaurul cel cu șapte capete”)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Activitate în pereche.** Realizați un dialog de 4 replici ce va ilustra una dintre situațiile de la exercițiul 5. Utilizați cel puțin două forme ale pronumelui personal de politețe.
- 9** Este recomandată utilizarea pronumelor personale de politețe în *scrisoare, felicitare, invitație*? Argumentează-ți răspunsul, indicând cine este posibilul destinatar.

Aționează!

- 10** Realizează un interviu imaginar cu Petre Ispirescu, vestitul folclorist (culegător de basme populare românești), povestitor, scriitor român, de minim 3-4 întrebări cu posibile răspunsuri. În acest scop, documentează-te, selectând informații relevante din biografia acestei personalități. Utilizează 3-4 forme ale pronumelui personal de politețe.

Numeralul cardinal și numeralul ordinal.

Ortografia numeralului

Implică-te!

- 1 Observă detaliile din imaginile de mai jos.
 - Indică ce numere sunt utilizate și care este scopul lor.

Descoperă și învață!

Important!

Numeralul este partea de vorbire care exprimă:

- a) un număr concret de obiecte – numeral cardinal;
- b) ordinea obiectelor prin numărare – numeral ordinal.

Tipurile numeralului cardinal

Simple	Compuse		
de la unu la zece	de la unsprezece la nouăsprezece (formate din numeral + spre + zece)	de la douăzeci la nouăzeci și nouă (formate din numeral + zeci + și + numeral)	de la o sută în sus (formate din numeral care exprimă sute sau mii + numeral simplu sau compus)

- 2 a) Identifică numerele cardinale din articolul de mai jos. Precizează tipul lor și comentează cum s-au format.
- b) Scrie cu litere numeralul corespunzător anilor (*Model: 2013 – două mii treisprezece*).

De ce este sărbătorită Ziua Limbii Române la 31 august?

Ziua Limbii Române este sărbătorită în România, începând din 2013, la 31 august, fiind instituită prin Legea 53/2013. În Republica Moldova se sărbătorește încă din 1990, înainte de independența țării, proclamată la 27 august 1991.

La 27 august 1989, la Chișinău a avut loc o Mare Adunare Națională, la care au participat aproximativ 750 000 de oameni. În cadrul Adunării s-a cerut declararea limbii române ca limbă de stat în RSSM, precum și trecerea la grafia latină.

Decizia Parlamentului de la Chișinău în această privință a urmat la 31 august 1989.

(hystoria.ro)

- Ce mai cunoști despre această sărbătoare?

- 3** Citește cu atenție proverbele și zicătorile date.

A despica firul în patru.

Cine fură azi un ou mâine va fura un bou.

A face treaba în doi peri.

Cu un ochi râde și cu altul plânge.

Cine știe carte are patru ochi.

Mai bine o dată să vezi, decât să auzi

Unde-s doi puterea crește.

de o sută de ori.

- Explică semnificația lor utilizând, la necesitate, dicționarul.
- Rescrie numerele cardinale.
- Observă prin ce este justificată plasarea pe două coloane a acestora.

- 4** Include cuvintele *un* și *o* în câte trei enunțuri ca: 1) numeral cardinal simplu; 2) articol substantival nehotărât; 3) pronume personal.

- Utilizează, în acest scop, informația de mai jos și cea de la paginile 89, 106.

Important!

Cuvintele **un** și **o** sunt **numerele cardinale**:

- 1) au relație cu alte numere. Ex.: Adu-mi o pungă cu aur și *două* cu nestemate!
- 2) pot fi însoțite de adjectivul *singur/singură*, de cuvintele *numai*, *doar*. Ex.: *Un singur* scop avea voinicul, să învingă zmeul. Mi-ar trebui *doar un* covor magic.
- 3) exprimă o unitate de măsură. Ex.: Duhul din lampă s-a ivit după *o secundă*.
Numerele **unu (un)**, **doi** își modifică forma în funcție de genul substantivului.
Ex.: *Doi* cățeluși zburdau veseli. *Două* floricele au apărut sfios în primăvara rece.
Numeralul cardinal **unu** se scrie fără **-l** la final. Ex.: Era ora *unu*, când a venit tata.

- 5** Găsește numerele cardinale din fragmentul dat. Transformă-le în numere ordinale.

- Comentează modul de formare a acestora, apelând la informația de mai jos.

Porniră deci cu toții, își aleseră un loc aproape de groapă și se puseră la pândă. Pândiră o zi, pândiră două, pândiră mai multe zile și nu se întâmplă nimic... Viteazului, care priveghea, i se făcuse inima cât un purice, dară, îmbărbătându-se, se repezi și unde se aruncă, mare, asupra balaurului cu sabia goală în mână, și se luptă cu dânsul până îi veni bine și hârșt! îi tăie un cap, hârșt! și-i mai tăie unul, și apoi încă unul, așa câte unul până îi tăie șase capete.

(Basmul „Balaurul cel cu șapte capete”)

Important!

Numerele care exprimă ordinea obiectelor sau locul pe care-l ocupă acestea într-o înșiruire se numesc **numerele ordinale**.

Ele s-au format din numere cardinale. Pentru forma de gen masculin, se respectă structura: **al + numeral cardinal + -lea** (ex.: *al treilea*), iar pentru forma de gen feminin se utilizează structura: **a + numeral cardinal + -a** (ex.: *a treia*).

Excepție sunt: *întâiul/întâia*, *primul/prima*, corespunzătoare numeralului cardinal *unu/una*.

- 6 Studiază tabelul de mai jos și comentează ortografia numeralelor date.

Număr	Gen	Forma numeralului ordinal
singular	masculin	întâiul
	feminin	întâia
plural	masculin	întâii
	feminin	întâile

- 7 Numește sinonimele numeralelor ordinale: *prim*, *secund*, *terț*. Include formele date în enunțuri proprii.

Valori ale numeralului

În funcție de locul în propoziție și de partea de vorbire la care se raportează, numeralul are următoarele valori:

- Substantivală** – îndeplinește funcțiile sintactice ale substantivului, fiind un substitut (un înlocuitor) al substantivului.
 - Numeralul cardinal**
 Cazul nominativ (cine?): *Doi* au plecat.
 Cazul dativ (cui?): Le-am oferit *celor doi* cărți poștale.
 Cazul acuzativ (pe cine?): *Pe doi* i-a chemat la el acasă.
 - Numeralul ordinal**
 Cazul nominativ (cine?): *Al doilea* a ajuns la destinație.
 Cazul dativ (cui?): I-am dat *primului* cartea.
 Cazul acuzativ (pe cine?): L-am cunoscut *pe primul*.
- Adjectivală** – când determină un substantiv cu care se acordă în gen și număr.

Funcția sintactică a numeralului – atribut.

 - Numeralul cardinal**
 Cazul acuzativ (câți?, ce fel de?): *Doi* prieteni s-au implicat în proiect.
 - Numeralul ordinal**
 Cazul genitiv (a, al, ai, ale cui?): Cartea *celui de-al doilea* este îngrijită.
 Cazul acuzativ (care?, ce fel de?): Mi-am cumpărat *primul* e-book.

- 8 Citește ghicitorile. Ghicește răspunsul, apoi analizează numerele observate.

Model: douăsprezece – numeral cardinal, compus, valoare adjectivală, cazul acuzativ, funcția sintactică: atribut.

1) Am un copac
cu douăsprezece ramuri,
pe fiecare ramură
sunt patru cuiburi,
în fiecare cuib
sunt șapte ouă.
(?) | 2) Patru frați
stau într-o casă
și de ploaie nu le pasă.
(?) | 3) E un opt pe jumătate,
Cifra ieșilor din carte.
După doi el se așază.
Care-i cifra asta oare?
(?) |
|--|---|---|

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Alege varianta corectă. Explică selecțiile prin regulile de mai jos.

1) La concursul de pictură au participat (doisprezece/douăsprezece) fete. 2) Daniela a citit (douăzeci și una/douăzeci și unu) de capitole. 3) A cumpărat (paisprezece/patrusprezece) kilograme de mere. 4) La aniversare, am invitat (șaptisprezece/șaptesprezece) prieteni. Vor veni în tabără (cinsprezece/cincisprezece) elevi. 5) De (douăzeci și trei/douăzecișitrei) de zile nu a mai plouat. 6) Sora mea s-a născut pe (unu/întâi) martie. 7) A reușit să prepare corect plăcinta după (a cincea/a cincia) încercare.

Reguli de ortografie

1. Pentru **exprimarea orei**, numeralul *unu* și compusele acestuia se folosesc la masculin, numeralul *două* și compusele acestuia se folosesc la feminin.
Ex.: E ora *unu/douăzeci și unu*. Am ajuns la ora *două/douăsprezece/douăzeci și două*.
2. Pentru **exprimarea datei** se folosesc numerele cardinale. Iar pentru indicarea primei zile a fiecărei luni trebuie folosit numeralul ordinal: Ex.: *Întâi* decembrie, *Întâi* mai.
Pentru compusele lui *unu* se folosește doar masculinul. Ex.: Astăzi este *do-uăzeci și unu* iunie.
Pentru *doi* și compusele lui se folosesc atât femininul, cât și masculinul.
Ex.: Concursul este pe *douăzeci și două/douăzeci și doi* martie.
3. Numerele cardinale compuse cu **1** și **2** (12, 21, 22) se acordă în gen cu substantivele la care se referă. Ex.: *doisprezece* colegi (genul masculin), *do-uăsprezece* flori (genul feminin).
4. Norma a acceptat formele *paisprezece*, *șaisprezece*, *șaizeci* (în loc de *patrusprezece*, *șasesprezece*, *șasezeci*) și pronunțările în tempo rapid [unsprezece] și [cinezeci] pentru numerele compuse cu *cinci*, precum și în numerele ordinale corespunzătoare: al [cinsprezecelea], al [cin sutelea].
5. În cazul numeralelor ordinale, redate cu cifre romane, sunt corecte formele: *premiul al II-lea*, *clasa a V-a*, *etajul al XI-lea* sau: *al patrulea*, *a patra*, *al cincilea*, *a cincea*, *al optulea*, *a opta*, *al nouălea*, *a noua*, *al zecelea*, *a zecea*, *al doisprezecelea*, *a douăsprezecea*, *al douăzecilea*, *a douăzecea*.

Acționează!

- 10 Scrie un text argumentativ, de maxim o pagină, cu titlul *Numele din cultura noastră* (posibile repere: *istoria limbii române*, *istoria poporului român*, *folclorul românesc*).
- 11 **Activitate în grup.** Realizați un proiect în care să prezentați semnificația a două numere în literatură (un basm românesc) și într-o disciplină studiată (științe, matematică, istorie, geografie). Prezentați colegilor lista de resurse cu care ați lucrat (de exemplu, „Dicționarul de Simboluri”, „Enciclopedia minunilor lumii”, „Istoria și semnificația numerelor”, „Matematica distractivă” ș.a.).

Atelier de discuție

Implică-te!

- 1 Lecturează poezia „Tăcerea” de Vasile Romanciuc.

Tăcerea

Se spune că tăcerea-i de aur,
Dar cine ne va ierta
Pentru o mult prea lungă tăcere?...
Nu e decât semnul egalității
Între
A tăcea adevărul și a tăcea neadevărul.
(„Pâinea noastră cea din toate filele”,
Vasile Romanciuc)

- 2 Ce proverb românesc este utilizat în text?

- Care este sensul lui în mod obișnuit?
Dar în acest caz?

Descoperă și învață!

- 3 Citește cu atenție enunțurile de mai jos și articolul lexicografic al cuvântului *mesaj*. Stabilește ce sensuri ale cuvântului dat sunt utilizate.

- a) Ca să nu se neliștească mama din cauza întârzierii sale, copilul i-a transmis acesteia un mesaj electronic, anunțând-o că va participa la o activitate extrașcolară.
- b) Mesajul poeziei „Tăcerea” de Vasile Romanciuc este că, uneori, tăcerea nu este înțelepciune ca în proverbul românesc, dar poate fi o dovadă de lașitate, dacă nu rostim adevărurile importante despre neamul nostru și limba română.

Mesaj – 1) apel oral sau scris (cu caracter oficial) adresat poporului, armatei etc.; 2) ceea ce se comunică cuiva, comunicare, informație, veste, știre; 3) conținutul de idei al unei opere de artă, semnificație.

- 4 Citește textul „Povestea adevărului” de Alexandra Mihalache.

A fost odată ca niciodată o Minciună. Aranjată, luxoasă și mândră, ea se plimba pe străzile orașelor și căuta compania oamenilor. La un colț de stradă stătea și Adevărul. Modest și simplu. Blând și iubitor. Oamenii treceau îngândurați pe lângă el, dar nimeni nu îl lua în seamă, deși în ochii lui străluceau adevăratele frumuseți. Totuși, el a rămas să aștepte cu răbdare, speranță și îngăduință.

Minciuna își căuta prieteni și locuință. O așa mândrețe să fie singură? Își dorea cu orice preț să câștige oameni. Și, pentru că era vicleană, reușea de multe ori să stea la brațul lor. Unii o poșteau cu drag în casă, chiar o lăsau să pătrundă în gândurile și în sufletele lor, iar ea le promitea că le va aduce numeroase satisfacții. Dar, nu a trecut multă vreme, și aceștia au observat că rămân singuri din vina ei. Că cei dragi lor s-au depărtat, că au pierdut încrederea, iubirea și prietenia. Și i-au cerut socoteală. Dar ea i-a tratat cu indiferență.

Și atunci s-au gândit să meargă la Adevăr care îi aștepta de atâta timp. Și au adus Minciuna în fața lui să îi ceară iertare:

– Dragă Adevăr, ți-am adus Minciuna să o pedepsești sau, dacă ai putere, să o ierți.

Adevărul a oftat adânc și le-a răspuns:

– V-am iertat, căci nu Minciuna trebuia iertată. Ci voi sunteți cei care ați lăsat-o în gândul, sufletul și casa voastră.

Oamenii au insistat că este vina Minciunii care i-a ispitit și că ea trebuie să îi ceară iertare și i-au spus astfel:

– Privește Adevărul și cere-i iertare pentru ce ne-ai făcut.

Însă Adevărul le-a explicat:

– Nu Minciuna v-a distrus, ci alegerea voastră. Pe mine mă găsiți oricând în voi. Nu mă mai abandonați. Eu sunt Dragostea, Iertarea, Nădejdea și Credința. (Alexandra Mihalache)

5 Răspunde la întrebări:

- Care sunt personajele textului?
- De ce Adevărul i-a iertat pe oameni?
- A procedat corect? Argumentează-ți opinia.
- Ești de acord cu replica finală a Adevărului? Argumentează-ți punctul de vedere.
- Prin ce tip de substantive sunt exprimate acestea? Explică oral ortografierea acestor substantive.

6 Formulează mesajul acestui text.

Comunică și exprimă-ți opinia!

7 Completează *Jurnalul de gândire*.

	Înainte de lecție	După lecție
Sentimente		
Gânduri		
Cum m-a schimbat această temă?		

Acționează!

8 Expune oral textul citit, respectând algoritmul de mai jos.

- 1) Expune corect, coerent și clar fiecare gând.
- 2) Respectă ordinea ideilor.
- 3) Variaza tonul vocii în funcție de mesajul transmis.
- 4) Stabilește și menține contactul vizual cu colegii.

9 Scrie, în 10-12 enunțuri, o poveste imaginară ce aparține altui personaj.

Comunicarea. Reguli de acces la cuvânt

Implică-te!

- 1 Dezvoltă, în 4-5 enunțuri, afirmația dată în baza experienței de comunicare proprii.
Ascultarea înseamnă ... , iar ascultarea activă include următoarele reguli:

Descoperă și învață!

- 2 Orice situație de comunicare poate fi comparată cu un joc, în cadrul căruia participanții/partenerii trebuie să respecte aceleași reguli.
 - Care sunt valorile necesare în timpul comunicării (formale sau informale): *empatie, respect, răbdare, tact, corectitudine, bunăvoință, interes*? Argumentează-ți opțiunea.

Important!

Comunicarea informală se realizează într-un cadru familiar (între persoane există o relație apropiată), folosindu-se un limbaj familiar.

Comunicarea formală se desfășoară într-un cadru oficial sau public între parteneri, care folosesc limbajul literar.

- 3 Care sunt semnele unei ascultări active? Explică în baza observațiilor proprii.
Repere: contactul vizual respectuos, aprobarea prin gesturi a celor spuse, meditația profundă asupra celor comunicate.
- 4 Ce atitudini comunicative sunt distructive? *Repere:* *egoism, ostilitate, dezinteres.*
- 5 **Activitate în grup.** Discutați regulile necesare pentru accesul echitabil și politic la cuvânt în timpul unei conversații de grup. Completați cu propriile reguli.
 - Fiecare participant își anunță intenția de a interveni printr-un gest (o mână ridicată).
 - În cazul în care mai mulți participanți își anunță dorința de a interveni în discuție, va avea prioritate cel care a semnalat primul această intenție.
 - Se va asculta interlocutorul/cel care vorbește fără a-l întrerupe.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Exprimă-ți acordul/dezacordul în raport cu afirmațiile din „Codul bunelor maniere” de Aurelia Marinescu. Sunt actuale acestea?
 - a) A ști să asculți este o artă.
 - b) Respectă opinia celui alt, deoarece poate să fie întemeiată. Asta nu înseamnă să renunți la propria opinie și nici s-o consideri minoră. Subiectul poate rămâne deschis.

Acționează!

- 7 **Activitate în pereche.** Realizați o înscenare a unei situații de comunicare dialogată, cu un subiect școlar la alegere, în care s-au respectat toate regulile de acces la cuvânt.

Atelier de scriere. Mesajul electronic

Implică-te!

- 1 Explică, din experiența proprie, ce tipuri de mesaje scrise sunt utilizate astăzi în comunicare? Cum sunt transmise acestea? Prin ce canale de comunicare?

Descoperă și învață!

Zilnic, transmitem foarte multe mesaje prin intermediul unei **e-comunicări** – o formă comună de interacțiune, care permite combinarea mai multor forme de media.

Comunicarea electronică cunoaște diverse clasificări. Din punctul de vedere al momentului de realizare, aceasta poate fi:

- a) *sincronă* – participanții la actul comunicării sunt prezenți în același timp (online);
- b) *asincronă*, când nu există constrângeri/limitări de ordin temporal.

Cât privește forma de interacțiune, comunicarea electronică poate fi *dialogică* (forma cea mai răspândită) și *monologică* (blogurile, publicațiile electronice).

- 2 Formulează câte 3-4 sfaturi necesare în comunicarea electronică: a) celui care publică anumite mesaje; b) celui care reacționează la ele.
- 3 Explică prin ce se deosebește un mesaj scris pe pagină de caiet de unul în format electronic. Oferă exemple, precizând cui adresezi mesajele digitale (unui prieten/coleș/profesor/părinților ș.a.). Repere: *abrevieri, emoticoane, semne de punctuație*.

E-textul – un text ce funcționează în format electronic sau digital. Se deosebesc două tipuri de texte virtuale: a) cele care utilizează un limbaj literar (e-mailul, blogurile); b) textele care se constituie din elemente ale oralității (chatul, SMS-ul, forumul). Oralitatea reprezintă particularitățile limbii vorbite.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Completează e-mailul/mesajul electronic propus mai jos. Precizează cine este emițătorul și cine e receptorul. Explică ce tonalitate este utilizată (familiară sau oficială), ce formă a limbii (literară sau uzuală). De ce?

De la: ...

Către: alexandramihalache@gmail.com

Subiect: O invitație la cina literară școlară

Stimată doamnă Mihalache,

Am citit cu mult interes „Povestea adevărului” de pe blogul Dumneavoastră *alexandram.ro*, de mesajul căruia am fost impresionată. Aș dori să vă invit, dacă aveți posibilitatea, la o întâlnire virtuală cu cenaclul nostru literar școlar.

Sunt sigură că tuturor colegilor mei această discuție le va părea una captivantă și utilă.

Cu respect, Ana Viteazu,
președinta Consiliului elevilor din L.T. „Ion Creangă”, Chișinău

E-mailul se aseamănă cu scrisoarea obișnuită, când emițentul este în așteptarea, posibil și de lungă durată, a răspunsului. Durata așteptării depinde de disponibilitatea receptorului sau de corectitudinea scrierii adresei de e-mail. Astfel, e-mailul are un caracter mai oficial, impunând rigorile unei tonalități politicoase și ale limbajului literar. Un aspect relevant este scrierea completă a subiectului, dar și a unei adrese de e-mail oficiale, ce exprimă clar identitatea emițătorului.

Acționează!

- 5 Alcătuieste un e-mail/mesaj electronic adresat părinților, în care le povestești despre vizita realizată la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, expoziția *Casa Mare*. Pentru detalii despre sală, citește prezentarea virtuală de pe site-ul www.muzeu.md/colectii-si-sali/casa-mare/

Verifică-ți produsul creat cu ajutorul *algoritmului de autoapreciere*:

- 1) Respect părțile componente ale mesajului electronic: adresarea potrivită, textul propriu-zis, formula de încheiere, semnătura.
- 2) Alcătuiesc textul propriu-zis conform situației propuse.
- 3) Respect ordinea ideilor.

Pentru portofoliul tău

Pentru a testa cunoștințele de scriere, vei organiza cu colegii un concurs.

Se lucrează în perechi. Fiecare pereche are de lucrat cu fragmentul dat de profesor din basmul popular studiat în unitate ori citit individual. Se va realiza **un rezumat** al fragmentului. La final, se compară răspunsurile scrise. Succes!

Etapă ale activității	
Recapitulare	Amintește-ți, din unitățile anterioare, ce este un plan simplu de idei .
Lectură	Citește cu atenție, de câteva ori, fragmentul propus. Realizează planul simplu de idei , respectând ordinea cronologică a acțiunilor.
Cercetare	Stabilește tipul produsului scris – rezumatul (un tip de text oral sau scris, care relatează esențialul dintr-un text literar sau nonliterar). Pentru a redacta un rezumat, vei respecta regulile indicate.
Reguli de scriere a rezumatului	Rezumatul va fi, evident, mai scurt decât textul de bază. • Se vor omite amănunțele nesemnificative, se păstrează informația principală. • Se va transforma vorbirea directă/dialogul în vorbire indirectă cu ajutorul verbelor potrivite textului (<i>afirmă, zice, răspunde</i> ș.a.), de la persoana I la persoana a III-a. • Se vor exclude elementele de descriere. • Se vor folosi cuvintele din varianta literară a limbii, înlocuindu-se astfel cuvintele sau expresiile populare. • Nu se includ figuri de stil, evitându-se, totodată, comentariul acțiunilor povestite. • Nu se vor scrie citate din text. • Se recomandă utilizarea verbelor la modul indicativ, prezent.
Autoevaluare/ Evaluare reciprocă	Citește rezumatul scris pe ciornă. Verifică textul realizat (aplicarea normelor de punctuație, de ortografiere ș.a.). Transcrie varianta finală în caiet/pe foaie A4. Evaluează rezumatele scrise de colegi, indicând aspectele pozitive și câteva posibile sugestii.

Apreciază, cu ajutorul emoticoanelor, activitatea în pereche (participarea egală a membrilor, capacitatea de a colabora eficient, empatia, toleranța, respectarea timpului propus, calitatea produsului elaborat). Argumentează-ți alegerea.

RECAPITULARE
...

UNITATEA

6

AUTOEVALUARE

- 1 Analizează morfologic cuvintele evidențiate.
 - a) Când ajunse viteazul nostru la palat, împăratul cu voie bună ședea la masă, iară bucatarul sta în capul mesei pe **șapte** perne.
 - b) Pocitania... care se căia de ce n-a căutat capetele în gură, mai nainte de a **le** aduce la împăratul, strigă:
– Dați-**l** afară că e un smintit și nu știe ce vorbește.
(Basmul „Balaurul cel cu șapte capete”)
 - c) – Ieri am discutat despre **tine** cu bunica. Acum știe și **ea** că ești pasionat de lectura poveștilor, a zis Ana la întâlnirea noastră. Mai apoi a spus că dorește să-și procure o nouă carte de basme. De aceea am fost cu **ea** la librărie.
- 2 Selectează și analizează pronumele personal (persoană, număr, gen, funcție sintactică) din exemplul propus.

Eram și eu p-acolo și dedeam ajutor la nuntă, unde căram apă cu ciurul, iară la sfârșitul nunții aduseră un coș de prune uscate să arunce în ale guri căscate.
(Basmul „Balaurul cel cu șapte capete”)
- 3 Alege varianta corectă, argumentând în baza regulilor studiate.
 - a) Dăi-l-e, te rog!/Dă-i-l-e, te rog!/Dă-i-le, te rog!
 - b) Î-l ascult cu multă atenție./Îl ascult cu multă atenție.
 - c) Vo spun cu toată sinceritatea./V-o spun cu toată sinceritatea.
- 4 Include în enunțuri ortogramele: v-ar/var, l-aș/laș, a-l/al, a-ți/ați, nu-l, nul.
- 5 Corectează enunțurile de mai jos. Explică modificările realizate.
 - a) Dumneavoastră ați finalizat cu succes acest proiect și meritați deplina noastră recunoștință.
 - b) Copilul îi spune supărat doamnei vânzătoare:
– Voi nu aveți dreptate, trebuie să fie în vânzare acest joc video!
- 6 Exprimă-ți preferința pentru unul dintre personajele literare din basmul studiat, evidențiind două trăsături morale ale acestuia (6-7 rânduri).
- 7 Scrie un dialog imaginar, de 5-6 replici, între Adevăr și Minciună, cu includerea a două pronume personale și a două numerele.
- 8 Alcătuieste un mesaj electronic de tip e-mail către librăria „Făt-Frumos”, de la care soliciți informații despre o carte de povești (datele lipsă sunt la discreția ta).

UNITATEA

7

ÎN MIJLOCUL NATURII

- Cum crezi, cine este creatorul acestor peisaje? De ce crezi așa?
- Ce sentimente îți transmit aceste imagini? Comentează-ți răspunsul.
- Ce titlu ar fi potrivit pentru toate imaginile? Argumentează.
- Ce anotimpuri sunt reprezentate? Cu ce texte literare le putem asocia?

Natura, izvor de miracole

Implică-te!

- 1 Amintește-ți titluri de poezii scrise de Vasile Alecsandri sau de George Coșbuc la tema primăverii.
- 2 Enumeră 3-4 cuvinte care se potrivesc pentru anotimpul primăvară.

Descoperă și învață!

- 3 Lectura cognitivă și expresivă a textului „E primăvară în inimi” de Adrian Artene.

E primăvară în inimi

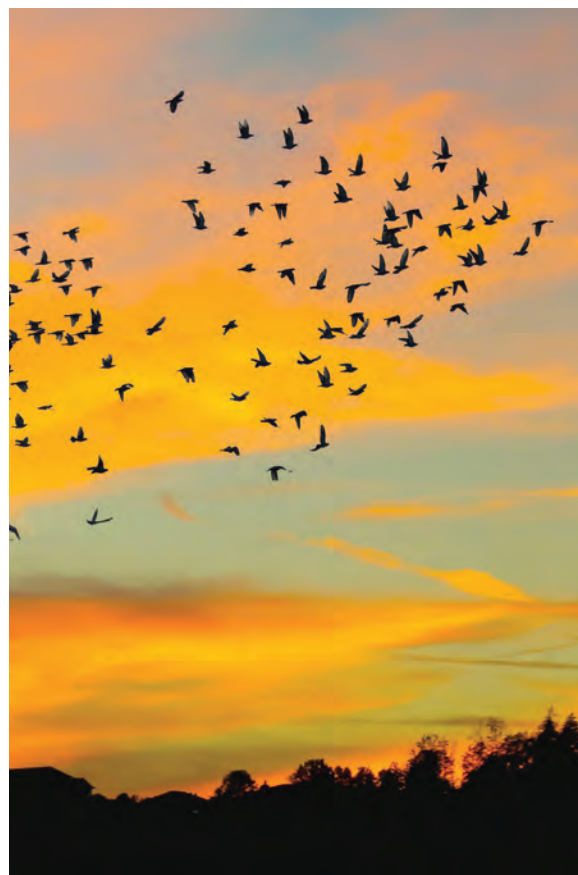
Se-aude primul fir de iarbă ca o șoaptă
Și oameni de zăpadă se grăbesc deodată
Să se-ntoarcă-n ape, în Ceruri efemere
Se-ntorc să-și poarte Somnul printre stele.

Ceru-și deschide fereastra ca o pleoapă,
Iar somnorosul Soare se-aprinde ca o lampă.
În stoluri călătore se-ntorc suave amintiri
Care-au iernat cu răni de dor, printre străini.

O muzică dumnezeiască se-nalță ca o ceață
Și rândunici dansează în dulcea dimineață
Cu-alai de albe flori și cântece solare
În răsăritul verde se sting nopțile polare.

Înmuguresc iubirile abandonate-n toamnă
Și florile ce pictori orbi le-au pus în ramă.
Aripi de fluturi galbeni scapă de cătușe,
Iar roua se așază pe umeri de brândușe.

Renaște acum pământul, reînvie și iubirea
Ca o copilă blândă se joacă nemurirea.
E Raiul mai aproape, e Raiul de apoi,
E primăvară în inimi, e primăvară-n noi.

- 4 Rostește corect, răspicat fiecare cuvânt, fiecare silabă.
- 5 **Activitate în pereche.** Citiți cu atenție cuvintele de la rubrica DEX (p. 125), memorizați-le și explicați-le.
- 6 Alcătuieste enunțuri, folosind cuvintele explicate la exercițiul 5.

DEX ≡

efemer – de scurtă durată, trecător, vremelnic

suav – care produce o impresie de gingășie, de finețe, delicat, grațios, fin

abandonat – care a fost părăsit

Adrian Artene

(n. 1977)

Adrian Artene este jurnalist, editor și scriitor român.

„Scrișul pentru mine este prima mea amintire din copilărie. N-aveam nici 6 ani când mama mi-a dăruit o mașină de scris. Scriu de când mă aflu și n-am să mă despart de scris...”
Poetul scrie versuri, dar și cărți din alte domenii ale cunoașterii.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Reflectează asupra poeziei. Alcătuieste un text, din 5-6 enunțuri, în care să-ți exprimi impresiile postlecturale.
- 8 Subliniază, în textul creat, lexemele ce indică stări, emoții.

Acționează!

- 9 Memorizează, la alegere, 2-3 strofe din poezie.

Universul textului

Implică-te!

- 1 Plimbă-te, împreună cu alți colegi, în curtea școlii, în parc etc. și observă semne ale naturii care se regăsesc și în poezia „E primăvară în inimi” de A. Artene.

Descoperă și învață!

- 2 Arată cum s-au format următoarele cuvinte din text: *somnoroș, călătoare, dumnezeiască, înmuguresc, renaște, reînvie*.
- 3 Construiește câmpul lexical al „primăverii”, selectând din text cuvintele adecvate.
- 4 Selectează cuvintele scrise prin cratimă. Rostește-le ca într-un cuvânt.
- 5 Rostește clar cuvintele mai mari de 3 silabe: *iubirile, efemere, somnoroșul, călătoare*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Care două cuvinte din ultimele două strofe ar fi antonime?
- 7 De ce poetul zice: „În răsăritul verde se sting nopțile polare”?
- 8 Cum poate să se audă *primul fir de iarbă* ca o șoaptă?

- 9 De ce poetul folosește epitetul *somnorosul Soare*?
- 10 Cum îți imaginezi fereastra cerului?
- 11 De ce poezia a fost intitulată „E primăvară în inimi”?

Aționează!

- 12 Realizează un produs: a) Construiește un colaj de imagini iconice care ar ilustra tabloul primăverii, sugerat de textul poeziei. b) Alege și scrie sub fiecare imagine un vers sau o secvență potrivită din poezia „E primăvară în inimi” de Adrian Artene.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 *Scriere liberă.* Continuă, în 8-10 rânduri, un text care începe:
Poezia „E primăvară în inimi” de A. Artene m-a impresionat prin ... , ... ,

Descoperă și învață!

- 2 Din câte strofe este alcătuită poezia? Indică tipul acestor strofe.
- 3 Intitulează fiecare strofă din poezie cu un vers potrivit.
- 4 Identifică elementele naturii surprinse de poet. Clasifică-le completând, în caiet, tabelul cu secvențele respective.

Lumea animală	Lumea vegetală	Lumea cosmică
---------------	----------------	---------------

- 5 Comentează, în câte un enunț, versurile:
 - a) „În stoluri călătoare se-ntorc suave amintiri”;
 - b) „Și rândunici dansează în dulcea dimineață”;
 - c) „Iar roua se așază pe umeri de brândușe”.
- 6 Identifică, în text, verbele la prezent și comentează semnificația lor.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Care sunt cuvintele-cheie din enunțul de mai jos?
Primăvara – un anotimp al luminii, al căldurii și al florilor.
- 8 Redactează, în 10-12 rânduri, un text-descriere cu titlul: „Primăvara – un anotimp minunat”.

Aționează!

- 9 Realizează un desen/tablou în acuarelă/creion sau un colaj, în care să se reflecte conținutul din descrierea realizată mai sus (exercițiul 8).

Textul descriptiv

Implică-te!

- 1 Completează, în caiet, clusteringul propus. Selectează cuvinte din șirul de mai jos.
Decor, portret, vedere, oraș, peisaj, zugrăvire, cântec, prive-
liște, pastel, monolog.
- 2 Scrie un șir din 6 cuvinte-sinonime pentru verbul „a descrie”.

Descoperă și învață!

- 3 Compară tabloul/colajul realizat acasă cu textul poeziei „E primăvară în inimi”. Ce co-
nexiuni poți face?
- 4 Formulează o definiție pentru sintagma „tablou în versuri”.
- 5 Care detalii din textul „E primăvară în inimi” demonstrează că acesta este o descriere?

Important!

Textul descriptiv prezintă un obiect, o ființă, un fenomen al naturii sau un peisaj. Este construit prin folosirea creativă a limbajului, astfel încât obiectul descris să fie prezentat cât mai sugestiv. Rolul acestuia este de a transmite trăiri, stări, idei, emoții.

- 6 Ce părți de vorbire apar cel mai des într-un text descriptiv? Argumentează cu exemple din poezia „E primăvară în inimi”. De ce acestea?
- 7 Numește două perechi de substantive și o pereche de adjective din poezie care rimează.
- 8 Identifică cuvintele care conțin vocala „a” accentuată. Comentează rolul acestor sune-
te în crearea muzicalității textului.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Numește elementele (lucruri, ființe) care alcătuiesc tabloul unui început de primăvară.
- 10 De ce poetul conchide, în ultima strofă, că „E Raiul mai aproape”?
- 11 Demonstrează că poezia „E primăvară în inimi” este un text descriptiv.

Acționează!

- 12 Realizează, în 10-12 rânduri, un text argumentativ pe tema: „Primăvara – izvor de
inspirație pentru oamenii de artă”.
- 13 Creează texte din 2-3 catrene sau 2-3 terține despre primăvară.
- 14 Construiește un colaj cu fragmente, strofe selectate din diferite creații literare româ-
nești și străine, care să ilustreze tema primăverii.

Epitetul (I)

Implică-te!

- 1 Amintește-ți! a) Care este deosebirea dintre sintagmele „cuvânt determinat” și „cuvânt determinativ”. b) Ce parte de vorbire determină, cel mai frecvent, *substantivul*?

Descoperă și învață!

- 2 Construiește, în caiet, tabelul de mai jos, apoi completează-l utilizând determinativele potrivite pentru substantivele și verbele date.

Adormită, negru, mare, liniștit, subțire, triumfător, tare, repede, verde, fidel, încet, gânditoare, străveziu, moșnegește, sălbatic, angelic, cuminte.

Câmpie		Vorbește	
Câine		Merge	
Lac		Curge	
Salcie		Cântă	

- Care cuvinte au sensuri obișnuite și care exprimă însușiri deosebite?
- 3 Compară sensul aceluiași cuvinte din îmbinările date:
miere dulce – somn dulce vânt rece – suflet rece
oală grea – vorbă grea râu adânc – somn adânc
- 4 Numește îmbinările *substantiv + adjectiv* cu sens figurat/expresiv din textul poeziei „E primăvară în inimi” de Adrian Artene. Scrie îmbinările în caiet.

Important!

Epitetul este o figură de stil, un determinant poetic, adjectiv sau adverb (parte de vorbire ce determină verbul), adăugat pe lângă un substantiv sau verb, pentru a exprima însușirile deosebite ale obiectelor sau ale acțiunilor.

- 5 a) Alege, din șirul de mai jos, epitete adecvate pentru substantivele și verbele: *primăvară, floare, pădure, iarbă, dansează, șoptește*.
Fină, argintie, pletoasă, delicată, crudă, șoptitoare, răzândă, sfoasă, viguroasă, diamantină, sonoră, doinitoare, tainic, catifelată, luxuriantă, năvalnică, suavă.
- b) Construiește enunțuri cu îmbinările formate.

Comunică și exprimă-ți opinia!

6 Lectura imaginii

1. Privește cu atenție imaginea.
2. Determină: anotimpul reprezentat; elementele din prim-plan; detalii din planul secund.

Acționează!

- 7 Redactează un text-descriere de natură în care să utilizezi epitete. Inspiră-te din imaginea alăturată. Subliniază epitetele.

Epitetul (II)

Implică-te!

- 1 Activitate în pereche. Realizați evaluarea reciprocă a textului-descriere redactat.

Descoperă și învață!

Important!

Epitetele

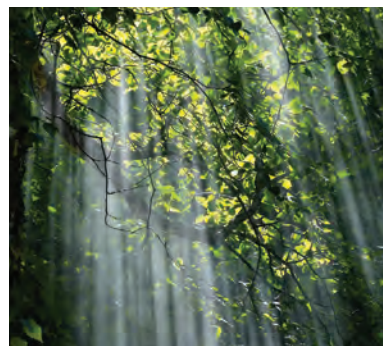
- a) pot sta pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb: *privire tainică, vorbește tainic; peisaj delicat, se exprimă delicat;*
- b) pot fi **personificatoare**: *casă mahnită; soare zâmbitor;*
- c) sunt **simple** și **multiple**: *obraz trandafiri; dimineață posomorâtă și amară.*

- 2 Selectează îmbinările care conțin epitete:

Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
 Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind:
 Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
 Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic.
 (Mihai Eminescu)

- 3 Construiește epitete pornind de la personificările:

Natura se veselește – Frunza tremură –
 Drumul se ascunde – Izvorul se întristează –

- 4 Subliniază epitetele care determină substantivul „aer”. La care categorie se înscriu aceste epitete?
- a) În aerul luminos pluteau miresme de pământ umed.
 - b) Soarele s-a înălțat,
câmpul se scaldă în lumină,
Aerul e parfumat. (Alexandru Macedonski)
 - c) Deschise ușa să intre aerul proaspăt înviorător al primăverii. (Liviu Rebreanu)
 - d) Era liniște în aerul tare, limpede, înviorător al dimineții. (George Mihail Zamfirescu)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Folosind tehnica „6 De ce?”, argumentează afirmația de mai jos:
Cea mai frecventă figură de stil utilizată de scriitori în textele literare este epitetul.
- 6 Subliniază cuvintele-cheie din enunțurile create în exercițiul anterior.

Acționează!

- 7 Alcătuieste un text-descriere pornind de la versul: „Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri” (Mihai Eminescu). Folosește, cel puțin, 5 epitete.

Comparația

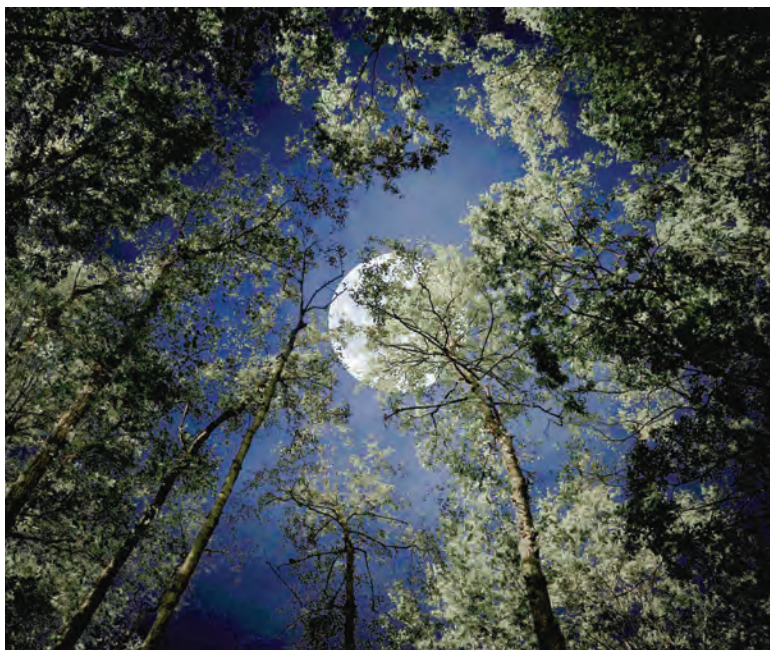
Implică-te!

- 1 *Asocieri libere:*
- a) Ce obiecte/ființe pot fi asociate cu: o floare, o pâine, un mărgăritar?
 - b) Care sunt trăsăturile comune ale cuvintelor alese?

Descoperă și învață!

- 2 a) Citește versurile:
Lun-atunci din codru iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăvește umbre negre
Pe câmp alb ca de zăpadă.
(Mihai Eminescu)
- b) În urma cărui fenomen câmpul a devenit alb?

- 3 Selectează versul în care există două obiecte ce au puncte comune/asemănări.
- 4 Identifică obiectul/termenul care se compară și obiectul/termenul cu care se compară.
- 5 Care cuvânt indică însușirea comună a acestor doi termeni?
- 6 Cu ajutorul cărui cuvânt se realizează alăturarea celor doi termeni?

Important!

Comparația este o figură de stil prin care se alătură doi termeni pe baza unor trăsături comune. Primul termen este mai puțin cunoscut și este asemănat cu cel de-al doilea, cu scopul de a sublinia anumite trăsături ale primului.

Structura clasică a unei comparații

Termenul 1	Trăsătura comună	Elementul de relație	Termenul 2
Câmp	alb	ca	zăpada

- 7 Selectează comparațiile din textul „E primăvară în inimi” de Adrian Artene și plasează-le, în caiet, într-un tabel similar.

Termenul 1	Trăsătura comună	Elementul de relație	Termenul 2

Într-o comparație, locul/topica termenilor poate fi diferită. De exemplu,

a) e câmpul alb ca zăpada;	d) soarele se aprinde ca o lampă;
b) e ca zăpada alb câmpul;	e) ca o lampă se aprinde soarele;
c) e alb ca zăpada câmpul;	f) se aprinde ca o lampă soarele.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Alcătuiește comparații în care trăsătura comună să fie: a) adjectivele: *verde*, *proaspăt*, *blând*; b) verbele: *aleargă*, *dansează*, *muncește*.
- 9 **Activitate în grup.** Discutați despre rolul comparațiilor în textul „E primăvară în inimi”, de Adrian Artene.

Algoritm: a) a selecta 3 comparații; b) a preciza structura lor; c) a explica ideile transmise de aceste comparații; d) a indica trăirile transmise prin aceste comparații.

Acționează!

- 10 Alcătuiește comparații în care locul termenilor să fie diferit. Include-le în enunțuri.

Elementele comune și elementele de relație în structura comparației

Implică-te!

- 1 Scriere liberă. Alcătuieste un text cu începutul:
Ochii mamei zâmbesc precum ghiocelul la soare.

Descoperă și învață!

- 2 Copiază textele. Subliniază elementul comun al comparațiilor date și încercuiește elementul de relație.
- a) Pleacă iarna, e grăbită,
Raze calde se cobor,
Aburește ca o pită
Negriciosul meu ogor.
(„Cântec de primăvară”, Grigore Vieru)
- b) Cad clipele ca picurii de ploaie.
(„Dar munții – unde-s?”, Lucian Blaga)
- 3 Analizează și comentează structura comparației în enunțul de mai jos.
Se aude primul fir de iarbă ca o șoaptă. (Adrian Artene)

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Redactează un text, din 10-12 rânduri, după algoritmul de mai jos.
- 1) Imaginează-ți că ești o prietenă/un prieten al acestei fetițe.
 - 2) Ce ai vrea s-o întrebi?
 - 3) Ce nu i-ai oferi? De ce?
 - 4) Ce te surprinde în chipul și poziția ei?
 - 5) Ce sentimente îți provoacă tabloul?
 - 6) Dă un alt titlu tabloului.
- Notă: Folosește în textul redactat cel puțin două comparații și două epitete.

Nicolae Tonitza, Muza pamfletarului

Acționează!

- 5 Selectează din creația poetilor români secvențe/strofe care conțin comparații. Arată elementele comune și de relație ale acestei figuri de stil.

Anotimpul primăvara în artă

Implică-te!

- 1 Audiați piesa muzicală „Verde crud” (versuri de George Bacovia) în interpretarea artistului Tudor Gheorghe.
- 2 Care sunt cuvintele-cheie din textul acestui cântec?
- 3 Raportează melodia și interpretarea la text.

Descoperă și învață!

- 4 Studiază informațiile din colajul propus mai jos.

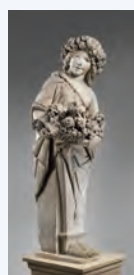
Spring.
William Blake

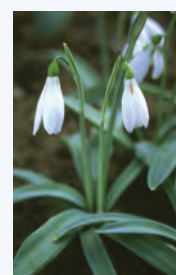
Privighetoarea.
Muzică:
C. Rusnac

Bătrânul păr
în floare.
Mihail Grecu

Flora.
Pietro Bernini

Ghiocci

- 5 Completează, în caiet, tabelul cu titlurile din colajul de mai sus.

Literatură	Muzică	Pictură	Sculptură	Artă fotografică
------------	--------	---------	-----------	------------------

- 6 Raportează informațiile din colaj la poezia „E primăvară în inimi” și comentează conexiunile.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Stabilește relații de sens între textele poetice „E primăvară în inimi” de A. Artene și poezia „Oaspeții primăverii” de V. Alecsandri.
 - Construiește Diagrama Venn, indicând asemănările și deosebirile dintre aceste poezii.

Acționează!

- 8 Reia tabelul de la exercițiul 5 și completează-l cu câte 3 exemple proprii pentru fiecare gen de artă.

CONEXIUNI
....

Legenda

Implică-te!

- 1 Ce-ți spune cuvântul *legendă*? Apelează, dacă este necesar, la dicționar.
- 2 **Activitate în pereche.** Amintiți-vă subiectul câtorva legende despre flori, păsări, animale, alte elemente ale naturii. Rezumați-le, apoi expuneți-le pe scurt colegilor.

Descoperă și învață!

Important!

Legenda este o narațiune populară în proză sau în versuri în care realitatea și ficțiunea se împletesc. În legendă, se explică originea unor fenomene ale naturii, a unor plante, animale. De regulă, în legende se dă o explicație imaginară unui fapt real printr-o întâmplare fantastică.

- 3 Citește legenda de mai jos.

Legenda ariciului

Când a făcut Dumnezeu toate câte se văd pe pământ, s-a apucat să răsucescă și firul vremii.

Acesta era împletit din două fire, unul negru și unul alb. Firul alb era ziua, iar cel negru era noaptea.

A căutat Dumnezeu un dobitoc care să-l ajute, pentru că firul acesta era nesfârșit de lung. Dar iată că s-a găsit ariciul de ajutor lui Dumnezeu.

Și a stat ariciul un an, doi ani, trei, o sută, o mie, ba zece mii de ani și l-a ajutat pe Dumnezeu. Și Dumnezeu i-a dat două gheme: unul alb și altul negru, să le învârtască mereu, ca să se deșire cele două fire deopotrivă. Iar Dumnezeu sta și răsucea firele și făcea din două deosebite unul pestriț și-l depăna pe ghemul vremii. Și era menit ca, după ce se va isprăvi din depănat, Dumnezeu să facă oamenii și apoi să înceapă să desfacă firul vremii de pe ghem.

Și acum se zice că ariciul, uitându-se mereu la cele două gheme și învârtindu-le mereu, mereu, a ațipit de oboseală. Iar în vremea aceasta s-a rupt firul cel alb și Dumnezeu depăna înainte pe ghemul vremii un singur fir, în loc de două, numai pe cel negru. Deșteptându-se, ariciul a rămas fără suflare. Atât cât se depănase firul cel negru singur, atâta vreme trebuia să fie pe lume noapte, căci nu se amestecase cu firul care era ziua. Poate un an, poate doi ori chiar o sută, ori o mie de ani era să fie pe lume noapte. Și atunci s-a speriat ariciul de ceea ce a făcut, încât toți perii de pe dânsul s-au ridicat cum se ridică pe vârful capului părul omului de spaimă mare.

Și Dumnezeu, supărat de răul ce-i făcuse ariciul, a zis într-o mânie: „Zburlit să-ți rămână părul pentru totdeauna! Spaimă de moarte să duci câte zile vei trăi!”

Dar, aducându-și aminte de binele ce i-l făcuse ariciul, a zis cu bunătate: „Ghemele mi le-ai ținut și ghem să te poți face la vreme de primejdie și nimeni, nici om, nici fiară să nu poată să se apropie de tine, ca să-ți facă rău, că mult bine mi-ai făcut tu”.

De atunci a rămas ariciul până-n ziua de azi zburlit, cu țepi și plin de spaimă, dar se poate apăra de dușmani, făcându-se ghem, și nimeni nu-i poate pricinui vreun rău.

DEX ≡

dobitoc – 1) animal patruped domestic; 2) om care este lipsit de bun-simț

(a) pricinui – a fi cauza a ceva, a provoca, a determina, a prilejui

- 4 Ce te-a impresionat în acest text? Argumentează răspunsul.

Universul textului

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Identifică sinonimele cuvintelor: *a se deșira*, *a depăna*, *a ațipi*, *zburlit*.
6 Descoperă antonimele din text.
7 Recitește legenda și formulează întrebări în baza textului, utilizând „Grila lui Quintilian”.

	Întrebare	Răspuns
1	Cine?	
2	Ce?	
3	Unde?	
4	Cu ce?	
5	Cu ce scop?	
6	În ce mod?	
7	Când?	

- 8 Ce poți spune despre timpul și locul întâmplării/acțiunii din text? Alege răspunsul adecvat și argumentează-ți opțiunea.
a) Spațiul întâmplării poate fi precizat/nu poate fi precizat.
b) Timpul desfășurării acțiunii este unul apropiat/îndepărtat/foarte îndepărtat.
9 Numește personajele narațiunii.
10 Identifică etapele narațiunii.
11 Explică secvența care începe: „Și acum se zice că...”
12 Comentează primul și ultimul alineat al textului. Ce ai constatat?

Acționează!

- 13 Citește 3 legende din colecția cronicarului Ion Neculce „O samă de cuvinte”. Prezintă colegilor, succint, una dintre legende.

Atelier de discuție

Implică-te!

- 1 Construiește familia lexicală a verbului *a păcăli*.
- 2 Ce știi despre personajele Păcală și Tândală? În ce fel de istorioare se întâlnesc?

Descoperă și învață!

Important!

Snoava este o mică povestire populară umoristică, în care se face haz pe seama unor defecte omenești (zgârcenia, lenevia, prostia etc.). Personajele cele mai cunoscute ale snoavei românești sunt Păcală și Tândală.

- 3 Citește textul de mai jos.

Păcală și zarzărele

Undeva într-un sat, un boier avea într-un pom două zarzăre. De fapt, zarzărul făcuse mai multe fructe, dar tot mâncându-le rămăseseră numai astea două, undeva pe o cracă, foarte sus. Atunci și-a chemat argatul, care era însuși Păcală, în carne și oase.

- Măi Păcală, zise boierul din cerdac, ia urcă-te tu în copac și scoboară cele două zarzăre.
- Îndată, cucoane!

Se urcă, ajunse la zarzăre și, văzându-le cât sunt de coapte și mălăiețe, nu-l răbdă inima și scapă una pe gât, aproape nemes-tecată.

Se dădu jos din pom și-i întinse boierului zarzărea rămasă teafără.

- Da unde-i zarzărea cealaltă?
- Am mâncat-o, cucoane!
- Cum ai mâncat-o, Păcală?
- Uite-așa, cucoane! și hap! o înghiți și pe a doua.

- 4 Găsește sinonimele cuvintelor: *cracă*, *mălăieț*, *teafără*, *argat*.
- 5 Explică sensul expresiilor: *în carne și oase*, *nu-l răbdă inima*, *scapă una pe gât*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 **Activitate în pereche.** a) Identificați pentru ambele personaje câte 3-4 adjective care să definească trăsăturile lor. b) Argumentați că personajul Păcală își merită numele.

Acționează!

- 7 Alcătuieste un scenariu pentru un minispectacol cu titlul: „De-ale lui Păcală”.

Adjectivul. Ortografia adjectivului

Implică-te!

- 1 Numește culoarea sau altă însușire a fiecăreia dintre florile propuse mai jos.
• ghiocelul ... • viorea ... • toporașul ... • brebenelul ... • zambila ...
Prin ce parte de vorbire se exprimă aceste calități?
- 2 Scrie 2-3 informații cunoscute de tine despre această parte de vorbire. Verifică-ți notițele cu cele de la rubrica **Important!**.

Descoperă și învață!

- 3 Selectează, din textul dat, îmbinările *substantiv+adjectiv* și *adjectiv+substantiv*.

Sub lumina trandafirică a unui blând apus de soare, pământul pare adâncit într-o odihnă neclintită: frunzele ațipesc, pregătindu-se pentru tihnitul somn al nopții; iazul își așterne fața umedă, sorbind până în adânc lumina asfințitului.

(„Puișorii”, Emil Gârleanu)

Important!

Adjectivul este partea de vorbire ce exprimă însușirea unui obiect. El determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume, numeral). Poate sta înainte sau după substantiv. Adjectivul plasat în fața substantivului preia de la acesta articolul hotărât, accentuează însușirea acestuia și sporește gradul de expresivitate a imaginilor poetice. În propoziție este atribut.

- 4 Explică ortografierea adjectivelor din următoarele îmbinări.
Liniștitul râu, minunata creație, frumoasele fete.
• Include îmbinările date în enunțuri proprii.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Găsește, în baza regulii propuse, alte trei exemple potrivite.

Se scriu cu trei de **i** adjectivele masculine (terminate la numărul singular în - **iu**), antepuse substantivului pe care îl determină: primul **i** face parte din rădăcina cuvântului; al doilea **i** este desinență de plural, al treilea **i** este articol hotărât, pe care adjectivul îl preia de la substantivul determinat, atunci când stă în fața lui.

Exemple: zglopii fulgi, proprii fii, străni prieteni.

Acționează!

- 6 Realizează un text descriptiv în baza unei fotografii proprii sau a unui colț de natură.

Acordul adjectivului cu substantivul

Implică-te!

- 1 Selectează adjectivul potrivit pentru substantivul dat. Explică alegerile făcute.
Copac (înalt/înălți), copii (harnic/harnici), floare (parfumată/parfumate), case (nouă/noi).

Descoperă și învață!

- 2 Copiază enunțurile ce urmează.
1. Ghiocelul alb râde la soare. 2. Petalele ghiocelului alb, spre seară, încep a tremura. 3. Ghiocelului alb i-a venit în ajutor Zâna Primăverii. 4. Noaptea, luna vorbea cu ghiocelul alb.
- Răspunde la întrebările de mai jos:
 - a) La ce gen și număr sunt substantivul „ghiocel” și adjectivul „alb”?
 - b) Stabilește cazul substantivului „ghiocel” și al adjectivului „alb” din enunțurile date.
 - c) Schimbă numărul substantivului „ghiocel” din propoziții. Explică acordul adjectivului cu substantivul.

Important!

Adjectivul are același gen, număr și caz cu substantivul pe care-l determină. Adjectivele care își schimbă forma în raport cu substantivul determinat sunt adjective **variable**:

- a) cu patru forme (*albastru, albastră, albaștri, albastre*);
- b) cu trei forme (*mic, mică, mici*);
- c) cu două forme (*mare, mari*).

Adjectivele care nu-și schimbă forma/au formă constantă în raport cu substantivul determinat sunt adjective **invariabile** (*maro, roz, oliv*).

- 3 Construiește, din șirul de mai jos, perechi din adjective-culori specifice limbii române și adjective-culori împrumutate din limba franceză.
Bleu, cenușiu, cafeniu, maro, verde, liliachiu, crem, mov, gri, cafeniu-deschis, bordo, vernil, albastru, bej, vișiniu.
- Care dintre aceste adjective se schimbă după gen, număr, caz și care nu?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Completează, în caiet, enunțurile cu adjective potrivite.
Toporașul e o floare ... care apare primăvara devreme. Are o rădăcină ... care absoarbe seva din pământul Floricelele acestei plante pot fi și ... , Mirosul lor este ... și
- 5 Explică, în baza enunțurilor realizate în exercițiul 4, efectul expresiv al adjectivelor alese.

Acționează!

- 6 Selectează un fragment dintr-un text descriptiv literar ce conține adjective cu același rol.

Modurile de formare a adjectivelor

Implică-te!

- 1 Meditează asupra structurii cuvintelor evidențiate, apoi completează enunțul de mai jos.
Cuvintele *bun*, *bunișor* și *preabun* se aseamănă prin ... și se deosebesc prin

Descoperă și învață!

Important!

Adjectivele, după proveniență, pot fi **propriu-zise**: *frumos, mare, harnic, dulce*; **provenite din verbe**: *lecție învățată, povestire citită*.

Adjectivele, ca structură, pot fi **simple**: *blând, bun, rău*; **derivate** (cu prefixe și sufixe): *neatent, românesc, liniștit*; **compuse**: *cuminte, preafrumos, roșu-deschis*.

- 2 Copiază textul. Subliniază adjectivele simple cu o linie, adjectivele derivate – cu două linii și adjectivele compuse – cu trei linii.
În aer e o răcoare dulce și plăcută. Un miros sănătos vine dinspre pădure. Soarele se uită cu stăruință caldă la mestecenii cu haine înălbite. O binevoitoare zi cuprinde firea.
- 3 Analizează structura a 5 adjective derivate (rădăcină, prefix, sufix, desinență).
 - Care dintre aceste adjective se schimbă după gen, număr și caz și care nu?
- 4 Include, în enunțuri proprii, două adjective propriu-zise și două – provenite din verbe.

Important!

Adjectivele pot deveni substantive prin articulare.

Exemple: *Leneșul* mai mult aleargă. *Zgârcitul* mai mult păgubește. (Folclor)
Un bolnav s-a însănătoșit.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Analizează adjectivele din textul de mai jos după algoritmul dat:
Înșiră-te, mărgărite, Pân' ce dorul bieteii mume
Pe lungi fire aurite, Va-nceta de-a plânge-n lume.
(Vasile Alecsandri)

Algoritm: 1. Forma inițială (masculin, singular, nominativ). 2. Modul de formare. 3. Variabil/invariabil. 4. Cuvântul determinat. 5. Poziția adjectivului față de substantiv. 6. Genul. 7. Numărul. 8. Cazul. 9. Funcția sintactică. 10. Valoarea expresivă.

Acționează!

- 6 Autoevaluare. Răspunde la întrebările propuse în baza temelor studiate despre adjectiv. Ce am învățat despre adjectiv? Ce am consolidat? La ce-mi servesc cunoștințele date?

Atelier de lectură

Implică-te!

- 1 Amintește-ți! Ce este un text descriptiv?
- 2 Ce știi despre toporași, una dintre primele flori de primăvară?

Descoperă și învață!

- 3 Citește poezia „Toporași” de Magda Isanos și expune-ți, în 4-5 rânduri, impresia după lectură.

Toporași

de Magda Isanos

Cu sacu-i plin de banalități s-a prezentat
și anul ăsta zâna primăvara,
cu toate-acestea noi ne-am bucurat
de parcă-ar fi venit întâia oară.

Contrazicându-mă cu mine însămi și-n sfârșit,
riscând să-mi stric pantofii prin noroi,
m-am dus să văd ce flori au răsărit
în parcul vast și gol de lângă noi.

Copacii goi mi s-au părut încântători –
Parcă-aș fi vrut să-i strâng în brațe, să-i sărut
(trecusem până-atunci de-atâtea ori
pe lângă ei și nici nu i-am văzut).

Magda Isanos

(1916–1944)

Poetă, prozatoare, publicistă română. De mică a avut o pasiune pentru lectură. Fiind elevă, a publicat primele sale poezii în diferite reviste.

Volume de poezii:
„Cântarea munților”,
„Țara luminii”, „Confesiuni lirice” ș.a.

Pe urmă-am dat de toporași lângă-un stejar
erau așa de-albaștri, delicați –
ca niște fărmituri lăsate-n dar
de primăvară, printre pomi-ntunecați.

M-am aplecat cu inima bătând,
dar când era să-i rup, nici eu nu știu
de ce și cum, dar mi-a venit în gând
că pentru ei paharu-i un sicriu.

Și m-am întors spre casă mai agale,
c-o oboseală fericită-n pași,
iar dacă mâinile-mi erau la fel de goale,
în schimb aveam în suflet toporași.

- 4 Ce fel de strofe are textul?
- 5 Identifică strofa în care se descriu toporașii.
- 6 Prin ce parte de vorbire se face descrierea toporașilor?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Comentează versurile din ultima strofă. Pornește de la întrebarea: de ce poeta pășea fericită spre casă?

Acționează!

- 8 Selectează, din creația altor poeți, câteva poezii despre primăvară. Citește-le și exprimă-ți, în *Jurnalul de lectură*, impresiile.

Pentru portofoliul tău

- 1 Ce crezi că ai putea pune în portofoliul tău la sfârșitul unității „În mijlocul naturii”?
- 2 Citește pastelul „Concertul în luncă” de Vasile Alecsandri.
- 3 Completează și adună în portofoliul tău fișe cu note de lectură pe marginea textului.

Fișa 1

DEX

Fișa 2Câmpul lexical
al textului**Fișa 3**

Expresii

Fișa 4Figurile de stil
din text**Fișa 5**Denumiri
de flori/plante**Fișa 6**Denumiri de
păsări**Fișa 7**Fișa ortografică (cuvintele
scrise prin cratimă)**Fișa 8**Reacția
cititorului**RECAPITULARE**
....

- 4 Identifică 3-4 avantaje ale acestor notițe și formulează-le.
- 5 Observă structura poeziei „Concertul în luncă”. În câte secvențe poate fi împărțită?
- 6 Formulează mesajul din ultimul vers al textului.
- 7 Determină asemănările dintre pastelul „Concertul în luncă” de V. Alecsandri și „Toporași” de M. Isanos, pornind de la cuvintele-cheie: *descriere, peisaj, frumusețe, epitete, personificări, emoție, cititor*.
- 8 Alege, din creația unui poet preferat, un text liric despre primăvară și realizează un produs de fișare, ghidându-te de indicațiile de la exercițiul 3.

UNITATEA
7
AUTOEVALUARE

Soarele de primăvară pârlolise cu putere, iar sub streășina codrului căldura prindea încet a se potoli. La dreapta și la stânga se înălțau fagi uriași, care deasupra își împreunau cununile într-o pace de biserică. Lumina tremura repede printre trunchiuri ca umbrele scânteielor unei roți. Granguri galbeni, speriați, săltau repezit din tufșuri; se auzea mai încolo frântura lor de cântec fluierat...

(Mihail Sadoveanu)

- ① Argumentează, în 2 enunțuri, că textul de mai sus este o descriere de primăvară.
- ② Identifică, în text, un epitet și o comparație.
- ③ Analizează morfologic adjectivele din fragmentul propus.
- ④ Explică modul în care s-au format cuvintele: *speriați*, *repezit*, *fluierat*.
- ⑤ Scrie forma corectă a adjectivelor: (înțelept) fată, (captivant) roman, floare (parfumat).
- ⑥ Scrie câte un adjectiv pentru substantivele:
soare ... păsări ...
codru ... ploaie ...
lumină ... copaci ...
- ⑦ Construiește 4 enunțuri, utilizând cuvintele *lin* și *mândru* ca adjective.
- ⑧ Alcătuește, în baza imaginii, o descriere de natură. Utilizează, în text, 4-5 adjective-epitete.

UNITATEA

8

CURAJUL, UN DRUM SPRE LIBERTATE

- Ce presupune, în opinia ta, curajul? În ce clipe ale vieții este nevoie, în mod special, de curaj?
- Pot fi elementele din imagini expresii ale curajului (leul, vulturul, calul, floarea-de-colt)?
- Cu ce simboluri ai asocia tu curajul?

Mitul – o lecție de curaj

Implică-te!

1

Formulează definiția noțiunii *curaj*. Compară propria definiție cu cea din dicționar.

Descoperă și învață!

2

Citeste textul de mai jos și reperete din Dicționarul mitologic.

Perseu și Meduza

Regele Polidecte a salvat de la moarte pe Danae și fiul ei, Perseu, adăpostindu-i în palatul său, în speranța că Danae va accepta apoi să-i devină soție. Totuși, prezența lui Perseu îl supăra pe Polidecte și acesta a găsit ocazia de a-l îndepărta pe tânăr de lângă mama sa.

La o mare sărbătoare, când toată lumea îi aducea lui Polidecte daruri, Perseu l-a întrebat:

– O, rege, ce ai vrea să-ți dăruiesc?

Polidecte i-a răspuns:

– Vreau capul gorgonei Meduza!

Toți au amuțit la auzul acestor vorbe, dar mândrul Perseu a zis:

– Ei, bine, voi pleca și o caut pe Meduza și îți voi aduce capul ei!

A doua zi, în vreme ce se pregătea de plecare, Perseu a început să regrete promisiunea nesăbuită. Meduza era un monstru îngrozitor care trăia într-o peșteră, în Ținutul Noptii. Avea șerpi veninoși în loc de păr, iar cine o privea în ochi era prefăcut pe loc în stană de piatră. „Cum voi putea eu să o provoc la luptă și să mă întorc în viață?”, se gândea deznădăjduit Perseu.

Dar iată-l pe Hermes cum apare și îi spune:

– Curaj, Perseu! Atena și cu mine te vom ajuta, pentru că îi iubim pe cei viteji. Îți dau coiful meu, te va face invizibil. Pune-ți în picioare aceste sandale și vei putea zbura asemenea mie. Mai ia și acest scut, care strălucește ca o oglindă: în loc să o privești pe Meduza cu propriii tăi ochi, îi vei vedea reflexia aici înăuntru și nu te vei prefăce în stană de piatră. Atena îți mai trimite și-o spadă. Să mergem!

Cei doi au zburat în Ținutul Noptii, care se învecina cu cel al Morții, și au coborât pe trista plajă unde se căsca peștera gorgonelor, sinistrelor

surori Stehno, Euryale și Meduza. Acestea moțăiau, dar șerpii veninoși care înconjurau capul Meduzei erau treji. Perseu și-a făcut curaj, a intrat în peșteră mergând cu spatele, privind-o pe Meduza reflectată în scutul strălucitor. I-a tăiat capul cu o lovitură puternică de spadă și l-a băgat într-un sac. Auzind zgomot, celelalte gorgone s-au trezit, au zărit intrusul și au încercat să-l sperie. Eroul și-a pus coiful și sandalele și, nevăzut, a zburat, scăpând de ele.

Polidecte, care era convins că Perseu a murit, când l-a văzut nevătămat, a țipat:

– Minți, Perseu! Nu ai ucis Meduza! Ești un mincinos, așa că du-te de aici și nu te mai întoarce în regatul meu!

– Dacă nu mă crezi, uite, i-a răspuns tânărul, scoțând din sac capul Meduzei care avea ochii întredeschiși.

Polidecte s-a uitat uimit la ea și... s-a prefăcut în stană de piatră.

(„Povestiri mitologice”, Stelio Martelli)

Dicționar mitologic

Mit – povestire fabuloasă, care cuprinde credințele popoarelor despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari.

Zeu – ființă sfântă, divinitate.

Zeus – în mitologia greacă, zeitate supremă, „tatăl zeilor și al oamenilor”. Zeu al cerului, al ploii și al tunetului, fiu al Geei și al lui Cronos.

Hermes – fiul lui Zeus și al Maiei, mesagerul zeilor, protectorul drumeților și negustorilor.

Atena – fiica lui Zeus și a lui Metis, zeița înțelepciunii.

Perseu – personaj legendar, erou, fiul lui Zeus și al lui Danae, fiica regelui Acrisios.

Danae – fiica lui Acrisios, regele din Argos, mama lui Perseu. Danae și fiul ei au fost aruncați în mare într-o ladă de către propriul ei tată, dar a fost salvată de Polidecte, regele insulei Serifos.

DEX ≡

curaj – forța morală de a înfrunta cu îndrăzneală primejdiile și neajunsurile de orice fel; tărie de caracter

gorgona – 1) monstru din mitologia greacă, cu înfățișare de femeie cu șerpi în loc de păr, a cărei privire împietrea orice ființă; 2) ornament arhitectural reprezentând capul unui astfel de monstru

nesăbuit – 1) (despre oameni) care este lipsit de judecată, de chibzuință în acțiuni; 2) (despre acțiunile, faptele oamenilor) care dovedește, exprimă, trădează nesăbuiință

Lectura imaginii

1. Ce imagine reprezintă expresia răului? De ce?
2. De ce elementele reprezentate în imagini sunt armele care înving Meduza? Ce forțe dețin ele?

Universul textului

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 3 Găsește câte 2-3 sinonime pentru fiecare dintre cuvintele: *curaj*, *a adăposti*, *a amuți*, *a moțai*, *nesăbuit*, *deznădăjduit*, *intrus*, *sinistru*.
- 4 Explică, cu ajutorul dicționarului, cuvintele: *spadă*, *coif*, *sandale*.
- 5 Precizează diferența sau conexiunea de sens dintre sintagma *stană de piatră* și expresia *a rămâne/a se face stână de piatră*.
- 6 Găsește, în text, fragmentul ce indică motivul ce i-a determinat pe Hermes și pe Atena să-l ajute pe Perseu.
- 7 În basmele românești, armele (paloșul/spada, armura ș.a.) sunt adesea transmise de la tată la fiu. Ce semnificație are această moștenire?
- 8 Formulează un argument pro sau contra, pornind de la afirmația: „Mitul despre Perseu și Meduza este o istorie despre curaj”.

Acționează!

- 9 **Activitate în grup.** Citiți textul expresiv, cu intonația potrivită, pe roluri. Realizați o înregistrare audio sau video drept produs al activității.

Arta vorbirii

Dicție – 1) modul de a pronunța cuvintele, silabele și sunetele; 2) (*în teatru, cinematograf*) arta de a pronunța corect și clar un text.

În sensul de bază, dicția se referă la vocabularul și stilul de exprimare în poezie sau proză ale autorului/vorbitorului.

În sensul contemporan însă, termenul *dicție* definește arta (și știința) de a vorbi clar, astfel încât fiecare cuvânt să fie auzit și înțeles perfect, în întreaga sa complexitate de către interlocutor.

- Antrenează-ți pronunția corectă a fiecărui cuvânt (rostește clar, articulează până la capăt cuvintele).
- Respectă pauzele indicate de semnele de punctuație.
- Realizează pauze expresive, ce accentuează cuvintele-cheie.
- Alege un tempo/ritm al lecturii conform sentimentelor, trăirilor, atitudinilor relevate în text de către narator/personaje.

Știi că... ?

Ticurile verbale sunt, de obicei, cuvinte sau grupuri de cuvinte pe care vorbitorul le repetă în timpul unui discurs. Ele trebuie eliminate, căci trădează o insuficiență a fondului cultural al vorbitorului.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 **Activitate în grup.** Ascultați înregistrările audio/video realizate. Precizați punctele forte ale produselor prezentate de colegi. Formulați câteva sfaturi pentru a le îmbunătăți.

Descoperă și învață!

- 2 Explică, prin regulă, utilizarea, în textul „Perseu și Meduza”, a trei semne de punctuație diferite.
- 3 Formulează regula ce explică scrierea cu majusculă a următoarelor cuvinte: *Ținutul Noptii, Stehno, Euryale, Meduza*. Găsește alte cuvinte din text ce ilustrează aceeași regulă.
- 4 Explică, prin regulă, ortogramele din secvențele textuale: *ocazia de a-l îndepărta, Perseu l-a întrebat, n-a fost în stare*.
- 5 Include, în enunțuri proprii, cu sens figurat, cuvintele: *a zări, dar, veninos*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Selectează, din text, indicii de spațiu și de timp ai acțiunii. Ce atmosferă conturează elementele de cronotop?
- 7 Rescrie, din text, personajele în ordinea apariției lor în acțiune. Determină care dintre aceste personaje sunt supranaturale (zei, eroi).
- 8 Numește personajele principale, secundare și cele episodice din textul studiat.
- 9 Argumentează, cu referire la text, prezența unui personaj pozitiv și apoi a unui personaj negativ.
- 10 Numește stările de spirit/sentimentele pe care le trăiește protagonistul. Care este cauza lor?
- 11 Determină, prin exemple textuale, trei trăsături morale ale lui Perseu.
- 12 Formulează concluzia moralizatoare a textului în baza finalului. Ar fi fost posibil un alt final al mitului? Argumentează-ți opinia.

Acționează!

- 13 Ești un autor literar cu renume datorită cărții publicate, numită „Mitul grecesc despre Perseu și lecția curajului”. Participă la BookFest (un important salon de carte, eveniment cultural ce conectează autorii și cititorii prin lansări de carte, prezentări, ateliere).
 - Realizează un text scris, de minim o jumătate de pagină, în care să prezinți cititorilor subiectul cărții. Formulează un îndemn convingător spre lecturarea acestei cărți.
- 14 **Activitate în grup.** Sunteți organizatorii unui festival pentru copii: „În lumea mitului grecesc”. Realizați un text scris, de minim o jumătate de pagină, în care să prezentați vizitatorilor două zeități greco-latine diferite, precizând trăsăturile lor morale pozitive.

Personificarea

Implică-te!

- 1) Citește cu atenție enunțul de mai jos.
Mitul citit relevă faptul că Perseu este *personificarea* curajului și a hotărârii.
- 2) Determină care dintre sensurile cuvântului *personificare* este actualizat în enunțul dat.
Personificare – 1) faptul de a personifica; 2) figură de stil prin care se atribuie lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești; 3) încarnare, întruchipare, întrupare.

Descoperă și învață!

- 3) Creează o comparație și un epitet cu includerea lexemelor „curajos”, „erou”.
- 4) Argumentează oral tipologiile ilustrate (*Exemplul dat este epitet/comparație, deoarece...*).
- 5) A) Citește cu atenție fragmentele propuse.

1) Nefericita poveste de iubire a lui Orfeu

Fiul lui Egeu și al muzei Caliope, Orfeu, împlânzește natura cu cântecul său din liră: animalele îl ascultă vrăjite. Întors din dificila expediție a argonauților, se căsătorește cu frumoasa Euridice. Din păcate, ea moare în scurt timp, otrăvită de un șarpe veninos. Sfâșiat de durere, Orfeu rătăcește până la Hades, zeul tărâmului subpământean, pentru a-l ruga să-i înapoieze soția, iar cântecul său a făcut până și pietrele să plângă.

2) Regele Midas

Regele Midas a fost pedepsit de Apollo, zeul muzicii, pentru îngâmfare. Astfel, regele descoperă îngrozit că are urechi de măgar, se ascunde în palatul său și îi poruncește sclavului care i-a aflat taina să tacă. Acesta din urmă, după săptămâni de tăcere, nu a rezistat, a făcut o gaură în pământ și a șoptit acolo aceste cuvinte:

– Regele Midas are urechi de măgar!

În locul în care sclavul îngropase secretul au crescut trestii înalte care cântau în bătaia vântului:

– Regele Midas are urechi de măgar!

Astfel, toți supușii din regat au aflat adevărul despre regele lor.

B) Selectează personificările. Observă următoarele aspecte:

- a) elementul personificat; b) însușirea umană/comportamentul uman ce i se atribuie;
- c) ideile sugerate de personificare; d) rolul personificării date în text.

Repere: sensibilitate, artă, adevăr, minciună.

Important!

Personificarea este o figură de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare sau unor lucruri și fenomene ale naturii.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Citește cu atenție poezia „O furnică poetă” de Ana Blandiana.

O furnică poetă

În timp ce scriu
Pe tocul meu
Se urcă o furnică.
Știe și știu
Că n-are de ce
Să-i fie frică.
Nici s-o alung,
Nici s-o omor
Nu-mi stă în fire.

I se poate întâmpla o singură
nenorocire:
Fără s-o observ, din greșeală,
S-o moi cu penița în cerneală
Și să devină singura furnică albastră
De pe planeta noastră.
Ba, dacă bea din cerneală un pic,
Nu se mai poate face nimic:

Devine singura furnică poetă
De pe planetă.
Și atunci, trebuie să facă
cerere
Și reclamație.
Să fie primită (de greiere!)
În uniunea de creație.
(Ana Blandiana)

DEX

reclamație – petiție, plângere, jalbă prin care se cere ceva sau se aduc anumite învinuiri cuiva

- 7 Ce element se personifică în această poezie? De ce?
- 8 Precizează ce imagini artistice sunt asociate personificărilor găsite. Alege din lista de mai jos.
a) vizuale (simțul văzului)	d) tactile (simțul pipăitului)
b) auditive (simțul auzului)	e) gustative (simțul gustului)
c) olfactive (simțul mirosului)	f) motorii (cu referire la mișcări)
- Ce efect artistic se creează astfel?
- 9 Ce atitudine a poetei este subliniată prin personificarea furnicii?
- 10 Explică rolul personificărilor în text:
- a) sporesc expresivitatea limbajului poetic; b) contribuie la înțelegerea mesajului din textul propus; c) facilitează exprimarea emoțiilor, sentimentelor; d) alt răspuns.
- 11 Realizează, într-o pagină de caiet, o relatare din perspectiva unui animal de companie, o istorioară despre o zi obișnuită din viața lui.

Acționează!

- 12 Cercetează un text artistic (la alegere) ce valorifică personificarea.
- Prezintă, în clasă, textul în întregime sau fragmentul relevant (titlu, autor).
 - Indică personificările, precizând elementele personificate, însușirile umane ce li se atribuie, ce idei sunt sugerate de aceste personificări.
- Repere: poeziile „O furnică” de T. Arghezi; „Vestitorii primăverii” de G. Coșbuc; fabula „Vulpea și bursucul” de A. Donici; povestirea „Puiul” de I.Al. Brătescu-Voinești; „Capitala copilăriei” de A. Suceveanu.

Predicatul – parte principală de propoziție

Implică-te!

- 1) *Joc: Ghicește identitatea!* Completează enunțul dat mai jos.
... este partea principală de propoziție ce constituie nucleul comunicării.

Descoperă și învață!

- 2) a) Citește definiția predicatului.

Important!

Predicatul este partea principală de propoziție care arată **ce face, ce este și cum este subiectul**.

Predicatul poate fi **verbal** – exprimat printr-un verb predicativ la un mod personal.

- b) În baza informației date, dar și a cunoștințelor anterioare, completează enunțurile de mai jos.
1. Verbul predicativ este verbul ce poate forma singur un
 2. Modurile personale ale verbului studiate în acest an sunt: modul indicativ (timpul prezent, timpul trecut: aspectul imperfect și aspectul ... , timpul viitor), modul imperativ. Verbele la modurile personale își schimbă forma după ... și număr și au funcția sintactică de
 3. La analiza sintactică, predicatul se subliniază cu ... , iar sigla utilizată pentru a indica prezența în enunț a predicatului este
- 3) Studiază cu atenție informația de mai jos.

Important!

Predicatul verbal se exprimă printr-un verb la un mod personal.

Modul indicativ, timpul prezent	Buturuga mică <i>răstoarnă</i> carul mare. (<i>Proverb</i>)
Modul indicativ, timpul trecut, aspectul imperfect	Valurile apei îl <i>săltau</i> ușor. („Minunea”, I.Al. Brătescu-Voinești)
Modul indicativ, timpul trecut, aspectul perfectul compus	Sus, pe sub nori, <i>a zburat</i> un unghi... de cocori. („Lecția de geometrie”, Arcadie Suceveanu)

Modul indicativ, timpul viitor	Amândoi <i>vom merge</i> -n lume Rătăciți și singurei. („Povestea codrului”, Mihai Eminescu)
Modul imperativ	<i>Învăță</i> din nevoia altuia! (<i>Proverb</i>)

- a) Explică oral semnificația proverbelor/versurilor propuse.
b) Realizează enunțuri proprii pentru fiecare punct, conform modelului dat.
- 4** Identifică predicatele verbale din exemplele date. Analizează verbele după model.

<p>a) În vaduri ape repezi curg
Și vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
(„Mama”, George Coșbuc)</p> <p>b) Priveam fără țință-n sus –
Într-o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus.
(„Vara”, George Coșbuc)</p> | <p>c) Peste fagi cu vârfuri sure
A căzut amurgul rece,
Înserarea mută trece
Furișată prin pădure.
(„Acceleratul”, George Topîrceanu)</p> <p>d) Dormi-adormi, măicuță dragă,
Dorm nepoții tăi de fragă.
(„Cântec de leagăn pentru mama”, Grigore Vieru)</p> |
|--|--|

Model: *curg* – predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, forma inițială „a curge”, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5** Alege varianta corectă. Comentează ortografia, dar și ideile transmise în fiecare enunț.
- 1) Lectura romanului preferat (v-a/va) deveni un prilej de descoperire a unor noi lumi.
 - 2) Ghidul (v-a/va) explicat minuțios istoria monumentului vizitat.
 - 3) Profesorul spune elevilor la lecție: „(Scrie-ți/Scrieți), vă rog, tema de pe tablă”.

Acționează!

- 6** Realizează un text-narațiune, de minim o pagină, în baza imaginii propuse.

- Subliniază, în textul creat, patru predicate verbale, exprimate prin verbe la diferite moduri, timpuri, aspecte verbale. Analizează predicatele conform modelului de la exercițiul 4.

Subiectul – parte principală de propoziție

Implică-te!

- 1 Răspunde la întrebări:
a) Prin ce se caracterizează părțile principale de propoziție?	c) De ce se numesc principale?
b) Care sunt ele?	d) Cum se identifică?
	e) Cum le subliniem?

Descoperă și învață!

- 2 Include, în 2-3 enunțuri proprii, cuvântul *subiect* cu sensurile indicate.
- Subiect** – 1) totalitatea acțiunilor, evenimentelor (prezentate într-o anumită succesiune) care alcătuiesc conținutul unei opere literare, cinematografice etc.; 2) chestiune, temă despre care vorbește sau scrie cineva; 3) cauză, motiv, pricină.
- 3 Subliniază subiectele din enunțurile propuse. Utilizează informația de mai jos.
- Curajul îți oferă hotărârea să te ridici și să vorbești la momentul potrivit.
 - Optimismul reprezintă începutul curajului.
 - „Într-o situație disperată, numai curajul și inteligența te mai pot ajuta.” (Jean Piaget)
 - Curajul, corectitudinea, onestitatea sunt valori esențiale în formarea caracterului uman.

Important!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal. Subiectul răspunde la întrebările: **cine?**, **ce?**.

Subiectul este:

- simplu** – când este alcătuit dintr-un singur termen;
- multiplu** – când este alcătuit din mai mulți termeni.

Termenii subiectului multiplu pot urma unul după altul sau pot fi despărțiți de alte părți de propoziție. Între termenii subiectului multiplu se pune virgulă sau un cuvânt de legătură.

- 4 Cercetează cu atenție informația ce urmează. Realizează enunțuri proprii pentru fiecare parte de vorbire conform modelului dat.

Important!

Subiectul poate fi exprimat prin diferite părți de vorbire.

Substantiv comun, la cazul nominativ	<i>Eroul</i> este cel care își învinge frica, înfruntând mereu provocările vieții.
Substantiv propriu, la cazul nominativ	<i>Perseu</i> a învins gorgona Meduza datorită ajutorului oferit de Hermes.

Pronume personal	<i>El</i> a reușit să evite privirea ucigătoare a Meduzei, utilizând un scut magic.
Numeral cu valoare substantivală	Darurile lui Hermes și ale Atenei au inclus obiecte magice: coiful, sandalele, scutul, spada. <i>Primul</i> îl făcea invizibil pe eroul nostru, iar <i>al doilea</i> îi dădea capacitatea de a zbura, asemeni lui Hermes, zeul călătoriilor.

- 5 Identifică subiectele din exemplele propuse. Analizează-le după modelul dat.
- a) Faurul-pământului se apucă și făcu chipul lui Greuceanu numai și numai din fier. Iară Greuceanu și frate-său merșeră cale lungă și mai lungă și apoi se despărțiră, după ce se îmbrățișară.
(„Greuceanu”, basm popular cules de Petre Ispirescu)
- b) Din văi tu vezi amurgul Când plânge ziua-ncet:
Spre culmi înaintând, Ah, toate, Doino, toate
Pe coaste-auzi pâraie Te fac să fii poet.
Prin noapte zgometând, („Doina”, George Coșbuc)

Model: Faurul-pământului – subiect exprimat prin substantiv propriu, compus, genul masculin, numărul singular, cazul nominativ, artikulat hotărât cu articolul „-l”.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 a) Cercetează siglele date. Explică utilitatea folosirii lor.
SBS= subiect simplu SBM= subiect multiplu
PV= predicat verbal C= complement
- b) Realizează enunțuri după schemele date:
- Model: SBS (*ce?/cine?*), exprimat prin pronume + PV (*ce face?*), exprimat prin verb predicativ + C (*ce?*), exprimat prin substantiv.
- Enunț: El citește romanul.
- SBS (*ce?/cine?*), exprimat prin substantiv + PV (*ce va face?*), exprimat prin verb predicativ + C (*ce?*), exprimat prin substantiv.
 - SBM (*ce?/cine?*), exprimat prin substantiv + și + substantiv + PV (*ce au făcut?*), exprimat prin verb predicativ + C (*unde?*), exprimat prin substantiv, însoțit de prepoziție.

Acționează!

- 7 Realizează un text, de minim o jumătate de pagină, pornind de la afirmația: „Valorile importante pentru mine sunt...”. Include 3 subiecte, exprimate prin părți de vorbire diferite. Subliniază subiectele în textul creat.

Scrisoarea

Implică-te!

- 1 Cum comunicau oamenii la distanță în secolele trecute?

Descoperă și învață!

- 2 Citește cu atenție definiția de mai jos.

Scrisoare – 1) comunicare scrisă trimisă cuiva prin poștă sau prin intermediul unei persoane; 2) (*la plural*) operă literară în proză scrisă sub formă de corespondență; 3) (*învechit*) faptul de a scrie, ceea ce este scris, scris; 4) (*popular*) fel de a scrie, scris.

- 3 Răspunde la întrebări în baza definiției propuse.

- Ce sens al cuvântului dat este utilizat frecvent în limbajul actual?
- Care este sensul ce se referă la un anumit domeniu?
- Care sunt sensurile ce nu se utilizează frecvent? De ce?
- Ce sensuri sunt reprezentate sau sugerate în imaginile de mai jos?

- 4
- Continuă șirul de sinonime cu încă 4-5 cuvinte: *scrisoare* = act, carte ...
 - Include 3 sinonime ale cuvântului *scrisoare* în enunțuri proprii.

Știi că... ?

Cel mai vechi text păstrat, scris în limba română, este „Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung” (a. 1521), ce poartă un caracter informativ despre activitățile militare din acea epocă.

- 5
- Discută cu membrii familiei, din diferite generații, despre scrisorile expediate (tradiționale sau online, de tip e-mail) și notează răspunsurile la întrebările propuse:
- Ce fel de scrisori ați expedit în trecut sau recent?
 - Când au fost scrise acestea? Păstrați corespondența din trecut? Dacă da, de ce?
 - Cui au fost adresate ele? Ce limbaj sau tonalitate ați utilizat? De ce?

Important!

Limbajul și tonul folosite într-o scrisoare trebuie adaptate la destinatar, deci depind de relația (oficială, de prietenie) dintre *expeditor* și *destinatar*, dar și de scopul pentru care scrie emițătorul. În funcție de destinatar, scrisoarea poate fi: **familială** (adresată unor membri de familie, prietenilor, persoanelor apropiate), **oficială** (adresată unor instituții sau persoane oficiale).

Scopul scrisorii poate fi: **de felicitare** (familială sau oficială, scrisă cu ocazia sărbătorilor, a zilelor de naștere), **de informare**, **de rugămintă**, **de condoleanțe**.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 În baza modelului propus, răspunde la următoarele întrebări:
- Ce elemente ale scrisorii se observă (localitatea și data redactării, formula de adresare, introducerea, conținutul propriu-zis, formula de încheiere, semnătura)?
 - Cine este expeditorul și cui i se adresează scrisoarea?
 - Ce reguli de așezare în pagină a textului ai observat?
 - Ce semne de punctuație sunt utilizate obligatoriu în elementele scrisorii?
 - Ce reguli de ortografiere se remarcă în semnătură?
 - Ce informații, dar și emoții, sentimente sunt transmise în scrisoare? Ce mijloace de exprimare sunt utilizate?

Soroca, 20 noiembrie 2023

Dragă bunicuță,

Îți scriu pentru că mi-e foarte dor de tine și de poveștile tale! Profit de o clipă liberă ca să-ți povestesc ce mai fac și eu, pe lângă școală. Am devenit pasionată de lectura miturilor și a istoriilor fantastice de tot felul. Citesc, cu creionul în mână și cu o hartă veche a călătoriilor lui imaginare, despre aventurile lui Ulise.

Nici nu înțeleg cum trece timpul când citesc... Să știi că de îndată ce ne întâlnim, îți voi povesti pe îndelete despre toate, pentru că îți voi arăta și cărțile pe care le rod acum de zor. În rest, suntem bine cu toții și dorim să ne revedem cât mai curând.

Tu ce mai faci? Sper să ajungem cât mai repede la vacanța de iarnă, ca să venim în vizită.

Te îmbrățișez călduros.

*Cu drag,
nepoțica ta, Alexandra*

Acționează!

- 7 În baza modelului de mai sus, redactează o scrisoare adresată unei persoane dragi.

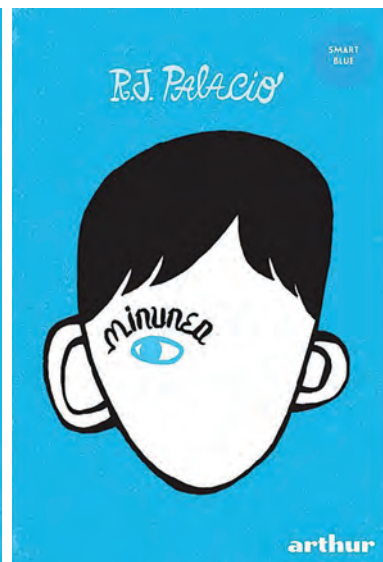
Felicitarea

Implică-te!

Lectura imaginii

- Cercetează cu atenție prima și ultima copertă.
- Ce informații se pot selecta?
- Care este subiectul acestui roman?
- Cine este protagonistul?
- De ce fața lui e reprezentată doar parțial?
- E potrivită cartea pentru cadou? De ce?
- Comentează semnificația parafrazei: „Nu judeca un om după chip”. Este actual acest mesaj? De ce?

Descoperă și învață!

- 1 Citește explicația noțiunii.

Felicitare – 1) adresare a unor cuvinte de laudă pentru un succes obținut.; 2) urare de fericire făcută cu prilejul unui eveniment important, al unei aniversări etc.; 3) bilet, scrisoare, ilustrată special imprimate, prin care cineva este felicitat.

Important!

Reguli de redactare a felicitării

- Adresarea (*Dragă/Stimate/ă*) este plasată în centrul primului sfert al paginii.
- Conținutul discursului (un text scurt, care cuprinde felicitarea propriu-zisă) este ușor distanțat de adresare (cel puțin un rând).
- Formula de încheiere (*Cu drag, Cu mult drag* etc.) și semnătura sunt plasate în dreapta paginii, ușor distanțate de textul propriu-zis (cel puțin un rând).
- Limbajul folosit este adaptat, de fiecare dată, destinatarului.

- 2 Analizează informația de la rubrica **Important!** în tehnica SINELG prin semnele convenționale: + (cunosc); – (nu cunosc); ? (nu este clar); ! (important).

Acționează!

- 3 Realizează o felicitare cu ocazia zilei de naștere a unui coleg /unei colege, căruia /căreia îi vei oferi în dar cartea „Minunea” de R.J. Palacio.

Atelier de lectură

Implică-te!

- 1 Ai avut vreo situație în care să-ți fie frică să recunoști greșeala?

Descoperă și învață!

- 2 Citește cu atenție fragmentul propus.

Cuore (Inimă de copil)

de Edmondo de Amicis

Vineri, 16

Ninge întruna.

S-a întâmplat ceva trist azi-dimineață cu zăpada, când am ieșit din școală. Băieții începură să se bată cu bulgări făcuți cu zăpadă de aceea jilavă, care, când o strângi în mâini, se face tare ca piatra. Trecea multă lume pe trotuare. Un om le strigă:

– Astâmpărați-vă, băieți! În minutul acela se auzi un vaiet îngrozitor ce venea din partea cealaltă a trotuarului. Un biet bătrân, căruia îi căzuse pălăria, șovăi și își acoperi ochii cu amândouă mâinile, iar un băiețel care stătea lângă dânsul strigă din toate puterile: „Ajutor, ajutor!” Un bulgăre de zăpadă lovise pe bietul bătrân drept în ochi. Băieții se împrăștiară într-o clipă. Eu mă aflam la ușa librăriei și văzui cum camarazii mei se vârau prin mulțime și se prefăceau că se uită pe la galantare. Printre ei erau: Garrone Coretti, Zidărașul și Garoffi. În jurul bătrânului se adunase multă lume. Un gardist amenința și întreba în dreapta și în stânga:

– Cine a azvârlit? Spuneți, care din voi? Și pipăia mâinile băieților, ca să vadă care din ei le avea ude.

Garoffi stătea lângă mine, galben ca turta de ceară și tremura ca varga.

Atunci auzii pe Garrone zicând încet lui Garoffi:

- Haide, du-te de mărturisește! Nu e nimic, fă-ți datoria!
- Mi-e frică, nu îndrăznesc!
- Prinde inimă! Haide, că vin și eu cu tine!

Gardistul și multe alte persoane întrebau mereu:

– Cine a fost? Cine a putut săvârși o astfel de faptă? Bietul bătrân! Sticla de la ochelari i-a intrat în ochi, l-a orbit!... Ștrengarilor!... Mișeilor!

Săracul Garoffi era așa de aiurit, că de-abia se putea ține pe picioare.

– Vino! îi zise Garrone cu glas hotărât. Haide, nu te teme, lasă că te apăr eu! și, apucându-l de braț, îl împinse înainte, susținându-l ca pe un bolnav.

Lumea pricepu și mai mulți ridicară pumnii asupra lui Garoffi. Dar Garrone strigă:

– Nu cumva ați vrea să săriți zece oameni asupra unui biet copil?!

Toți se retraseră și gardistul, luând pe Garoffi de mână, îl duse la o cofetărie, unde se afla rănitul.

Recunoscui îndată pe bietul bătrân. Locuia cu un nepoțel al său în al patrulea cat din casa noastră.

Îl așezaseră pe un fotoliu și-i puseseră comprese la ochi.

– N-am făcut înadins! spunea polițistului Garoffi, plângând și pe jumătate mort de frică.

Vreo doi oameni îl îmbrânciră în cofetărie, strigându-i:

– În genunchi! Ștrengarule! Cere-i iertare în genunchi!

Alții îl și trântiră în genunchi. În minutul acela două brațe zdravene îl ridicară de jos și un glas puternic strigă:

– Nu, domnilor!

Era directorul nostru, care văzuse și auzise tot.

– Odată ce băiatul a avut curajul să-și mărturisească greșeala, adăugă el, nimeni nu mai are dreptul să-l umilească! Se făcu o tăcere generală.

– Acum, zise directorul lui Garoffi, cere-i iertare!

Garoffi, plângând cu hohot, îmbrățișă genunchii bătrânului care-i puse mâna pe frunte și-l mângâie cu blândețe.

Deodată, toți cei de față, înduioșați, strigară:

– Scoală-te, copile! Scoală-te și pleacă liniștit: du-te acasă.

DEX ≡

cat – parte a unei clădiri cuprinzând încăperile sau apartamentele situate pe același plan orizontal, etaj, nivel

gardist – (în trecut) agent de poliție care făcea de pază pe străzile unui oraș

galantar – vitrină a unui magazin în care sunt expuse mostre din mărfurile acestuia

Comunică și exprimă-ți opinia!

3 Activitate în pereche. Discutați:

- Dacă ați fi în locul lui Garrone, ați încuraja prietenul să mărturisească adevărul? De ce?
- Dacă ați fi în ipostaza lui Garoffi, ați avea curajul de a vă recunoaște vina? De ce acest gest este necesar?
- De ce directorul școlii l-a apărat pe Garoffi de mulțime? Ce trăsătură de caracter deține acesta?
- Cum explicați reacția celor de față, a mulțimii? Este finalul narațiunii unul potrivit?

Acționează!

4 În baza fragmentului din „Cuore (Inimă de copil)” de Edmondo de Amicis realizează, conform regulilor studiate deja, o scrisoare despre cele întâmplate:

- din perspectiva lui Garrone, adresată unui alt prieten;
- din punctul de vedere al lui Garoffi, adresată unuia dintre părinți;
- din perspectiva directorului, adresată fiului său.

Pentru portofoliul tău

- 1 Numește trei valori importante pentru tine. Argumentează-ți răspunsul. Repere: *curaj, onestitate/sinceritate, bunătate, generozitate, altruism, loialitate, toleranță, modestie, corectitudine, demnitate ș.a.*
- 2 Formulează un argument pro sau contra în raport cu afirmațiile date:
 - a) Lectura contribuie la formarea valorilor pentru cititor.
 - b) Evenimentele culturale transmit valori esențiale participanților.
- 3 În baza lecturilor școlare, realizează o fișă care va include trei opere literare ce exprimă valorile pe care le-ai selectat anterior. Indică titlurile complete ale operelor, autorii acestora, câte un exemplu textual convingător, în care să se remarce valoarea menționată.
- 4 Citește descrierile. Precizează valorile promovate de aceste manifestări.

Evenimente culturale din Republica Moldova (moldova.travel)

Covorul Dorului

târg al covorului

Data: 12 decembrie

Locația: Chișinău

Târgul *Covorul Dorului* sărbătorește covorul autentic românesc, parte a tezaurului UNESCO.

Evenimentul oferă vizitatorilor ocazia să descopere motivele și simbolurile de bază ale covoarelor, precum și tradițiile, obiceiurile de iarnă ale locuitorilor Republicii Moldova.

Ziua Portului Popular

festival etnofolcloric

Data: 30 iunie

Locația: Chișinău

Poartă IE cu mândrie! În ultima duminică a lunii iunie sărbătorim *Ziua Portului Popular*, astfel valorificând costumele autentice populare românești.

Sărbătoarea are trei componente prioritare: costumele de patrimoniu, costumele-oaspete și costumele moderne inspirate din cele tradiționale. Elementul de bază al costumului popular, este prezentat pe larg în cadrul sărbătorii.

- 5 Realizează un text scris, de o pagină, cu titlul: „Harta valorilor mele”. Utilizează reperele de mai jos.

	Idei
Introducere	Ce sunt valorile? Care sunt cele trei valori pe care le-aș include în harta mea personală?
Cuprins	Explicarea importanței valorilor cu trei exemple din opere literare/evenimente culturale.
Încheiere	Un îndemn spre construirea unei hărți de valori.

RECAPITULARE

UNITATEA
8
AUTOEVALUARE

- ① Numește trei figuri de stil diferite.
- ② Indică două personificări în versurile de mai jos. Precizează elementul personificat și însușirea umană/comportamentul uman ce i se atribuie.

În pridvorul casei mele
E un cuib de rândunele.

Părinții, nu știu cum fac, –
Toată ziua sunt în frac.

Deși nu-s un bogătaș,
Am, deci, șase subchiriași.

Chiar și dimineața zboară
Doar în ținută de seară.

Pentru că-s, uitai să spui,
Doi părinți și patru pui.

Vrăbiile-i cam bârfesc,
Cică prea se grozăvesc.

(„Subchiriașii”, Ana Blandiana)

- ③ Analizează subiectul și predicatul din enunțul dat conform modelelor utilizate în cadrul temelor.
- La Paris, la colț de străzi,/ Cireșele cresc în lăzi. („La Paris”, Ana Blandiana)
- ④ Alcătuieste un text din 6-7 enunțuri cu titlul: „Lecțiile de curaj oferite de cărți” (noțiunea de curaj, referirea la cel puțin două cărți și mesajul transmis de acestea).

UNITATEA

9

CE ESTE FRUMOSUL?

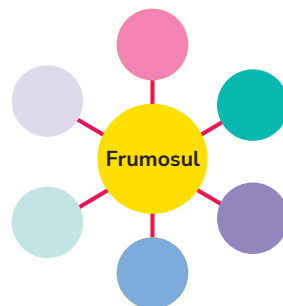

- Formează câmpul lexical al cuvântului *frumosul*.
- De ce picturile românești de mai sus ilustrează frumusețea?
- Cum ai reprezenta tu frumosul (ce formă de artă, ce subiect ai alege)?
- Comentează, în 2-3 enunțuri, ce este frumosul.

Frumosul în natură

Implică-te!

- 1 Răspunde, în 2-3 enunțuri, la întrebarea: „Unde poate fi descoperit frumosul?”
- 2 Completează, în caiet, schema propusă cu substantive-domenii (genuri de artă) care vizează frumosul.
- 3 Definește noțiunea *pădure*.
 - Compară definiția proprie cu cea din dicționar.

Descoperă și învață!

- 4 *Lectură expresivă în lanț.* Fiecare elev citește câte o strofă din textul „Pădurea” de Alexandru Macedonski.

Pădurea

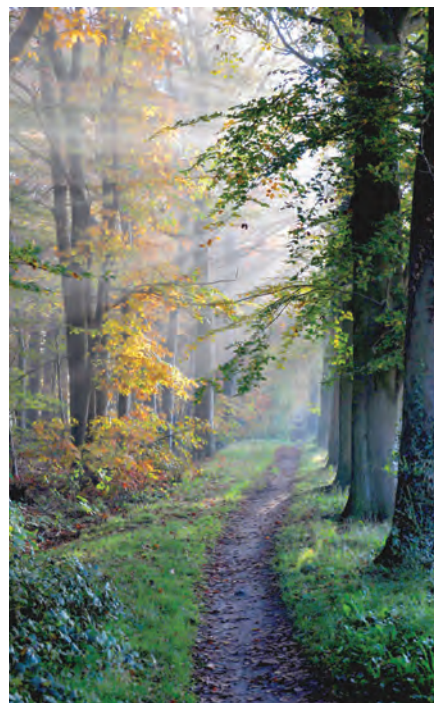
de Alexandru Macedonski

Nimica n-are ca pădurea mai multe farmece s-atragă
Un suflet ce iubește taina frunzișelor cu umbră dragă
Și nicăieri nu poți mai bine de lumea-ntreagă să te pierzi
Decât pe-nguste potece sub bolțile cu frunze verzi.

Frumos e muntele ce-nalță spre ceruri fruntea lui semeată,
Frumos e câmpul ce se-ntinde ca și o mare de verdeată,
Frumoasă, marea liniștită sau cu talazul răzvrătit,
Însă nimica cu pădurea nu poate fi asemuit.

Pădure, cine nu iubește suava ta melancolie,
Tu ce ridici spre ceruri brațe visându-ți dulcea poezie,
Și care om venind în tine nu se pricepe înălțat,
Cu rănile în piept închise, cu doru-n suflet alinat?

Spre soarele ce se ridică să cânt cu frunzele ce cântă,
Cu paserile modulându-și concertul lor neîntrecut,
Cu șoptitoarele izvoare ce-n armonie se frământă
Pe patul de-albe petricele ce le e vecinic așternut.

- 5 Citește atent, memorizează și explică unui coleg/unei colege cuvintele de la rubrica DEX.

DEX ≡

semeț – 1) (*adjectiv*) mândru, falnic, măreț; 2) (*adverb*) privește dârz, îndrăzneț, curajos, plin de avânt, de elan

talaz – val mare stârnit de furtuni pe mări sau pe oceane

suav – (adjectiv) care produce o impresie de gingășie, de finețe; delicat, grațios, fin

melancolie – stare de tristețe, de deprimare, amestecată cu visare și cu dorință de izolare; tristețe ușoară

(a) modula – 1) (muz.) a trece de la o tonalitate la alta; 2) a exprima ceva prin inflexiuni ale vocii, a trece în chip melodios de la un ton la altul; 3) a modela

- 6 Citește informațiile despre Alexandru Macedonski și observă ce a scris, ce revistă literară a fondat, ce scriitori români a susținut la început de cale.

**Alexandru
Macedonski**

(1854–1920)

.....

A fost un poet, prozator, dramaturg și publicist român.

Drept sursă de inspirație literară i-a servit, de multe ori, natura – călătoriile în Italia (Florența, Veneția, Lido, Pompei), în țară (excursii arheologice în Hinov și pe Insula Șerpilor).

Volume de poezii: „Prima verba” (din limba latină – primele cuvinte/expresii artistice), „Flori sacre”, „Cartea de aur” ș.a.

A inițiat revista literară *Literatorul*, în care au publicat George Bacovia și Tudor Vianu.

- 7 Culege, din variate surse, alte 2-3 informații despre poet și ia notițe în *Caietul de lectură/Jurnalul de lectură*.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Din câte versuri se compun strofele poeziei? Cum se numește acest tip de strofe?
- 9 Selectează cuvintele-rimă. Ce părți de vorbire sunt?
- 10 Recitește textul și completează, în caiet, *tabelul VAS* cu câte două enunțuri.

Văd	Aud	Simt
1.	1.	1.
2.	2.	2.

- 11 Extrage ideile principale și intitulează fiecare strofă.
- 12 Despre ce este poezia? Alege din următoarele variante:
1) despre natură; 2) despre frumos; 3) despre casa părintească; 4) despre altceva.
- 13 Scrie forma literară a cuvintelor: *frunzișe, potece, paseri, petricele, vecinic*.
- 14 Explică modul în care s-au format cuvintele: *liniștită, verdeață, neîntrecut, așternut*.
• Ce părți de vorbire sunt aceste cuvinte?
- 15 Selectează, din text, cuvintele care alcătuiesc câmpul lexical al noțiunii *natură*.

- 16** Care cuvinte din șirul dat sunt sinonime pentru lexemul „pădure”?
Câmpie, codru, deal, silvă, luncă, pădurărie
- 17** Explică, folosind dicționarul, sensul cuvântului *silvă*.
- 18** **Activitate în grup.** Alegeți un moderator care să dirijeze o activitate de evaluare formativă conform algoritmului de mai jos.
- 1) Continuați, în caiet, enunțurile:
 - a. Genurile de artă care tratează frumosul sunt ...
 - b. Autorul textului „Pădurea” este ...
 - c. Acest scriitor este unul clasic/contemporan ...
 - d. Cuvintele-cheie ale poeziei „Pădurea” de Al. Macedonski sunt: ...
 - 2) Scrieți câte un sinonim pentru cuvintele: *farmec, suav, talaz, semeț, melancolie*.
 - 3) Lexemul *silvă* (pădure) este cuvântul-bază (rădăcina) al (a) unui șir de cuvinte. Numiți 3-4 cuvinte din acest șir.
 - 4) Selectați 3 expresii poetice din text care atrag atenția cititorului.
- 19** Comentează, în 5 enunțuri, la ce te ajută subiectele studiate mai sus.

Acționează!

- 20** **Fii un cititor motivat!** Cine dintre poeții români au scris poezii care s-ar înscrie la tema pădurii? Transcrie textul ales în *Jurnalul de lectură*. Compară imaginile poetice din acest text cu cele din poezia „Pădurea” de Alexandru Macedonski.

Universul textului

Implică-te!

- 1** Construieste, pe o coloană, câmpul lexical al substantivului *pădure*.
Care dintre aceste cuvinte se regăsesc în textul poeziei „Pădurea” de Al. Macedonski?
- Marchează-le cu câte un plus (+) sau bifă (v).

Descoperă și învață!

- 2** Care substantive-elemente de relief sunt puse în raport cu substantivul *pădure*? De ce sunt utilizate aceste cuvinte la singular?
- 3** La ce caz este substantivul *pădure* din strofa a III-a? Ce rol are acesta în contextul dat?
- 4** Identifică perechea de antonime în poezia „Pădurea” de Al. Macedonski.
- 5** La ce timp sunt verbele utilizate în text? De ce?
- 6** Selectează, din text, cuvintele/secvențele care marchează/reprezintă indiciile de spațiu. Care e rolul lor în text?
- 7** Observă perspectiva din care e descrisă pădurea în raport cu alte aspecte ale cadrului natural.

Important!

Un text literar se deosebește de un text științific printr-un limbaj artistic/poetic/expresiv. Acesta se constituie din variate mijloace/elemente specifice artei cuvântului:

- elemente lexicale (câmpuri lexicale, sinonime, antonime, regionalisme, arhaisme, termeni etc.);
- părți de vorbire cu valoare expresivă (anumite substantive, verbe etc.);
- figuri de stil (limbaj figurativ);
- figuri fonetice (modificarea sunetelor cu scop expresiv).

- 8 Completează, în caiet, tabelul cu figurile de stil identificate în text.

Epitete	Comparații	Personificări
---------	------------	---------------

- 9 Ce sens au cuvintele evidențiate în poezie – propriu sau figurat?
„*fruntea* lui semeață”; „*mare* de verdeață”; „ce ridici spre ceruri *brațe*”; „*dulcea* poezie”; „*frunzele* ce cântă”; „pe *patul* de-albe petricele”.
- 10 Construiește enunțuri în care aceste cuvinte să aibă sensul din limbajul curent.
- 11 Completează, în caiet, tabelul de mai jos.

Cuvinte referitoare la spațiul ceresc			Cuvinte cu referire la spațiul terestru		
Substantive	Determinanți	Verbe	Substantive	Determinanți	Verbe

- 12 Citește cu atenție informația de la rubrica **Important!**. Compară poezia studiată cu un text științific despre pădure. Ce observi?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 13 **Activitate în grup.** Jocul RAI (Răspunde! Aruncă! Interoghează!) „Ce am învățat azi?”
Algoritm: a) Jucătorii formulează câte o întrebare (corectă și clară) raportată la tema studiată și apoi, pe rând, le adresează reciproc. b) Jucătorul răspunde, așteaptă ca răspunsul să fie aprobat de cel care a întrebat, apoi formulează, la rândul său, o întrebare pe care o adresează altui jucător.
- 14 Formulează, în 3-5 enunțuri, un răspuns la întrebarea: la ce mă ajută/m-ar putea ajuta ceea ce am învățat la tema dată?

Acționează!

- 15 Redă într-o imagine plastică (pictură, desen grafic etc.) conținutul, ideile din poezia „Pădurea” de Al. Macedonski. Alege versuri, secvențe din poezie, racordează-le la imagine și rescrie-le direct pe pagină. Încercuiește apoi mijloacele specifice artei cuvântului. Observă conexiunile.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 Privește/vizionează videoclipul „Nicu Alifantis. «O, rămâi...»”.
- 2 Realizează un text-reacție imediată (ca la o scriere liberă), în care să fixezi emoțiile trăite din perspectiva imaginilor vizuale, a melodiei și a interpretării.

Descoperă și învață!

- 3 Construiește, în caiet, Diagrama Venn completând-o cu informații/imagini poetice din poeziile „O, rămâi...” de Mihai Eminescu și „Pădurea” de Alexandru Macedonski.
- 4 Recitește strofa a III-a din poezia „Pădurea” de Al. Macedonski și identifică sintagmele din care se desprind trăirile/stările poetului.

Model: „Pădure, cine nu iubește suava ta melancolie...?” – sentimente de dragoste și duioșie pentru acest spațiu.

- 5 Care este starea dominantă ce se desprinde din această strofă? Comentează.
- 6 Interpretează primele două versuri din strofa a IV-a. Ce sentimente ale poetului pot fi deduse din această secvență?
- 7 Identifică, în text, imaginile vizuale și imaginile auditive. Care dintre acestea predomină? Ce rol au imaginile date în crearea tabloului de pădure?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 Care cuvinte din text se pot asocia ideii de frumos? Construiește un clustering prin care să demonstrezi/să ilustrezi acest concept.
- 9 Realizează un text-raționament pe tema: „Natura – cel mai mare creator de frumos”.
- 10 Revezi subiectele analizate mai sus și completează, în caiet, tabelul de mai jos.

Știu	Vreau să știu	Am învățat	Îmi poate ajuta la...

- 11 **Activitate în pereche.** Faceți schimb de caiete, citiți și discutați cele realizate la exercițiul 10. Completează tabelul cu informațiile sugerate de coleg.

Acționează!

- 12 Fă o plimbare într-un parc/într-o pădure/luncă/dumbravă etc. Descrie apoi cele trăite într-o pagină de jurnal. Notează și ce ai învățat din această experiență.

Cum scriem o pagină de jurnal?

Se utilizează persoana I. Se notează ziua, data relatării, se includ verbe la prezent și perfectul compus. Se prezintă evenimentele din timpul zilei.

Mesajul textului literar

Implică-te!

- 1 Continuă enunțul: *Frumosul naturii se vădește prin dansul anotimpurilor, căci ...*

Descoperă și învață!

Fulg

de Nicolae Labiș

Desfrunzit și prea bătrân,
Tremură de frig gorunul.
Au căzut și-ntâii fulgi
Și l-am prins din zbor pe unul.

Migălos lucrată-n fir,
Floarea mică și rotundă
S-a topit și a murit –
O minune de-o secundă.

M-am întors înduioșat
Să scriu trista ei poveste,
Despre-un fulg care-a venit
Timpuriu și nu mai este.

– „Pentru ce n-ai mai rămas
În înaltul bolșii tale,
De-ai venit atât de pur
Spre noroaiele din vale?

Care vânt neliniștit,
Răsucindu-te cu ură,
Ți-a mânat către pământ
Prea gingașa ta făptură?

Și de vreme ce sosiși,
Pentru ce-ai dat morții vamă?
Nu puteai să fii de-argint,
Ori de sticlă, ori de scamă?”

Dar în vreme ce scriam
Întrebarea mea nebună,
N-am văzut cum lângă geam
Ninge-ntruna și întruna.

Iar când ochii mi-am-nălțat,
Am văzut cum prin ninsoare
Valea-ntreagă lumina
Minunat scăpărătoare.

- 2 Despre ce este poezia? Alege răspunsul dintre variantele: *anotimpul iarna, moartea unui fulg, frumusețea din natură, creație, altceva.*
- 3 Textul „Fulg” de N. Labiș este unul narativ sau descriptiv?

Nicolae Labiș
(1935–1956)

S-a născut în s. Mălini, jud. Suceava, România.

Părinții au fost învățători. Lectura a fost activitatea dominantă în viața sa școlară. Compunerile sale îi impresionează pe colegi și pe profesorii săi. La 15 ani debutează cu poezii. Studiază la Școala de Literatură „Mihai Eminescu” din București.

A editat culegeri de versuri: „Primele iubiri”; „Puiul de cerb” ș.a.

- 4 Aplică tehnica *Interogare multiprocesuală* pe textul dat. Explorează textul, răspunzând, în caiet, la întrebările din tabel.

Tipuri de întrebări	Răspunsul
I. Întrebări literale 1. Când și unde a avut loc întâmplarea? 2. Cu cine s-a întâmplat?	
II. Întrebări de traducere 1. Cum explici cuvintele: <i>gorun</i> , <i>migălos</i> , <i>lucrată</i> , <i>făptură</i> , <i>scamă</i> ? 2. Ce înseamnă expresiile „ <i>lucrată-n fir</i> ”, „ <i>ai dat morții vamă</i> ”?	
III. Întrebări interpretative 1. De ce „ <i>tremură de frig gorunul</i> ”? 2. La ce se referă poetul în versul: „ <i>Floare mică și rotundă</i> ”? 3. Ce înseamnă „ <i>O minune de-o secundă</i> ”?	
IV. Întrebări aplicative 1. Ce s-ar fi întâmplat dacă fulgul ar fi rămas „ <i>În înaltul bolții sale</i> ”? 2. Ce s-ar fi întâmplat dacă fulgul ar fi fost „ <i>...de-argint,/ ori de sticlă, ori de scamă</i> ”?	
V. Întrebări analitice 1. Care sunt etapele acțiunii în acest text? 2. Care sunt indiciile ce construiesc cadrul acțiunii? 3. Care este cel mai tensionant moment din text? 4. Care sunt modurile de expunere folosite de autor?	
VI. Întrebări sintetice 1. De ce textul nu are titlul „ <i>O minune de-o secundă</i> ”? 2. De ce poetul a relatat această poveste tristă? 3. Care este mesajul transmis prin ultimele două strofe?	
VII. Întrebări evaluative 1. Ce sentiment domină în text? 2. Cu ce sentiment ai rămas după analiza acestui text? 3. Ce ai învățat din acest text?	

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 *Jocul de rol „Autor–cititor”*. *Algoritm*: un elev are rolul poetului (Nicolae Labiș); colegii, cu rolul de cititori, adresează întrebări de precizare, de detaliere pe marginea textului „Fulg” (ex.: „Ce v-a inspirat să scrieți acest text?”); elevul („autorul”) răspunde, comentează.
- 6 Răspunde la întrebările: ce am învățat din această temă? Cât de utilă îmi poate fi?

Acționează!

7 Alcătuieste un cinquian despre frumusețea unui element din natură (fulg, frunză, floare ș.a.).

Cinquian este o poezie cu formă fixă, alcătuită din cinci rânduri obligatorii:

- I. Un substantiv, care este și titlul poeziei.
- II. Două adjective, care determină acel substantiv.
- III. Trei verbe, eventuale predicate ale acelui substantiv-subiect.
- IV. Patru cuvinte semnificative, ce încheagă într-o formulă imaginea generală.
- V. Un substantiv echivalent cu primul (sinonim sau metaforă), la nivel lexical sau intratextual, prin mijlocirea celor patru cuvinte anterioare.

De exemplu: Zăpada

cristalină, argintie
strălucește, licărește, bucurând
trecătorii cu pasul grăbit.
Iarnă.

Repetiția. Enumerația

Implică-te!

- 1 Care sunt cuvintele-bază (rădăcina) în lexemele: *repetiție*, *enumerație*?
- 2 Oferă definiția proprie verbelor *a repeta* și *a enumera*. Verifică-le cu dicționarul.

Descoperă și învață!

- 3 Citește textele de mai jos și identifică:
 - a) cuvintele care se repetă;
 - b) cuvintele care formează un șir/se înșiruie unul după altul ca într-un lanț.
 - 1) Și vântul a adus nori.
Și norii au adus ploaie, ploaie grasă, ploaie caldă, ploaie de primăvară.
(Zaharia Stancu)
 - 2) Ah, iată primăvara cu sânu-i de verdeață!
În lume-i veselie, amor, sperare, viață.
(Vasile Alecsandri)

Important!

Repetiția este o figură de stil ce presupune reluarea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte pentru a evidenția unele aspecte ale obiectelor sau ale acțiunilor prezentate.

Enumerația este o figură de stil care constă în înșiruirea unor termeni de același fel sau cu sensuri apropiate, pentru a accentua ideea exprimată.

- 4 Recitește poezia „Pădurea” de Alexandru Macedonski și identifică strofa în care poetul reia unul și același cuvânt de mai multe ori.
- Care este poziția cuvântului-repetiție în cadrul strofei? Comentează rolul ei în context.

Știi că... ?

O repetiție utilizată la începutul a două sau a mai multe versuri se numește **anafórá**. Atenție! Nu confunda cuvântul *anafórá* cu *anáfură*!

- 5 Compune și scrie, în caiet, versuri utilizând la începutul fiecăruia cuvântul *frumos* și demonstrând că sunt minunate și alte aspecte din jurul nostru.

Model:

Frumos e nukul cel din poartă,
Frumos e râul, frumoasă – casa,

... ,

- 6 În strofa a IV-a a poeziei studiate, Alexandru Macedonski, folosind de două ori verbul „a cânta”, îl pune la persoane diferite. Despre care persoane e vorba? Care este semnificația acestor structuri?
- 7 Copiază strofa a IV-a a poeziei „Pădurea” de Al. Macedonski. Încercuiește prepoziția „cu” și subliniază cuvintele însoțite de această prepoziție. Ce figură de stil construiesc aceste cuvinte?
- Comentează rolul acestei figuri de stil în contextul dat.
- 8 Rescrie din poezia „Fulg” de Nicolae Labiș un exemplu de repetiție și unul de enumerație.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Activitate în grup.
- Revedeți subiectele studiate în cadrul temei „Repetiția. Enumerația”.
 - Alcătuiți un chestionar de evaluare la temă.
 - Confrunțați chestionarul cu variantele colegilor din grup.
 - Implicați-vă într-un dialog de evaluare reciprocă.
- 10 Cât de importantă este pentru tine această temă? Comentează în 3-4 enunțuri.

Acționează!

- 11 Selectează, din variate opere literare, 3 secvențe care conțin repetiții și 3 care conțin enumerații.
- 12 Construiește 3 enunțuri în care să se repete de câte două ori un substantiv, un adjectiv, un verb.
- 13 Realizează un text în care să utilizezi enumerații construite din 3-4 subiecte și enumerații construite din 3-4 predicate.

Imaginea pădurii în artă

Implică-te!

- 1 Dezvoltă ideea: *Frumosul din natură își poate face cale în frumosul din artă.*

Descoperă și învață!

- 2 Completează, în caiet, spațiile de mai jos. Pătrunzând în spațiul pădurii, putem: a) auzi și asculta ...; b) fotografia și filma ...; c) vedea și desena ...; d) contempla și compune ...
- 3 Care dintre imaginile/aspectele descoperite de tine în exercițiul 2 se regăsesc și în textul „Pădurea” de Alexandru Macedonski?
- 4 Audiază melodia „Serenada privighetorii” în interpretarea vioristului olandez André Rieu. Comentează cum sunetele viorii „merg mână în mână” cu trilarile privighetorii.
- 5 Vizionează videoclipul „Pădurea colorată” de la Poienari și demonstrează că artistul plastic Mihai Țopescu a creat în mijlocul unei păduri un loc „magic ca în basm”.
- 6 „Citește” tabloul „Poteca în pădure” de Ion Andreescu.

Lectura imaginii

1. Imaginează-ți că mergi pe această potecă.
2. La ce te gândești?
3. Ce vezi în stânga ta?
4. Dar ce vezi în dreapta?
5. Îl observi pe pictorul Ion Andreescu lucrând la tablou. Ce îl întrebi?
6. Ce îți răspunde?

Ion Andreescu. *Poteca în pădure*

- 7 Citește textul „În pădurea Petrișorului” de Mihail Sadoveanu. Observează frumusețea descrierilor silvestre. În ce constă arta naratorului?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 *Sciere liberă.* Studiind această temă, m-a impresionat ...

Acționează!

- 9 Realizează un videoclip, de 3-5 minute, pe tema: „Sunetele pădurii”.

CONEXIUNI
...

Părțile secundare de propoziție.

Atributul

Implică-te!

- 1 Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc enunțurile de mai jos?
a) Pădurea a înverzit. b) Pădurea pustie a înverzit peste noapte.
- 2 Numește părțile de propoziție. Care sunt părți principale de propoziție și care sunt părți secundare de propoziție?
- 3 Amintește-ți!
a) Ce sunt părțile secundare de propoziție?
b) La care întrebări răspund acestea?

Descoperă și învață!

- 4 Câte sensuri are cuvântul „atribut”? Consultă dicționarul la necesitate. Confruntă aceste sensuri cu definiția din rubrica de mai jos. Ce ai observat?

Important!

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia.

Atributul răspunde la următoarele întrebări: **care?, ce fel de?, al, a, ai, ale cui?, cât, câtă, câți, câte?**

Atributul poate fi exprimat prin **adjectiv** (*carte interesantă*); **substantiv în genitiv** (*cartea elevului*); **substantiv în acuzativ** (*casă de piatră*); **numeral cu valoare adjectivală** (*cartea a doua*).

- 5 Plasează, pe lângă substantivele date, atribute exprimate prin diferite părți de vorbire.
Codrul, pășările, florile, soarele, iarba.
- 6 Trece, în caiet, textul de mai jos și subliniază atributele cu o linie văluroasă.
Paseri mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau de pe vârfuri de nuielușe mlădioase. Erau stigleți cu pene de sânge, pițigoi rotunzi cu pene cenușii și negre, cintezi cu piepturile cărămizii.
(Mihail Sadoveanu)
- 7 Selectează, din textul dat, îmbinările substantiv + atribut.
Prin ce sunt exprimate atributele?
În pădurile umbroase ale Bucovinei întâlnești granguri, cinteze, cocoși sălbatici, porumbei cenușii. Scatii gălăgioși, mierlele șuierătoare și privighetorile cu triluri măiestrite învelesc viața de pe acest tărâm.
(Mihail Sadoveanu)
- 8 Descrie, în 10-12 rânduri, pasărea din imagine. Utilizează atribute-adjective și atribute-substantive.

Carel Fabritius. *Sticletele*

- 9 Alcătuieste 4 enunțuri: 2 – cu attribute-enumeratii și 2 – cu attribute-repetiții.
- 10 Selectează, din poezia „Pădurea” de Al. Macedonski, 6 secvențe:
- trei substantive + attribute;
 - trei attribute + substantive.
- Care dintre aceste secvențe conțin attribute-epitete?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 11 Revizuieste subiectele însușite și completează, în caiet, tabelul de mai jos.

Știu/am învățat	Pot	Vreau să știu	Îmi poate ajuta la...

- 12 Compară răspunsurile cu cele ale colegilor. Discutați și formulați o concluzie.

Acționează!

- 13 Selectează, din pastelurile lui Vasile Alecsandri, 5-7 versuri care conțin attribute exprimate prin variate părți de vorbire.

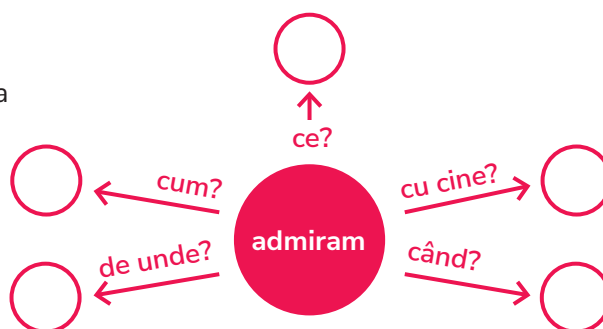
Părțile secundare de propoziție. Complementul

Implică-te!

- 1 Completează, în caiet, schema utilizând cuvintele date.

pădurea
ieri
(cu) încântare
(cu) mama
(de pe) un deal

- Ce parte de vorbire este cuvântul determinat?

Descoperă și învață!

Important!

Partea secundară de propoziție care determină un verb se numește **complement**.

- 2 Selectează îmbinările *verb + complement* din textul de mai jos.
Nică a rupt cireșe coapte, dar și crude. El a furat și pupăza. Și a ascuns-o.
- Observă asupra cui se exercită acțiunea verbului în aceste propoziții.
 - La ce întrebări răspund aceste complemente?

Important!

Complementul care arată obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea verbului determinat se numește **complement direct**.

Complementul direct răspunde la întrebările: **pe cine?, ce?**

- 3 Continuă enunțurile răspunzând la întrebările dintre paranteze.
- 1) Îi spun (*cui?*) ... 2) Se duce (*la cine?*) ... 3) Vorbește (*despre cine?*) ...
4) Se gândește (*la ce?*) ... 5) Aleargă (*cu cine?*) ... 6) Lucrează (*pentru cine?*) ...

Important!

Complementul care arată obiectul asupra căruia se exercită indirect acțiunea verbului determinat se numește **complement indirect**.

Complementul indirect răspunde la întrebările: **cui?, la cine?, la ce?, despre cine?, despre ce?, cu cine?, cu ce?** etc.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Copiază textul. Apoi identifică complementele directe și cele indirecte.
- Subliniază cu o linie întreruptă complementele directe și cu linie-punct complementele indirecte.

Model: Copiii toarnă apă copacilor.

Pe fericitul părinte Paisie l-am întâlnit doar o singură dată în viața mea, cu puțin timp înainte de a pleca în călătoria cea veșnică. Tot ceea ce-am învățat despre viața și învățătura lui a fost din cărțile sale. Citindu-le, am văzut cât de mult îi îndrăgea pe copii și cât de mult suferea pentru ei.

(Mersine Vigopoulou)

- 5 Selectează, din creația lui Mihai Eminescu, Grigore Vieru sau a altor poeți, 2 exemple (strofe) care să conțină complemente directe și 2 exemple – complemente indirecte.

Acționează!

- 6 Alege o ilustrată/fotografie cu imaginea unei păduri. Realizează un text pe tema:
„Pădure, sora mea, la tine vin”.
(Nicolae Labiș)

Aprecierea personală

Implică-te!

- 1 Cercetează articolele de dicționar de mai jos și include notițele într-un tabel, conform rubricilor date.

Apreciere (subst.) – 1) acțiunea de a *aprecia* și rezultatul ei; 2) părere exprimată asupra valorii sau calității unei persoane sau a unui lucru; 3) sinonime: *analiză, considerare, judecată*; 4) *a face aprecieri* – a formula, a emite anumite păreri asupra valorilor sau calităților unei persoane sau ale unui lucru; 5) *a lăsa* (ceva) *la aprecierea cuiva* – a lăsa pe cineva să chibzuiască și să hotărască singur (într-o problemă).

Personal (adj.) – 1) care aparține unei anumite persoane, privitor la o anumită persoană, care este specific, caracteristic pentru o persoană; 2) sinonime: *individual, propriu*; antonim: *impersonal*; 3) din punctul de vedere al persoanei care vorbește.

Am știut	Am aflat	Vreau să întreb
Ex.: Apreciere – substantiv		

Descoperă și învață!

- 2 Ce înseamnă, în opinia ta, a face o apreciere personală a ceva sau a cuiva?
- 3 Citește aprecierile de mai jos și observă cum se exprimă acestea.
- 1) Dragă Tudor, îți mulțumesc pentru că mă asculți mereu, mă susții, mă încurajezi. Ești un adevărat prieten și un coleg de nădejde. Ai toată aprecierea mea.
 - 2) Un motiv pentru care apreciez sistemul de învățământ japonez: *elevii japonezi fac curat în școală*. Ei deretică în sălile de clasă, în cantină și chiar la toaletă. Conform culturii japoneze, oamenii trebuie să strângă după ei în urma unei activități. Elevii se împart în grupe de serviciu pe parcursul întregului an școlar. După ce elevii văd cât de greu este să faci ordine, ei prețuiesc munca lor, dar și a celorlalți. (Din surse virtuale)
 - 3) Grigore Vieru s-a născut pedagog și poet. Marele poet și-a scris versurile intenționat, pentru a promova valorile naționale. Prin poezia sa, aceste valori ajung la cititor cu dorința neascunsă de a spune: învață aceste lucruri, ele te vor desăvârși, iar educația este desăvârșire. (Vlad Pâslaru, pedagog)
 - 4) Despre Festivalul Chitarelor 2022 de la Lopatna, Orhei:
 - a) Cristofor Aldea-Teodorovici, interpret: „E important că s-au găsit oameni care să susțină muzica pe care a promovat-o Iurie Sadovnic. E o onoare pentru mine să fiu la acest festival, pentru că taică-meu era un prieten foarte bun cu Iurie Sadovnic”.
 - b) Maia Sandu, președinta Republicii Moldova: „Mă bucur că artiștii noștri au găsit timp și efort ca să organizeze acest concert frumos în memoria lui Iurie Sadovnic, celebru cântăreț de la noi. E trist că nu am reușit să facem lucrurile acestea atunci când el era în viață”.

Expresii utilizate în aprecierile făcute

Eu cred...

Consider că...

Din punctul meu de vedere...

După mine...

Apreciez..., pentru că...

Mi-a plăcut...

Cred că e bine...

Aș avea rezerve față de...

Mi-a plăcut mai puțin...

Nu am înțeles bine...

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Activitate în pereche.** Discutați despre cele afirmate mai jos.
- a) Oamenii au nevoie de apreciere pentru bunăstarea lor sufletească, tot așa cum au nevoie de hrană și odihnă pentru sănătatea fizică. (D. Fusărea)
 - b) Exprimarea opiniei personale este una dintre libertățile fundamentale ale omului. Este calitatea definitorie a oricărei persoane de a-și exprima părerea asupra acțiunilor celor din jur, dar și asupra problemelor cotidiene din comunitate și, în general, de pe planetă. În momentul de față, dreptul la libertatea de exprimare și opinie personală este garantat prin lege.
- 5** Alcătuieste câte 2 enunțuri, în care să-ți exprimi punctul de vedere, să apreciezi mesajele transmise de imaginile de mai jos.

- 6 Activitate în grup.** Citiți explicațiile expresiilor:
- a) a gândi critic – a face o analiză rațională/logică, a pune întrebări și a nu te lăsa influențat și copleșit de informațiile vaste care te inundă;
 - b) a fi critic – a arăta cu răutate (sau cu exagerare) părțile slabe ale unui lucru sau ale unei persoane; a comenta în chip răutăcios, născocind lipsuri și greșeli; a bârfi.
- Dați exemple de situații specifice din viață când persoana gândește critic și când este critică. Formulați concluzii, apoi comunicați-le tuturor colegilor.

Acționează!

- 7** Scrie un text, din 3-5 enunțuri, în care să prezinți o apreciere personală a unui eveniment din familie/școală sau comunitate. Gândește critic.

Atelier de lectură

Implică-te!

- 1 Care ființe din natură mai puțin agreabile la chip se pot transforma în unele minunate?

Descoperă și învață!

- 2 Citește poezia „Fapt divers” de Ana Blandiana.

Fapt divers

de Ana Blandiana

Ieri dimineața pe la ora șapte,
Când era încă aproape noapte

Și toți copiii dormeau încă tun,
A fost săvârșită o crimă în prun.

Un vierme necunoscut s-a introdus
În pruna cea mai de sus.

I-a supt sângele dulce și-n grabă
A azvârlit-o fără viață în iarbă.

Apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat,
A plecat.

La ora opt și zece minute apoi,
Furnicile au descoperit trupul prunii-n trifoi,

Și l-au așezat pioase pe-o pernă
Umplută cu foi de lucernă,

Și l-au prohodit bătrânește pe rând,
Și l-au coborât în pământ.

La ora nouă și cinci au venit păsările, detectivii cei mici,
Și le-au anchetat, și le-au acuzat pe furnici.

La ora zece fix au apărut procurorii cei mari,
Îmbrăcați în uniforme de grădinari.

Au pus întrebări prunelor înspăimântate
Și-au cercetat totul cu severitate,

Și-au dat în urmărire cu semnalmente ferme
Un vierme.

La ora treisprezece și două minute exact,
Încă nu-l pomenea pe vinovat.

Ana Blandiana

(n. 1942)

Ana Blandiana, poetă, prozatoare, publicistă, este una dintre cele mai mari personalități ale literaturii române.

Autoare a 26 de cărți apărute în limba română și 60 de volume publicate în 26 de limbi ale lumii, Ana Blandiana este fondatoare și președintă a Fundației „Academia civică”.

Ei nu știau că viermele nu fusese vierme, ci omidă
Pe care nu aveau cum s-o prindă,

Pentru că se transformase, fără niciun martor ocular,
Într-un fluture extraordinar

Ce se învârtea ironic și grațios,
Ca să vadă ce se mai petrece jos,

Iar ei, obosiți de anchetă și urmărire,
Se opreau din când în când să-l admire.

- 3 Selectează cuvintele necunoscute, notează-le și explică-le, consultând dicționarul.
- 4 Alege răspunsul corect. Poezia „Fapt divers” este un text: a) epic; b) liric.
- 5 Identifică sinonimele contextuale pentru cuvintele: săvârșită, foi, a azvârli, înspăimântate, severitate, urmărire, extraordinar, grațios, se petrece.

- 6 Identifică, în textul poeziei, sinonimele cuvintelor: *lucernă*, *fix*.
- 7 Numește domeniul care cuprinde câmpul lexical al cuvintelor de mai jos. Crimă, trup, detectiv, au anchetat, au acuzat, procurori, au pus (întrebări).
 - Găsește în poezie și alte cuvinte care fac parte din același câmp lexical.
- 8 Selectează indiciile de timp din textul poeziei. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate acestea?
- 9 Câte ore a durat întâmplarea narată în text?
- 10 Selectează indiciile de spațiu, în care se desfășoară povestea „fluturelui grațios”.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 11 Care este impresia ta despre această întâmplare?
- 12 Care este tonul poeziei: vioi, trist, amuzant, ironic? Ce argumente ai?
- 13 Recitește ultimele 3 strofe și decide despre ce este textul:
 - a) un fapt divers; b) un vierme; c) niște prune; d) niște furnici;
 - e) frumosul din natură; f) minunile naturii.

Acționează!

- 14 Citește poezia „Omidă cu grad de fluture” de Arcadie Suceveanu. Compar-o cu poezia „Fapt divers” de Ana Blandiana și completează, în caiet, Diagrama Venn.

Știi că...

- Fluturii sunt cele mai delicate insecte din natură.
- Metamorfoza de la omidă la fluture este uimitoare. El se dezvoltă trecând prin patru stadii: ou, larvă, crisalidă și fluture.
- Fluturii au sânge rece. Iar pentru a-și lua zborul, au nevoie de căldura soarelui. Aripile fluturilor, deși au mai multe straturi, sunt transparente.
- Majoritatea fluturilor nu trăiesc mai mult de câteva săptămâni. Unele specii pot trăi până la câteva luni, iar altele – doar o zi.
- Cel mai mare fluture din lume este „fluturele-Reginei-Alexandra”.
- Ca și albinele, fluturii sunt insecte polenizatoare.
- Fluturii nu aud, dar simt vibrațiile din natură, după care se orientează în spațiu.
- În lume există peste 24 mii de specii de fluturi.

Pentru portofoliul tău

- 1 Enumeră 3-5 texte în care autorii vorbesc despre frumosul din natură.
- 2 Citește poezia „Balul pomilor” de Dumitru Anghel.

Balul pomilor

de Dumitru Anghel

Cu legănări abia simțite și ritmice, încet-încet,
Pe pajiștea din fața casei caișii, zarzării și prunii,
Înveșmântați în haine albe, se clatină în fața lunii,
Stând gata parcă să înceapă un pas ușor de menuet.

Se cată ram cu ram, se-nchină și-n urmă iarăși vin la loc
Cochetării și grații albe, și roze gesturi, dulci arome
Împrăstie în aer danțul acesta ritmic de fantome,
Ce-așteaptă de un an de zile minuta asta de noroc.

Ce e de spumă sus pe ramuri se face jos de catifea
Și astfel umbrele căzute pe pajiște par mantii grele
Zvârlite de dănțuitorii ce au rămas numa-n dantele,
În parcul legendar în care s-a prefăcut grădina mea.

- 3 Completează 8 fișe cu următoarele subiecte:

Fișa 1

DEX: menuet, mantie, cochetărie, grație

Fișa 2

Câmpul lexical al cuvântului *pom*

Fișa 3

Figuri de stil

Fișa 4

Fișa ortografică (cuvintele scrise prin cratimă)

Fișa 5

Imagini vizuale

Fișa 6

Feluri de dans

Fișa 7

Descrieri de pomi în poezie

Fișa 8

Descrieri de pomi în alte texte poetice

- 4 Argumentează, în 2-3 enunțuri, la ce te ajută o activitate de fișare.
- 5 Creează un colaj de imagini pe tema: „Pomi înfloriți”.

RECAPITULARE

UNITATEA
9
AUTOEVALUARE

- 1 Subliniază, în textul de mai jos, atributele și complementele.

În poiana tăinuită, unde zbor luciri de lună,
Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună,
Ca s-asculte-o cântăreață revenită-n primăvară
Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară.

.....

Iată vin pe rând, pereche și pătrund cole-n poiană
Bujorelul vioi, rumen cu nălțuța odoleană,
Frățiori și romanițe, care se ațin la drumuri,
Clopoței și mazărele îmbătate de parfumuri.

.....

Iată vin și gândăceii în hlamide smălțuite,
Iată grieri, iată fluturi cu-aripioare pudruite.

(„Concertul în luncă”, Vasile Alecsandri)

- 2 Arată prin ce părți de vorbire sunt exprimate părțile secundare de propoziție.
- 3 Identifică, în textul de mai sus, repetiția.
- 4 Comentează, în 2 enunțuri, versul:
„Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară”.
- 5 Construiește 2 enunțuri cu atribute-enunerații și alte 2 enunțuri cu complemente-enunerații.
- 6 Selectează fragmente de poezii care să conțină repetiții la începutul versurilor.
- 7 Redactează un text pe tema: „Concertul în luncă”. Utilizează enunțuri care să conțină șiruri de atribute și trei repetiții.

UNITATEA

10

VACANȚA , MARE

- Continuă enunțul: Vacanța este descoperire, este cunoaștere, deoarece ...
- Ce momente de vacanță sunt reprezentate în picturile de mai sus?
- Ce emoții îți transmit aceste picturi?
- Dacă ai reprezenta vacanța mare ideală, ce ar include desenul tău?

Vine vacanța

Implică-te!

- 1 Ce-ți imaginezi auzind cuvântul *vara*?
- 2 Formulează definiția cuvântului *vacanță*. Enumeră vacanțele dintr-un an școlar.
- 3 Dezvoltă enunțul prin argumente. Alege una dintre variantele date.
 - a) Pentru mine, vacanța înseamnă să nu fac nimic, doar să mă odihnesc, deoarece ...
 - b) Pentru mine, vacanța înseamnă să fac altceva decât în timpul școlii, deoarece ...

Descoperă și învață!

- 4 Citește textul și formulează, printr-un enunț, subiectul acestuia. Cuvinte de reper posibile: *vacanță, lectură, natură*.

O vacanță știm cu toții ce înseamnă! Vacanța este un fragment de timp calitativ deosebit de restul anului. Pentru foarte multă lume, vacanța înseamnă odihnă. Lucrul e de la sine înțeles. Numai că termenul de odihnă nu e totdeauna bine înțeles. Odihna nu presupune totala suspendare a activităților cerebrale. Nu te poți odihni după o muncă încordată decât începând o altă muncă de altă natură: jocurile sau sporturile. Sau, și mai bine, munca atât de plăcută a reintegrării noastre în natură. Există ceva fundamental în natură. Închipuiți-vă un grup de oameni privind o risipire de nori, un amurg magnific, o mare liniștită.

Vacanța este o beatitudine. În timpul anului suntem siliți să facem uneori munci aspre, care nu sunt întotdeauna plăcute firii noastre. În vacanță suntem liberi să ne alegem muncile și să ne transformăm timpul într-o durată beatifică. Evident, nu prea facem lucrul acesta! Dimpotrivă, avem fel de fel de preocupări stupide. Viața sufletească nu poate cunoaște odihnă. Tot ce putem noi face este să-i oferim alte alimente spirituale. În loc să-i oferim cifre, lecturi obligatorii sau jurnale, îi putem oferi spectacole, lecturi preferate din capodoperele universale.

În vacanță, după cum se știe, omul e liber și dispus să mediteze. Încercați cu privirile odihnite pe mare să înțelegeți că întinderea aceasta nesfârșită de apă simbolizează matca tuturor formelor, izvorul tuturor fapturilor. Încercați să pătrundeți simbolul munților, așa cum stau ei, împietriți de milenii ca niște trepte uriașe ale omului spre cer. Veți simți atunci cât de simplu te poate schimba o vilegiatură.

(Mircea Eliade)

DEX

beatitudine – stare de fericire deplină
beatifică – aici: fără măsură
stupid – fără sens
exasperant – înnebunitor, scos din sărite
matcă – aici: origine, început
vilegiatură – vacanță petrecută în afara domiciliului

Mircea Eliade

(1907–1986)

Personalitate marcantă a culturii române, de mic citește cu pasiune literatură din diferite domenii. Primele încercări literare le face la 10 ani, iar la 18 ani publică prima carte „Romanul adolescentului miop”, operă autobiografică.

- 5 **Activitate în pereche.** Recitiți textul. Formulați, pe rând, câte două întrebări pentru fiecare alineat și apoi răspundeți prin enunțuri desfășurate.
- 6 Identifică câte un sinonim contextual pentru cuvintele: *vacanță, odihnă, robust, esențial*.
- 7 Selectează secvențe din text care conțin cuvinte cu sens figurat.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 8 **Activitate în grup.** Discutați unul dintre subiectele de mai jos.
 1. Odihna nu presupune totala suspendare a activităților mentale.
 2. Nu te poți odihni după o muncă încordată decât începând o muncă de altă natură: jocurile sau sporturile.
 3. În vacanță suntem liberi să ne alegem muncile și să transformăm timpul într-o durată beatifică.
 - Formulați argumente pro și contra subiectului dat, apoi fixați-le pe postere.
- 9 **Turul Galeriei.** Plasați posterele în spații potrivite. Faceți prezentarea posterelor. Identificați ce este nou și important pentru completarea informațiilor proprii.

Acționează!

- 10 Caută la bibliotecă, pe bloguri texte despre vacanță. Alege unul care te-a impresionat și pregătește-te pentru o comunicare, timp de 4-5 minute, în fața colegilor.

Între real și imaginar

Implică-te!

- 1 În curând vei fi în vacanța de vară. Ce ai vrea să faci? Completează, în caiet, enunțurile:
Aș vrea să călătoresc Doresc să

Descoperă și învață!

- 2 Studiază fișele bibliografice. Ce legătură ar putea exista între acești scriitori?

Jacques Prévert
(1900–1977)

Personalitate celebră a culturii franceze, a fost poet, dramaturg, actor. După succesul primului volum de poezii, devine un poet popular în tot spațiul francofon grație jocurilor de cuvinte, limbajului familiar al versurilor sale.

Gellu Naum
(1915–2001)

Poet, prozator, dramaturg român, este autorul vestitului volum pentru copii „Cartea cu Apolodor”. A fost și un iscusit traducător din literatura franceză.

- 3 Citește textul „Ora de caligrafie” de Jacques Prévert, în traducerea lui Gellu Naum.

Ora de caligrafie

(fragment)

Doi cu doi fac patru,
Patru și cu patru opt,
opt și cu opt fac șaisprezece.
Repetă! spune profesorul.
Doi cu doi fac patru,
opt și cu opt fac șaisprezece.
Dar iată pasărea-liră
cum trece sus pe cer.
Copilul o vede,
copilul o aude,
copilul o admiră,
o cheamă...
Atunci pasărea coboară
și se joacă cu copilul.
...Pereții clasei
se prăbușesc domol.
Și geamurile redevin nisip,
cerneala redevine apă,
creta se face stâncă lângă mare,
pupitrele în arbori se prefac,
penițele în păsări călătoare.

(Jacques Prévert)

- 4 Formulează, în 2-3 enunțuri, impresiile la prima lectură a textului.

DEX ≡

liră – instrument muzical folosit în Antichitate la acompaniere, când se recitau versuri

domol – care se mișcă/se face fără grabă, încet, potolit

cerneală – substanță lichidă care servește la scris

pupitru – bancă de școală cu fața înclinată

peniță – placă metalică fixată la un toc/stilou pentru a scrie cu cerneală

- 5 Împarte textul în trei secvențe și intitulează-le.

- 6 Răspunde la întrebările de mai jos.

1) Despre ce lecție este vorba în text? 2) Ce face profesorul? 3) Cine întrerupe lecția?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 7 Ce crezi despre copilul-elev care stă la lecția de matematică:

a) Este concentrat la cele ce spune profesorul? b) S-a plictisit la lecție? c) Așteaptă vacanța?

- Alege răspunsul și motivează-ți selecția.

Acționează!

- 8 a) Învăță pe de rost fragmentul „Ora de caligrafie” de Jacques Prévert.
b) Selectează din literatura română sau universală un text pe tema vacanței mari.

Universul textului

Implică-te!

- 1 Alege o imagine-pictură de la pagina 181 și redă, în 4-5 enunțuri, conținutul acesteia.

Descoperă și învață!

- 2 Arată cum s-au format cuvintele: *pasărea-liră*, *redevin*, *călătoare*, *prefac*.
3 Care numere din text sunt simple și care – compuse?
4 La ce timp sunt verbele? Comentează rolul acestui timp în poezie.
5 La care mod și persoană este verbul *repetă*?
6 De câte ori este reluat în text substantivul *copilul*?
7 De câte ori este reluat pronumele *o*? Acest pronume ține locul cărui nume?
8 Ce figură de stil s-a creat prin reluarea cuvintelor *copilul* și *o*?
9 Selectează, din text, prepozițiile. Ce parte de vorbire însoțesc acestea?
10 Selectează substantivele articulate și cele nearticulate. Scrie-le pe două coloane.
11 Ce parte de vorbire este cuvântul *călătoare*?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 12 **Activitate în pereche.** Reveniți la subiectele exercițiilor de mai sus și faceți o evaluare reciprocă. Ghidați-vă de tabelul de mai jos.

Știu	Trebuie să consolidez

- 13 Realizează un plan individual de recapitulare.

Acționează!

- 14 Redă conținutul poeziei într-un text narativ, utilizând dialogul.
- Atenție la utilizarea verbelor zicerii (*a anunța*, *a arăta*, *a exclama* ș.a.), la includerea liniilor de dialog, a semnelor de punctuație necesare înainte și după fiecare replică.

Enigmele textului

Implică-te!

- 1 Continuă enunțul:

Îmi place să admir zborul unei rândunici/al unui cocor, fiindcă ...

Descoperă și învață!

- 2 Explică conținutul versurilor:

a) „...Pereții clasei se prăbușesc domol”;	d) „creta se face stâncă”;
b) „Și geamurile redevin nisip”;	e) „pupitrele în arbori se prefac”;
c) „cerneala redevine apă”;	f) „penițele în păsări călătoare”.

- 3 Comentează starea copilului din versurile:

Dar iată pasărea-liră	copilul o admiră,
cum trece sus pe cer.	o cheamă...
Copilul o vede,	Atunci pasărea coboară
copilul o aude,	și se joacă cu copilul.

- 4 Stabilește relația de sens dintre verbele *se prăbușesc* și *se prefac*. Există, în cazul dat, o relație de sinonimie? Argumentează.

- 5 Descrie, în 5 enunțuri, jocul păsării-liră cu copilul.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 6 Ce ai învățat din această poezie?

- Cu ce ești de acord/nu ești de acord? Argumentează-ți opinia într-o pagină de caiet.

- 7 Evaluează răspunsul colegilor după criteriile: exprimarea clară a opiniei; prezentarea a două argumente; exemplificarea convingătoare.

Acționează!

- 8 Scrie o minicompoziție pe tema: „Vreau și eu să mă joc cu pasărea-liră”.

- 9 Realizează un proiect individual pe tema: „Pasărea-liră”. Dezvoltă cele 4 subiecte de mai jos.

- a) Care este țara de origine a păsării-liră?
- b) Prin ce se caracterizează pasărea-liră?
- c) De ce pasărea-liră imită foarte bine sunetele din natură?
- d) Cântecele acestei păsări este deosebit. În ce constă el?

Știi că... ?

- Pasărea-liră poate imita anumite zgomote pe care le aude.
- Lira este un simbol al artei, al imaginației creatoare.
- În mituri, Orfeu era un semizeu cunoscut prin interpretarea foarte frumoasă la liră.

Propoziția

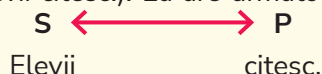
Implică-te!

- 1 Amintește-ți! Ce este propoziția? Care sunt părțile de propoziție?

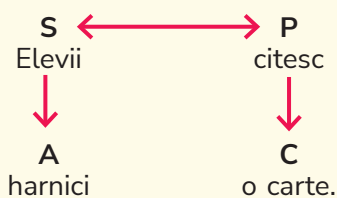

Descoperă și învață!

Propoziția este o comunicare realizată cu un singur predicat. **Subiectul și predicatul** sunt **părțile principale de propoziție**. **Atributul și complementul** sunt **părțile secundare de propoziție**. Propoziția alcătuită numai din subiect și predicat este o **propoziție simplă** (ex.: *Elevii citesc.*). Ea are următoarea schemă:

Propoziția formată din părți principale și părți secundare (atributul, complementul) este o **propoziție dezvoltată** (ex.: *Elevii harnici citesc o carte.*). Ea are următoarea schemă:

- 2 a) Construiește 3 propoziții simple. Dezvoltă apoi aceste propoziții.
Model: Tata cosește. Dimineața, tata cosește iarba din curte.
b) Desenează schemele propozițiilor alcătuite.
- 3 a) Completează propozițiile cu predicate potrivite.
Tata ... legume și fructe. Mama ... cina. Bunicul ... ziarele de azi.
Bunica ... nepoțelului. Maria ... față de masă. Prietenii ... la vacanță.
b) Dezvoltă aceste propoziții cu mai multe părți secundare de propoziție.
- 4 a) Construiește, în baza imaginii alăturate, 3 propoziții simple și 3 propoziții dezvoltate.
Repere: *vacanță, crâng, soră-mea, bule de săpun, iarbă, flori de pădăie.*
b) Formulează un titlu potrivit imaginii alăturate printr-o propoziție. Precizează tipul ei (simplă, dezvoltată).

- 5 Selectează cuvinte din șirul propus pentru a forma o propoziție simplă și una dezvoltată.
Compozitor, vuietul, în, copilărie, George Enescu, iubea, feluritelor, asculta, păsări, molcom, cântecul, și, al, vântului, și, al, zvonul, al, tălăngilor, depărtat, a fost, el.

- 6 a) Rescrie, prin autodictare, secvențele descriptive din poezia „Sara pe deal” de Mihai Eminescu, folosind punctul în locul virgulelor.

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng clar izvorând în fântâne;
.....

Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele-n lună ridică,
Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluier murmură-n stână.

Și osteniți oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp, toaca răsună mai tare.
Clopotul vechi împlă cu glasul lui sara...

- b) Observă tipul propozițiilor formate:
simple sau dezvoltate.

- c) Simplifică părțile secundare, ca să
obții propoziții simple.

Model: Sara pe deal buciumul sună cu jale. Buciumul sună.

- 7 Selectează, din literatura artistică, două exemple de propoziții simple și două exemple de propoziții dezvoltate.
- 8 Redactează un text pe tema: „O călătorie în vacanță cu mașina/cu trenul/cu vaporul/cu avionul”. Folosește propoziții simple și dezvoltate.
- Desenează schemele a două propoziții simple și a două propoziții dezvoltate.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Redactează, în 8-10 rânduri de caiet, un text cu titlul: „La plimbare prin cartierul/satul nostru”. Folosește propoziții simple și dezvoltate.
- 10 **Activitate în pereche.** Revedeți materia de la tema „Propoziția” și comentați la ce vă pot ajuta aceste cunoștințe.

Acționează!

- 11 Dezvoltă, într-un text scurt, următoarele propoziții simple: *Bogdan a plecat. A ieșit o veveriță. Ea sărea. Veverițele s-au strâns. Sandu și Maria se plimbau.*
- 12 Realizează un text, de o jumătate de pagină, despre planurile tale de vacanță, utilizând propoziții simple și dezvoltate.

Atelier de discuție

Implică-te!

- 1 Numește câteva fenomene naturale care se produc vara. La care dintre ele ai asistat?
- 2 Descrie, în 3-4 enunțuri, unul dintre aceste fenomene.

Descoperă și învață!

- 3 Citește poezia „Vară” de Lucian Blaga. De ce are acest titlu?

Vară

de Lucian Blaga

La orizont – departe – fulgere fără de glas
zvâcnesc din când în când
ca niște lungi picioare de păianjen – smulse
din trupul care le purta.

Dogoare.

Pământu-ntreg e numai lan de grâu
și cântec de lăcuste.

În soare spicele își țin la sân grăunțele
ca niște prunci ce sug.

Iar timpul își întinde leneș clipele

și ațipește între flori de mac.

La ureche-i țârâie un greier.

- 4 Completează, în caiet, coloanele cu segmente din textul poeziei.

VĂD

AUD

SIMT

- 5 **Activitate în grup.** Selectați expresiile poetice din poezie și discutați conținutul lor.
- 6 De ce fulgerele sunt comparate cu „lungi picioare de păianjen”?
- 7 a) Explică sensul cuvântului *dogoare*. Cu ce scop îl utilizează poetul?
b) Ce parte de propoziție este cuvântul dat? Acest cuvânt poate fi considerat un vers?
- 8 Numește speciile de insecte prezente în text. Găsește informații pe internet și descrie-le.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 9 Reflectează și scrie un răspuns, din 3-4 enunțuri, la întrebarea: la ce mă ajută cunoștințele acumulate de la această temă?

Acționează!

- 10 Realizează un text cu începutul dat: „Aș vrea să admir în vacanță un lan de grâu”.

Vacanța mare pe ritmuri muzicale

Implică-te!

- 1 Numește 4-5 activități pe care le desfășori în timpul vacanței mari.

Descoperă și învață!

- 2 Citește versurile „Ce mică e vacanța mare” de Eugen Rotaru.

Ce mică e vacanța mare

de Eugen Rotaru

Să te duci la țară la bunici
Să le fii de ajutor aici,
Să fii alintat
Cum n-ai fost niciodat,
Doar atâta vreme cât ești pici.
Să înoți în râul-nvolburat,
Care trece prin oricare sat,
Sau să pleci în zori
Iar la cules de flori
Prin pădurea ce nu te-a uitat.
Ce mică-i vacanța mare
Și ce dor mi-a fost de ea.
La școală visam că o așteptam,
Dar ea când vroia venea.
„Ce mică-i vacanța mare”,
Spuneam când eram școlar.
Dar parcă oricând
Aș spune așteptând:
„Vacanța mare iar!”

Să ai timp de toate: să citești,
Cu prietenii să te întâlnești
Și să dormi cât vrei
La umbra unui tei
Sau la umbra cărui pom dorești.
Sunt atâtea lucruri de făcut,
Că nu este vreme de pierdut.
Apoi ștergi în calendar
Și este toamnă iar,
Și trebuie s-o iei de la început.

- 3 Prin ce impresionează acest text?

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 4 Ascultă piesa muzicală cu același titlu de compozitorul Ion Cristinoiu, după textul lui Eugen Rotaru, în interpretarea artistei din România Corina Chiriac.
- 5 Comentează corespondența melodie-text în piesa muzicală audiată.

Acționează!

- 6 Selectează de la bibliotecă, de pe internet texte, poezii, melodii, secvențe video despre vacanță.
- 7 Organizați, la lecție, un recital/un atelier de prezentări video pe această temă.

Cum ne pregătim de vacanță?

(elaborarea unui proiect de vacanță)

Implică-te!

- 1 Ce este o călătorie?
- 2 Comentează proverbul chinezesc: „Cel care pleacă într-o călătorie nu este niciodată același ca cel care se întoarce”.

Descoperă și învață!

- 3 Meditează asupra temei: „O călătorie în vacanță prin ținutul natal”. Imaginează-ți o astfel de călătorie în vacanța mare. Alege una dintre destinațiile ilustrate mai jos.

Orheiul Vechi

Cetatea Sorocii

Cascadele de la Țâpova

Suta de Movile

- 4 **Activitate în grup.** Discutați: a) ce ar trebui să conțină un proiect de călătorie; b) ce notițe se pot face în *Jurnalul de călătorie*; c) despre ce se poate de scris la întoarcere.

Comunică și exprimă-ți opinia!

- 5 Formulează 3-4 sarcini pentru proiectul ce urmează să-l realizezi.
- 6 **Activitate în grup.** Discutați asupra proiectelor elaborate în mod individual, conform unor criterii de evaluare stabilite de comun acord.

Acționează!

- 7 Apreciază proiectul elaborat, cerând părerea părinților, a altor maturi.

RECAPITULARE

UNITATEA
10
AUTOEVALUARE

- ① Citește fragmentul de poezie de mai jos.

Și-acum veniți cu drag în țară,
Voi revedeți câmpia iară
Și cuiburile voastre-n crâng!
E vară, vară!
Aș vrea la suflet să vă strâng,
Să râd de fericit, să plâng!

Cu voi vin florile-n câmpie
Și nopțile cu poezie,
Și vânturi line, calde ploi
Și veselie!
Voi toate le luați cu voi
Și iar le-aduceți înapoi!

(„Vestitorii primăverii”, George Coșbuc)

- ② Care este modul de expunere în textul de mai sus? Argumentează, pornind de la definiție, cu exemple textuale.
- ③ Despre care anotimp este vorba? Identifică mai multe semne distinctive.
- ④ Cu cine vorbește poetul? Exemplifică.
- ⑤ Selectează două propoziții din text. Precizează tipul lor.
- ⑥ Alcătuește un text narativ imaginar de o pagină pe tema: „Vacanța păsrilor de vorbire”. Pornește de la personajele: păsri de vorbire, păsri de propoziții. Imaginează-ți și opțiunile lor de călătorie.

VIORICA GORAȘ-POSTICĂ
NADEJDA IACOB
VIORICA BOLOCAN

**Limba
și literatura**
română

Manual pentru clasa a V-a

